

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or [name of the granting authority]. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them

Co - funded by the
European Union

Чорноморський
національний університет
імені Петра Могили

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

XXVII ВСЕУКРАЇНСЬКА ЩОРІЧНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «МОГИЛЯНСЬКІ ЧИТАННЯ-2024: ДОСВІД ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ГЛОБАЛЬНИЙ, НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ»

КРУГЛИЙ СТІЛ

«ЄВРОПЕЙСЬКІ АНТИКОРУПЦІЙНІ СТАНДАРТИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ»

*За проектом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standards as a
Guarantee for the Formation of Civil Society*

08 листопада 2024 р.
м. Миколаїв, Україна

Формат круглого столу: змішаний (офлайн/онлайн)

Могилянські читання – 2024 : Досвід та тенденції розвитку суспільства в Україні : глобальний, національний та регіональний аспекти : XXVII Всеукр. наук.-практ. конф. 08 листоп. 2024 р., м. Миколаїв. Європейські антикорупційні стандарти та шляхи їх запровадження в Україні : круглий стіл : тези / М-во освіти і науки України ; ЧНУ ім. Петра Могили, Україна. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2024. – 136 с.

Партнери круглого столу

Чорноморський національний університет ім. Петра Могили

Мета круглого столу:

Формування свідомої української молоді з розумінням європейських цінностей, зокрема антикорупційних стандартів; сприйняття та застосування критеріїв академічної доброчесності; усвідомлення персональної відповідальності і негативного ставлення до корупції та оволодіння знаннями про механізми запобігання корупції в усіх сферах суспільного життя

Організатори та координатори круглого столу:

Валецька Оксана Валеріївна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Ткаля Олена Вікторівна - кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Каплій Олена Володимирівна - кандидатка юридичних наук, доцент, доцентка кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Вітальна промова:

Валецька Оксана Валеріївна – *координатор проекту* ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standarts as a Guarantee for the Formation of Civil Society, EACS; канд. юрид наук, доцент, доцент кафедри історії та теорії держави і права ЧНУ ім. Петра Могили.

Січко Дмитро Сергійович – канд. юрид наук, доцент, декан Юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв.

Котова Любов Вячеславна – канд. юрид наук, професор. зав. кафедри публічного та приватного права Східноукраїнського національного університету ім. В. Даля, м. Київ.

Жуковська Наталія Іванівна – керівник відділення Національної служби посередництва і примирення в Миколаївській області, м. Миколаїв.

Євченко Оксана Олегівна – керівник відділення Національної служби посередництва і примирення в Черкаській області, м. Черкаси.

Колодочка Ольга, експерт з питань комплаєнсу, м. Київ.

Панельна дискусія:

Модератор: Ткаля Олена Вікторівна – канд. юрид наук, доцент, доцент кафедри конституційного та адміністративного права і процесу Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

Валецька О. В.,
канд. Юрид. наук,
доцент кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

У наукових дослідженнях, присвячених аналізу особливостей боротьби з корупцією органів публічної влади, пропонуються класифікації етапів становлення законодавства щодо запобігання корупційній діяльності у світі, починаючи із Стародавнього сходу і по сьогоднішній день. Прикладами може стати дисертація В.М. Павличенка "Проблеми гармонізації національного нормативно-правового забезпечення праці державних службовців до міжнародного законодавства" [1], С.А. Подоляки "Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції в органах прокуратури України" [2], С.С. Рогульського "Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні" [3]. Останній автор, досліджуючи проблему боротьби з корупцією від античності до сьогоднішнього дня, доходить висновку: "корупція є проявом зловживання владою, що офіційно закріплена, як соціальне та правове явище виникає з появою держави, причому у різні історичні формації має свої особливості". Так, при монархічній формі правління небезпека зловживання владою полягає у тому, що влада є абсолютною та здійснюється монархом особисто, а при республіканській формі правління існували інші механізми - підкуп голосів виборців [3, с. 10]. Цей же автор зазначає, що у СРСР із корупцією в сфері державного управління винятково боролися самі представники апарату управління, однак змінити причини корупції не могли, а, навпаки, дуже часто використовували цю діяльність як засоби усунення конкурентів на ринку "корупційних послуг" [3, с. 10].

Вищезгаданий науковець В. В. Павліченко виділяє наступні етапи становлення та розвитку нормативно-правового забезпечення праці державних службовців: 1) IX ст. до н.е. – IV ст. – період до утворення Київської Русі; 2) I ст. до н.е. – XIII століття, визначальним явищем було прийняття "Руської Правди"; 3) XIII ст. – середина XVI ст. – характеризується створенням державної служби з числа шляхти; 4) середина XVI ст. – кінець XVIII ст. – підвищення престижності діяльності державних службовців та закріпленням відповідних норм; 5) кінець XVIII ст. – початок XX ст. – землі України перебували у складі

двох держав (Російської імперії та Австро-Угорської імперії), що зумовило різне нормативно-правове забезпечення праці державних службовців; 6) початок XX ст. – 1991 рік – радянський період інституту державної служби; 7) з 1991 року – сьогодення – сучасний етап розвитку державної служби [1, с. 93]. Для мети нашого дослідження зазначена докторська дисертація цікава саме з позиції того, що В.В. Павліченко, характеризуючи кожен етап, особливу увагу приділяє саме питанням законодавчого закріплення та практики боротьби з корупційною діяльністю. Наприклад, у добу панування Австро-Угорської імперії (5 етап) 1 липня 1890 року виданий Закон "Про сумісництво під час виконання державних службових обов'язків", зі змінами від 4 липня 1891 року, відповідно до якого державні службовці не мали права обіймати більше ніж одну посаду, яка оплачувалася за кошти держави, повіту, громадського закладу.

О. Скомаров визначає таку періодизацію становлення нормативно-правового регулювання боротьби з корупцією: 1) друга половина I тис. до н.е. – XIV ст. – міста-держави Північного Причорномор'я; 2) 1654 р. – 1711 рр. – період входження наших земель до Московського царства, а боротьба за корупцією носила суто декларативний характер; 3) 1711 р. – 1917 рр. – етап входження Українських земель до складу Російської Імперії та перші спроби утворення органів боротьби з корупцією; 4) 1917 р. – 1991 рр. – радянський період; 5) 1991 р – сучасність, який характеризується активним розвитком антикорупційного законодавства [4, с. 120]. С. А. Подоляка критично висловлюється щодо такої класифікації, зазначаючи, що не можливо говорити про нормативно-правове регулювання протидії корупції у стародавні часи [1, с. 86].

І хоча більшість науковців вважають, що антикорупційна реформа почалася з 2014 року, ми дозволимо з ними не погодитись, оскільки аналіз законодавства дає підставу стверджувати, що підвалини такої реформи були закладені ще у період здобуття незалежності нашої держави, і у подальшому ми спробуємо це довести аналізом законодавчої бази. В основу такого дослідження ми поклали класифікацію періодів розвитку нормативно-правового регулювання протидії корупції, яку запропонував С. А. Подоляка. Перший період - зародження законодавчого регулювання протидії корупції (1991 - 2004 рр.), другий період отримав назву постмайданний (2005- 2014 роки), а третій період постреволуційний (з 2014 року до сучасності) [1, с. 112].

Список використаних джерел:

1. Павліченко В.М. Проблеми гармонізації національного нормативно-правового забезпечення праці державних службовців до міжнародного законодавства: дис. д-ра юрид. наук; 12.00.05. Київ. 2017. 480 с.
2. Подоляка С.А. Адміністративно-правове забезпечення протидії корупції в органах прокуратури України: дис. д-ра юрид. наук; 12.00.07. Київ. 2019. 457 с.
3. Рогульський С.С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук; 12.00.07. Київ. 2005. 20 с.
4. Скомаров О. Історичні аспекти діяльності правоохоронних органів з протидії корупції. *Вісн. Нац. акад. прокуратури України*. 2015. № 2. С. 116–122.

УДК 343.352:37.018.43(4+477)

Валько Т. І.,

д-р філософії, асистент кафедри
спеціальної та інклюзивної освіти,

Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка, м. Кам'янець-Подільський, Україна

ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЙНИМ РИЗИКАМ В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Інклюзивна освіта є важливим напрямом освітньої політики України, спрямованим на забезпечення рівного доступу до освіти для дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Водночас розвиток цієї системи супроводжується численними викликами, серед яких суттєву роль відіграє проблема корупції. Корупція негативно впливає на доступ до освітніх послуг, розподіл фінансів, створення інклюзивного середовища та загалом на якість освіти. Впровадження європейських антикорупційних стандартів в Україні має особливе значення для ефективного функціонування інклюзивної освіти та запобігання зловживанням у цій галузі. Європейський досвід у боротьбі з корупцією демонструє, що запровадження прозорих і чітких механізмів фінансування, контролю за розподілом ресурсів та підзвітності в освітніх закладах сприяє формуванню рівноправного

освітнього середовища. Тому важливо вивчати та адаптувати антикорупційні підходи Європи до національного контексту України, щоб забезпечити реальну доступність освіти для всіх дітей, зокрема з ООП.

Актуальність цієї проблеми обумовлена необхідністю забезпечення прозорості та ефективності в розподілі ресурсів у системі інклюзивної освіти України. На тлі активного розвитку інклюзивної освіти в Україні, особливо важливо уникнути корупційних ризиків, які можуть вплинути на якість освітніх послуг та рівноправність доступу до них. Впровадження європейських антикорупційних стандартів може допомогти створити умови для чесного, справедливого та рівноправного доступу до інклюзивних освітніх ресурсів.

Метою цієї публікації є аналіз європейських антикорупційних стандартів у контексті інклюзивної освіти та визначення шляхів їх адаптації до освітньої системи України, зокрема: дослідження можливостей запобігання корупційним ризикам у сфері інклюзивної освіти, що впливають на рівний доступ до освітніх послуг для дітей з ООП.

Аналіз останніх наукових досліджень з означеної проблеми дозволяє стверджувати, що питання запобігання корупції в освітній сфері вже давно привертає увагу вітчизняних та зарубіжних науковців. Вітчизняні дослідники, такі як **О.Г. Лісовий** та **І.М. Грицай** [1], звертають увагу на необхідність розробки національних механізмів контролю за розподілом фінансування інклюзивної освіти та впровадження європейських стандартів у цій сфері. Вони наголошують, що недостатня прозорість та відсутність чітких механізмів підзвітності створюють підґрунтя для корупційних практик, що можуть ускладнити доступ дітей з ООП до якісної освіти.

Зарубіжні дослідники, такі як **К. Робінсон** та **Д. Мюллер** [2], у своїх роботах вивчають практики запобігання корупції в освітній системі Європи. Їх напрацювання підкреслюють важливість дотримання прозорості та відкритості в усіх аспектах інклюзивної освіти: від розподілу ресурсів до моніторингу ефективності програм. Дослідники звертають увагу на те, що ключовими елементами успішного запобігання корупції є публічна підзвітність, незалежний моніторинг та контроль з боку громадськості.

У галузі інклюзивної освіти також варто відзначити дослідження **Є.П. Скугаревського** [4], який зосереджується на проблемах рівного доступу до освітніх послуг для дітей з ООП в умовах національних освітніх систем. Він підкреслює, що без належного антикорупційного контролю можливості розвитку інклюзивної освіти можуть бути

суттєво обмежені, а діти з ООП – позбавлені доступу до належної підтримки. Незважаючи на значну увагу до проблеми корупції в освіті загалом, проблема корупційних ризиків в інклюзивній освіті залишається недостатньо вивченою, особливо в контексті України. Саме тому аналіз європейських стандартів та їх адаптація для запобігання корупційним ризикам у сфері інклюзивної освіти є важливим завданням для подальших досліджень і розвитку національної освітньої політики.

Європейські країни приділяють значну увагу боротьбі з корупцією в освітньому секторі, розробляючи та впроваджуючи механізми забезпечення прозорості та підзвітності. Ключовими елементами антикорупційних стандартів є публічна відкритість фінансових звітів освітніх закладів, незалежний моніторинг розподілу ресурсів та активна участь громадськості в контролі за функціонуванням освітньої системи. Фінляндія, Данія та Німеччина, втілюють ці підходи через чіткі механізми контролю та високі стандарти підзвітності. Зокрема, у Фінляндії реалізується система незалежних моніторингових органів, які контролюють використання ресурсів у освітніх закладах, у тому числі тих, що працюють в умовах інклюзивної освіти. Така прозорість сприяє ефективному розподілу фінансових коштів, зменшуючи можливість зловживань.

Інклюзивна освіта в Україні розвивається стрімкими темпами, проте цей процес супроводжується певними корупційними ризиками. Основні з них пов'язані з:

1) Розподілом фінансування. Оскільки інклюзивна освіта потребує додаткових ресурсів для забезпечення належних умов навчання (спеціальне обладнання, асистенти вчителя, адаптовані програми тощо), можливі випадки непрозорого розподілу цих коштів. Корупція може проявлятися через надмірне витрачання, неправильне використання виділених коштів або привласнення ресурсів.

2) Залученням кваліфікованих фахівців, таких як психологи, логопеди чи асистенти вчителя, також може стати полем для зловживань. Непрозорі процедури найму персоналу або неефективне використання цих ресурсів можуть суттєво вплинути на якість інклюзивної освіти.

3) Забезпеченням рівного доступу до освітніх послуг. Діти з ООП потребують адаптованих програм і спеціальної підтримки, однак можливі випадки, коли адміністрації навчальних закладів можуть використовувати бюрократичні перешкоди або корупційні схеми для обмеження доступу до цих послуг.

Для подолання корупційних ризиків в інклюзивній освіті України важливо розробити та впровадити ефективні механізми контролю та підзвітності, враховуючи успішний європейський досвід. Основними шляхами можуть бути:

- Прозорість фінансових звітів. Освітні заклади повинні регулярно публікувати інформацію про використання коштів, зокрема тих, що спрямовані на інклюзивну освіту. Це дозволить громадськості та батькам відслідковувати розподіл фінансів і зменшить можливість зловживань.

- Незалежний моніторинг. Створення незалежних органів, відповідальних за контроль за використанням ресурсів у сфері інклюзивної освіти, дозволить забезпечити чесний розподіл ресурсів і уникнути випадків корупції.

- Підвищення підзвітності керівників освітніх закладів. Адміністрація шкіл має бути підзвітною не лише органам місцевого управління, але й батькам, що дозволить зменшити можливість корупційних схем.

- Підвищення ролі громадських організацій. Активна участь неурядових організацій у моніторингу процесу впровадження інклюзивної освіти сприятиме запобіганню можливих корупційних схем та підвищить загальну прозорість системи.

Запровадження європейських антикорупційних стандартів у систему інклюзивної освіти України має стратегічне значення для подальшого розвитку цього напрямку. Прозорість і підзвітність у розподілі ресурсів дозволить створити більш справедливе освітнє середовище, де кожна дитина з ООП матиме рівний доступ до якісної освіти. Це також сприятиме зміцненню довіри між батьками, освітніми закладами та державою. Антикорупційні механізми забезпечать не лише ефективніше використання фінансових ресурсів, але й створять умови для підвищення якості освітніх послуг, зокрема для дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, запровадження антикорупційних стандартів є важливою умовою для ефективного розвитку інклюзивної освіти в Україні. Європейський досвід боротьби з корупцією в освітній сфері показує, що прозорість, підзвітність та незалежний моніторинг є ключовими елементами, які сприяють чесному розподілу ресурсів та рівному доступу до освітніх послуг. Адаптація цих механізмів до української системи інклюзивної освіти дозволить підвищити її ефективність і забезпечити реальний доступ дітей з особливими освітніми потребами до якісної освіти.

Корупційні ризики, що виникають у сфері інклюзивної освіти, впливають на розподіл ресурсів, найм персоналу та доступність освітніх послуг. Для їх подолання необхідно впроваджувати прозорі фінансові звіти, незалежний моніторинг та підзвітність керівництва освітніх закладів. Крім того, активна участь громадськості та неурядових організацій у моніторингу процесів також є важливим кроком до створення ефективної системи контролю.

Реалізація європейських антикорупційних стандартів допоможе не лише забезпечити чесність і прозорість у системі інклюзивної освіти, але й сприятиме формуванню рівноправного і доступного середовища для всіх дітей, зокрема тих, що мають особливі освітні потреби.

Список використаних джерел

1. Лісовий О.Г., Грицай І.М. Антикорупційна політика в сфері освіти: проблеми та перспективи. Київ: Ніка-Центр, 2020. 215 с.

2. Robinson C., Müller D. Transparency in Education: Anti-corruption Mechanisms and Practices in Europe. *Journal of Educational Policy*, 2018, vol. 32(4), p. 453-467.

3. Захарова О.І. Корупційні ризики в інклюзивній освіті: український контекст. *Освіта і суспільство*, 2021, №2, С. 22-29.

4. Скугаревський Є.П. Рівний доступ до освіти для дітей з особливими освітніми потребами: аналітичний огляд. *Педагогічна думка*, 2019, №3, с. 45-53.

5. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>

6. Гришина Л.В. Система незалежного моніторингу в інклюзивній освіті: міжнародний досвід. *Психолого-педагогічні дослідження*, 2020, №1(5), С. 87-94.

7. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>

Васильєв О. О.,
здобувач вищої освіти II курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Ткаля О. В.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОБЛЕМИ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ: АНАЛІЗ НА ЗАСАДАХ ДОСВІДУ США ТА ЯПОНІЇ

Проблема корупції в сфері охорони здоров'я є однією з найважливіших і найгостріших соціальних проблем у багатьох країнах світу. Низька прозорість, недостатній контроль над фінансовими потоками та зловживання службовим становищем призводять до зниження якості медичних послуг, обмеження доступу до медичної допомоги та погіршення стану здоров'я населення. Досвід цих країн може допомогти впровадити ефективні антикорупційні заходи та прозорі механізми. Крім того, корупція спричиняє економічні втрати через неефективне використання ресурсів. Вивчення правових механізмів боротьби з корупцією в різних країнах дозволяє адаптувати найкращі практики до національного законодавства.

Різні аспекти корупції висвітлюються в багатьох міжнародних та вітчизняних наукових працях і публікаціях. Актуальні проблеми протидії корупції в галузі охорони здоров'я аналізуються в працях В.Пашко, С.Нестеренко, С.Філіппов, В.Лобас, О.Бандурка., М.Марков тощо.

Антикорупційна політика має вкрай важливий соціальний аспект, оскільки є сукупністю послідовних заходів держави та суспільства, через які реалізуються суспільні інтереси щодо обмеження корупції та споріднених із нею правопорушень. Вона знаходить своє відображення у законодавстві, виробленні й застосуванні спільних принципів та механізмів протидії корупції, узагальненні досвіду антикорупційної діяльності й науковому підході до вирішення проблеми і спрямована на обмеження корупції, забезпечення захисту суспільних інтересів від владних зловживань в економічній, політичній та соціальній сферах.

З розвитком суспільства корупція еволюціонує в ногу з ключовими процесами в економіці, політиці та інших сферах суспільного життя. Особливо яскраво цей процес проявляється сьогодні, коли світова спільнота інтенсивно інтегрується, а глобалізація стала природною

рисом не лише міждержавних відносин та економічної діяльності, а й життя всіх соціальних груп і громадян, незалежно від місця їхнього проживання. Корупція в сфері охорони здоров'я не є виключно українським феноменом. Так, згідно з даними ВООЗ, у більшості країн світу сфера охорони здоров'я вважається найбільш корумпованим інститутом державного апарату. Щорічно у всьому світі витрати на охорону здоров'я становлять 4,1 трлн доларів, при цьому від 10 до 25% витрат на державні закупівлі зникають у зв'язку з корупцією в галузі [1].

Сполучені Штати Америки також не є виключенням, у країні також зафіксовані випадки корупційних правопорушень, про що свідчать дані страхування «Medicare» на фактах корупції затримані близько 243 осіб на суму, яка приблизно дорівнює 712 млн. доларів [2]. В США система охорони здоров'я заснована на принципі медичного страхування, ця система забезпечує прозорість оплати та всіх платіжних операцій, які проводяться лікарями і перераховуються на заклад охорони здоров'я. Медичне страхування - це форма соціального захисту інтересів населення в системі охорони здоров'я, яка проявляється у використанні грошових коштів, акумульованих страховиком, для гарантованої оплати медичних витрат у разі настання страхового випадку. Воно гарантує надання певного обсягу медичних послуг безоплатно у разі настання страхового випадку (порушення стану здоров'я).

Система медичного страхування в США також допомагає запобігти такому корупційному діянню, як «призначення непотрібних процедур». Здійснюється це таким чином: лікар надає свої рекомендації, які проходять авторизацію у страховій компанії. Далі здійснюється аналіз доцільності процедур і тільки потім їх погодження. І, як наслідок, ті рекомендації, які мають сумнівну ефективність, виключають з переліку.

Регулювання охорони здоров'я в Японії дещо відрізняється. У цій країні пріоритетом є постійне вдосконалення системи охорони здоров'я. Це проявляється в інвестиційній діяльності в Японії на сьогодні витрати на охорону здоров'я становлять 8,1% ВВП. Також не обходять стороною внески в технічне обладнання: у країні не існує багатотомних паперових рукописів, обслуговування пацієнтів ґрунтується на новітніх досягненнях техніки і комп'ютерних технологіях, що полегшує працю медичних працівників та є більш прогресивним методом ведення звітності. Безумовно, ще однією перевагою в даній країні є доступність медичних послуг, яка виступає головним чинником продовження життєвого віку населення. В Японії створена державна система охорони здоров'я, яка базується на отриманні необхідної кваліфікованої допомоги незалежно від доходу, витрати перекриваються обов'язковим медичним страхуванням (сягає 70%) [3].

Україні варто перейняти досвід США та Японії у сфері медичного страхування та запровадити подібні базові засади загально-обов'язкового медичного страхування. Страхова система охорони здоров'я гарантуватиме доступність медичних послуг для широких верств населення та вирішить низку проблем із залученням нових ресурсів у сферу охорони здоров'я [4].

Щодо медичного страхування, Україна робила перші кроки запровадження даної системи. У Верховній Раді України було зареєстровано два альтернативних законопроекти у липні 2016 р., з різницею у 4 дні. Хоч в Україні і намагаються створити систему загальнообов'язкового державного соціального медичного страхування (на основі законопроекту «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування» від 8 серпня 2016 р.), перегляд та запровадження іноземного досвіду стали б дієвим способом, оскільки наведені держави уже пройшли шлях становлення та розвитку даної новачії.

Ще однією перевагою в системі охорони здоров'я США є те, що на веб-сайті Medicare (USA) відображаються фінансові звіти заробітної плати лікарів за останній рік (включається лише «Medicare»; приватні страхові компанії не враховуються). Знайти лікаря можна за іменем або національним ідентифікаційним номером, National Provider Identifier (NPI) [4]. Тому поширення набула б і в Україні функція висвітлення фінансової звітності для лікарів. Кожному пересічному громадянину була б доступна дана інформація, яка б забезпечувала поінформованість пересічних громадян про статки лікарів.

Висвітлення фінансової звітності лікарів, як це робиться в США через Medicare, може стати ефективним інструментом для запобігання корупції в системі охорони здоров'я України. Публічне відображення заробітної плати лікарів дозволяє забезпечити прозорість їхніх доходів, що унеможливує приховування незаконних виплат або надмірних доходів, які можуть свідчити про корупційні дії. Крім того, публічність фінансової інформації знижує стимули для лікарів отримувати «неофіційні» платежі, такі як хабарі, оскільки будь-які невідповідності можуть бути легко виявлені. Це також сприяє підвищенню мотивації лікарів працювати відповідально і отримувати доходи лише з легальних джерел, що зменшує ймовірність корупційних схем, таких як вимагання додаткових коштів від пацієнтів у вигляді пожертвувань. Прозорість доходів дозволить ефективніше контролювати державні витрати на охорону здоров'я, оскільки фінансові звіти можуть виявляти неправомірні виплати з бюджету, коли лікарі отримують завищені доходи за рахунок держави.

Україна потребує запровадження системи заходів, спрямованих на подолання і протидію корупції, що дасть змогу:

- одержувати доступну і високоякісну медичну допомогу згідно з потребами населення;
- суттєво зменшити навантаження на державний бюджет, а також спланувати ефективне виконання місцевого бюджету;
- уникнути призначення сумнівних медичних процедур, витрат;
- зменшити частку тіньової медицини в сфері медичного забезпечення;
- покращити матеріальну мотивацію працівників медичних установ;

На даний момент в Україні фактично відсутня якісна система охорони здоров'я, яка б забезпечувала широкий доступ громадян до діяльності лікарів, забезпечення медичного страхування та створення нормативно-правової бази, націленої на уникнення та протидію корупції у сфері охорони здоров'я та надання якісних медичних послуг.

Основний висновок полягає в тому, що Україна повинна максимально використовувати антикорупційні механізми досліджуваних країн з метою зниження рівня корупції в Україні, виявлення основних чинників цього явища та створення умов, які не загрожують суспільному розвитку та гарантують надання якісних і доступних медичних послуг в країні. Це означає, що Україна повинна повною мірою використовувати антикорупційні механізми досліджуваних країн, щоб створити умови, які гарантують надання якісних і доступних медичних послуг в країні.

Таким чином, сфера охорони здоров'я має бути покращена шляхом проведення своєчасних та ефективних реформ. Ще однією запорукою успішної реформи є чіткий розподіл прав та обов'язків між пацієнтами та лікарями. Цей розподіл проявлятиметься у вільному виборі лікарів, до яких встановилася повна довіра, впевненість у їхньому професіоналізмі та однакова відповідальність за своє здоров'я.

Список використаних джерел:

1. Пашков В. Правовий господарський порядок у забезпеченні антикорупційної діяльності у сфері охорони здоров'я / В. Пашков URL: <http://www.apteka.ua/article/39950>.(дата звернення: 09.10.2024)

2. National Medicare fraud takedown results in charges against 243 individuals for approximately\$712 million in false billing URL: <http://www.hhs.gov/about/news/2015/06/18/National-Medicare-fraud-takedown-results-in-charges-against-243-individuals-for-approximately-712-million-in-false-billing.html>.(дата звернення: 09.10.2024)

3. Нестеренко С. Корупція в медицині: як з нею борються в Японії
URL:<http://sergiynesterenko.com/?p=321>.(дата звернення 09.10.2024)

4. Корупція у сфері охорони здоров'я як загроза національним інтересам і безпеці України. URL: https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/17.pdf.(дата звернення: 09.10.2024)

УДК 343.97:328.185 (049.2)

Дерега Д. В.,
здобувачка вищої освіти III курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент
кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ЗАХИСТ ПРАВ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ТА ЙОГО ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

На шляху до Європи, боротьба з корупцією є для України не просто бажаною, а необхідною складовою. За таких умов питання захисту прав викривачів корупції набуває особливої важливості для забезпечення прозорості та справедливості в державних і приватних інституціях. Викривачі корупції – це своєрідні вартівні конституційного ладу, які повідомляють про факти зловживання владою або порушення закону, що зазвичай призводять до серйозних економічних і соціальних втрат для суспільства [1, с. 5]. Їх роль є критично важливою для ефективного функціонування анти-корупційних механізмів, але вони часто стикаються з переслідуванням, погрозами та іншими формами негативного впливу. Тому виникає необхідність у наявності чіткого та узгодженого законодавства, яке б дозволило ефективно реалізовувати право викривачів на захист.

Проблема правового захисту викривачів корупції стала предметом досліджень багатьох науковців, серед яких можна виокремити таких дослідників, як О.В. Копан, Г.В. Татаренко, О.М. Джу́жа, О.В. Нестеренко, О.А. Мезеря, Ю.П. Битяк, І.В. Татаренко, А.В. Іщенко, Д.Г. Заброда, Е. В. Звягіна, В.І. Васи́линчук, Л.В. Герасименко, М.В. Гребенюк, О.Ю. Дрозд, М.І. Мельник, М.І. Хавронюк, З.А. Загиней. Їхні роботи зосереджені на питаннях вдосконалення національного законодавства, інтеграції міжнародних стандартів захисту та аналізу

практичних аспектів забезпечення захисту викривачів. Правовий захист викривачів корупції повинен включати як національні механізми, так і міжнародні стандарти, що гарантують недоторканність осіб, які повідомляють про корупційні правопорушення, і створюють умови для їхньої правової та фізичної безпеки.

Задля того, аби антикорупційна система відповідала міжнародним стандартам у сфері антикорупції, вона повинна бути створена на основі світових практик, включати основні принципи ефективного запобігання корупції та активну участь громадськості у контролі за виконанням антикорупційної політики.

Міжнародний досвід свідчить, що одним з найефективніших інструментів боротьби з корупцією є своєчасне інформування правоохоронних органів про корупційні злочини. Саме тому в багатьох країнах законодавчо закріплено інститут викривачів, які відіграють ключову роль у виявленні та припиненні корупційних схем. Україна, як країна, що перебуває на шляху реформування, активно впроваджує заходи для підтримки та захисту викривачів корупції, спираючись на досвід міжнародних партнерів.

Для розуміння підвалин антикорупційної системи України та імплементації міжнародного досвіду, об'єктивно необхідним було б заглиблення в історію міжнародного співробітництва у цій галузі. Так, у середині 1990-х років більшість країн світу визнали корупцію як глобальну проблему, що потребує комплексного підходу [2, с. 84]. Ця подія стала поштовхом для активної роботи регіональних та міжнародних міжурядових організацій в напрямку розробки механізмів запобігання та боротьби з корупцією.

Така діяльність привела до ухвалення низки міжнародних зобов'язуючих документів та рекомендацій, що стали важливими орієнтирами для національних антикорупційних політик різних країн, розроблених такими організаціями, як Організація Об'єднаних Націй, Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Європейський Союз та Організація американських держав.

Перші кроки України у боротьбі з корупцією на міжнародному рівні були пов'язані з ратифікацією Цивільної конвенції Ради Європи про боротьбу з корупцією (ратифікована 16 березня 2005 року) та приєднанням до Групи держав проти корупції (GRECO). Стаття 9 Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією передбачає обов'язковість захисту працівників, які виявляють ознаки корупції [3]. Таким чином, кожна держава-учасниця повинна забезпечити, аби такі працівники не зазнавали звільнення, дискримінації чи інших негативних наслідків за своє повідомлення про корупційні дії. Такий

захист є важливим стимулом для виявлення та припинення корупційних схем.

Однак справжній прорив стався з ухваленням Генеральною Асамблеєю ООН Конвенції проти корупції 31 жовтня 2003 року (ратифікована 18 жовтня 2006 року), оскільки цей універсальний документ, підписаний більшістю країн світу, встановив міжнародні стандарти боротьби з корупцією та зобов'язав держави-учасниці розробити та впровадити ефективні антикорупційні заходи.

Ключовим положенням щодо захисту викривачів Конвенції ООН проти корупції є стаття 33, яка зобов'язує держав-учасниць забезпечити захист осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження [4]. Україна, ратифікувавши цю Конвенцію, взяла на себе зобов'язання впровадити в національне законодавство механізми захисту викривачів. Це означає, що такі особи повинні бути захищені від звільнення, дискримінації та інших негативних наслідків.

Варто підкреслити, що у національному законодавстві саме Закон України «Про запобігання корупції» (далі – Закон) від 2014 р. вперше надав визначення викривачів. Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону під поняттям «викривач» розуміється фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону, вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання [5]. Це визначення є важливим для забезпечення прав викривачів, оскільки вони відіграють ключову роль у викритті корупційних схем.

Крім того, в Законі закріплений окремий Розділ VIII щодо захисту викривачів, який регулює правові механізми, спрямовані на гарантування безпеки та недоторканості осіб, які повідомляють про корупцію. Він включає положення щодо захисту викривачів від переслідування, дискримінації, звільнення з роботи або іншого негативного впливу з боку роботодавців або осіб, про яких було подано повідомлення. Також закріплено право викривача на конфіденційність та анонімність і право на отримання винагороди, що є важливими

заходами та складовою антикорупційної стратегії України, яка покликана забезпечити захист та підтримку викривачів на практиці.

Зокрема, на захист викривачів виступає Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві», де статтею 2 зазначено, що право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, зазначених у статтях 1 і 7 цього Закону, за наявності відповідних підстав мають також і викривачі [6].

Незважаючи на наявність окремих норм, які регулюють захист викривачів в Україні, відсутність єдиного спеціалізованого закону створює правову невизначеність та ускладнює ефективний захист осіб, які повідомляють про корупцію. Концентрація всіх норм в одному законі значно полегшила б користування законодавством для викривачів, юристів та інших зацікавлених осіб. Спеціалізований закон також забезпечить більшу системність та передбачуваність у застосуванні норм щодо захисту викривачів, а також дозволить Україні повністю імплементувати міжнародні стандарти захисту викривачів.

На відміну від України, де інститут викривачів залишається фрагментарним та потребує подальшого вдосконалення, в деяких інших країнах, наприклад в США, Канаді, Ірландії, Південній Кореї та Великій Британії, захист викривачів регламентується спеціальними законами. Впровадження аналогічного закону в Україні могло б значно покращити ситуацію з боротьбою з корупцією та підвищити довіру громадян до державних інститутів.

Яскравим прикладом успішного застосування законів про захист викривачів є досвід США, а саме Закон про наклеп, який дозволяє приватним особам судитися від імені держави за відшкодування збитків, доведених шахрайством, виявився надзвичайно ефективним. Завдяки значним фінансовим стимулам (до 25% від суми відшкодування), тисячі американців стали активними учасниками боротьби з корупцією.

З 1986 року держава отримала мільярди доларів, а кількість викритих випадків шахрайства зросла в рази. Типові приклади: викриття махінацій з цінами на ліки в мережі аптек Walgreens, що принесло викривачу 5 мільйонів доларів, та виявлення незаконної маркетингової кампанії компанії Johnson & Johnson, за що викривач отримав 27,7 мільйонів доларів. Ці кейси демонструють, що фінансові стимули та захист викривачів можуть суттєво зміцнити довіру до державних інституцій та зменшити масштаби корупції [7].

Проаналізувавши міжнародний досвід та поточну ситуацію в Україні, можна зробити висновок про те, що країни, які успішно імплементували механізми захисту викривачів, демонструють значні

досягнення у боротьбі з корупцією: збільшення кількості повідомлень про корупційні правопорушення, виявлення та усунення корупційних схем.

Забезпечення належного захисту викривачів вимагає комплексного підходу, який включає в себе функціонування спеціалізованого закону, а також забезпечення роботи безпечних і доступних каналів для подання інформації про корупційні правопорушення, при цьому гарантуючи анонімність та конфіденційність викривачів. Крім того, доцільним було б інформувати громадян про їхнє право на захист як викривача та про процедуру повідомлення про корупцію.

Зокрема, впровадження ефективної системи захисту викривачів є одним з критеріїв оцінки боротьби з корупцією в країні та сприятиме подальшій євроінтеграції. Імплементация міжнародного досвіду та створення системи захисту викривачів є стратегічним завданням для держави, яке потребує спільних зусиль усіх гілок влади, громадянського суспільства та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел

1. Правовий захист викривачів / ред.: О. Ю. Шостко, О. В. Нестеренко. Харків : ТОВ «Вид-во „Права людини“», 2016. 94 с.
2. Звягіна Е. В. Проблеми антикорупційної політики в Україні. *Проблеми вдосконалення діяльності правоохоронних органів щодо виявлення, попередження та припинення корупційних проявів* : матеріали постійно діюч. науково-практ. семінару, 7 квіт. 2017 р. Львів, 2017. 228 с.
3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією : Конвенція Ради Європи від 04.11.1999 р. : станом на 16 берез. 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 30.09.2024).
4. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 31.10.2003 р. : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 30.09.2024).
5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 30.09.2024).
6. Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві : Закон України від 23.12.1993 р. № 3782-XII : станом на 20 трав. 2022 р.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3782-12#Text> (дата звернення: 30.09.2024).

7. Тимченко О., Калітенко О. Захист викривачів корупції: як це працює в Україні та в світі. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/27118580.html> (дата звернення: 30.09.2024).

УДК: 343.341

Джигота К. М.,
здобувачка вищої освіти II курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Ткаля О. В.,
канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

АНТИКОРУПЦІЙНІ ІНСТИТУЦІЇ

23 червня 2022 року стало історичною датою для України, адже держава офіційно отримала статус кандидата на членство в Європейському Союзі. Це рішення було закріплено в Резолюції Європарламенту щодо статусу кандидата України [1]. Документ підкреслює необхідність активізації співпраці між Україною та ЄС у сфері реформування правової системи. Ключовою умовою є гармонізація українського законодавства з нормами ЄС та реформування антикорупційних інституцій, таких як Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) і Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Виконання цих вимог є обов'язковим для подальшої інтеграції України до ЄС та створення ефективної й прозорої системи боротьби з корупцією.

У світлі отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС, необхідно забезпечити відповідність правових процедур відбору керівників антикорупційних органів європейським стандартам. Потрібно створити прозору нормативну базу, що дозволить уникнути використання правової системи для захисту інтересів окремих груп і забезпечить справедливе правосуддя.

Серед основних вимог ЄС до України як кандидата на вступ є забезпечення прозорості та деполітизації процедур відбору і призначення керівників антикорупційних органів. Існуючі механізми

проведення конкурсів на посади керівника САП і директора НАБУ не відповідають вимогам аполітичності та часто піддаються неформальному впливу різних соціальних груп і високопосадовців [2]. Це підриває довіру як всередині країни, так і з боку міжнародних партнерів.

Також важливою причиною вимог ЄС до покращення організації роботи антикорупційних органів є війна з Росією. ЄС надає значну фінансову допомогу Україні, тому зацікавлений у тому, щоб ці кошти використовувалися цільово, без корупційних ризиків. Окрім цього, Європейський Союз фінансує соціальні програми, включно з проектами післявоєнного відновлення, і очікує, що антикорупційні органи України будуть дієздатними та незалежними.

Водночас Україна не змогла чітко пояснити європейським партнерам, які неформальні чинники перешкоджають нормальному процесу формування керівного складу антикорупційних інституцій. Частково це пов'язано з багатоступеневим процесом правотворчості та конкуренцією між гілками влади за повноваження щодо відбору керівників цих інституцій.

Створення антикорупційних органів, таких як НАБУ, САП і ВАКС, стало важливим кроком у боротьбі з кримінальною корупцією в Україні, суттєво підвищивши ефективність розгляду справ, які раніше залишалися без належної уваги. Особливо позитивно оцінюється робота Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), яке успішно займається розробкою стратегічних документів та перевіркою декларацій про доходи і витрати чиновників [3]. Водночас, є серйозні проблеми з Агентством з розшуку та менеджменту активів (АРМА), оскільки через відсутність постійного керівника його робота не організована належним чином.

Вищий антикорупційний суд демонструє незалежність через високий відсоток виправдувальних вироків, що свідчить про неупередженість суддів. Апеляційна палата ВАКС також підтверджує цю незалежність, скасовуючи рішення першої інстанції у випадках їх невідповідності.

Однією з ключових проблем є недостатня автономія САП. Через затягування з призначенням керівника САП, деякі важливі рішення приймалися заступниками Генерального прокурора, що часто викликало суспільне невдоволення. Крім того, відсутність регулярного аудиту діяльності НАБУ, САП і НАЗК негативно впливає на їхню ефективність.

Протягом двох років, починаючи з другого півріччя 2020 року, не вдалося призначити нового керівника САП. Після того, як ця посада

стала вакантною, був оголошений конкурс на її заміщення відповідно до Закону України «Про прокуратуру» від 15 липня 2015 року (остання редакція 23.09.2024) [4]. Однак процедура відбору затягнулася через політичні та організаційні перешкоди, що призвело до подальших затримок у формуванні керівного складу САП.

Конкурсна комісія для відбору керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) була сформована з одинадцяти осіб: чотири представники були делеговані Радою прокурорів України, а семеро – Верховною Радою України. Відповідно до Порядку роботи конкурсної комісії та проведення конкурсу на зайняття адміністративних посад у САП, затвердженого рішенням конкурсної комісії від 20 січня 2021 року № 3, діяльність комісії повинна була базуватися на принципах доброчесності, неупередженості, незалежності, прозорості та законності [5]. Фактична діяльність конкурсної комісії не завжди відповідала заявленим принципам. Процес тривав понад рік, під час якого було оголошено рейтинг кандидатів на посади очільника САП та його заступника. Хоча комісія затвердила цей рейтинг, вона не передала його Генеральному прокурору для остаточного рішення. Члени комісії, делеговані парламентом, вимагали додаткової перевірки кандидатів на відповідність законодавству про протидію корупції та люстрацію, хоча ці перевірки вже були проведені на початкових етапах конкурсу, і юридичних підстав для їх повторення не було.

Додатково до цього, 20 грудня 2021 року Окружний адміністративний суд Києва скасував Порядок роботи конкурсної комісії, але рішення не набуло чинності через оскарження в апеляційному та касаційному порядках. Ці події вказують на затягування процесу обрання керівника САП через неформальні причини, що викликало критику з боку міжнародної спільноти. Посол ЄС в Україні Матті Маасікас у липні 2022 року публічно висловив здивування з приводу повільного темпу реалізації процедури призначення керівника САП, наголосивши, що це "технічно найпростіша" процедура згідно з рекомендаціями ЄС [6]. У відповідь на міжнародний тиск, процес призначення активізувався, і 19 липня 2022 року конкурсна комісія затвердила результати конкурсу. Проте, голова комісії наполягав на отриманні додаткової відповіді від Офісу Генпрокурора щодо відсутності проблем у кандидата із корупцією та люстрацією.

Ситуація з призначенням директора НАБУ стала проблемною. Відповідно до Закону України "Про Національне антикорупційне бюро України" від 25 січня 2015 року (остання редакція 10.12.2023) [7],

директор НАБУ призначається та звільняється Кабінетом Міністрів України. У 2020 році навколо НАБУ виникли суперечки: одні вважали реформи політичним тиском, інші вимагали зміни законодавства для підвищення ефективності бюро. 28 серпня 2020 року Конституційний Суд України визнав неконституційним Указ Президента про призначення А. Ситника директором НАБУ [8]. Водночас його діяльність залишалася легітимною, оскільки рішення не поширювалося на минулі правовідносини. 16 вересня 2020 року Конституційний Суд визнав неконституційними положення Закону про НАБУ щодо повноважень Президента створювати НАБУ і призначати його керівника. У відповідь уряд подав законопроект № 4467, який викликав критику через загрозу незалежності НАБУ, передбаченої законом.

Серед ключових проблем НАБУ — відсутність незалежного статусу САП, що потребує законодавчих змін. Міжнародні експерти пропонують перетворити САП на окрему юридичну особу, збільшити кількість прокурорів та надати САП повну незалежність від Офісу Генпрокурора.

13 червня 2024 року Україна та Сполучені Штати Америки підписали двосторонню безпекову угоду, що передбачає впровадження рішучих антикорупційних заходів. Одним із ключових пунктів угоди є зміцнення незалежних державних антикорупційних інституцій, таких як САП та НАБУ [9]. Це включає підвищення ефективності цих органів, забезпечення їхньої незалежності та підтримку прозорих процедур у їхній роботі.

Вищезазначені події відображають складність процесів реформування правової системи України в умовах набуття статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу. Впровадження інновацій у правову систему першочергово виражається в оновленні законодавства з урахуванням європейських стандартів. Однак, попри значний прогрес у створенні нової нормативної бази, реальне її застосування часто супроводжується формалізмом, що призводить до деградації у формуванні однорідної правової системи, аналогічної системам країн ЄС.

Затягування з налагодженням роботи цих органів є неприпустимим, особливо в контексті європейської інтеграції України. Європейський Союз очікує від України чіткого виконання реформ і прозорості у формуванні антикорупційних інституцій. Політизація процесів і непрозорість лише посилюють розбалансованість у роботі цих органів, що ставить під сумнів їхню суспільну корисність.

Список використаних джерел:

1. Статус кандидата для України, Республіки Молдова та Грузії Резолюція Європейського парламенту від 23 червня 2022 року про статус кандидата для України, Республіки Молдова та Грузії (2022/2716 (RSP)) P9_TA(2022)0249

2. Ржеутська Л. Призначення керівника САП: найцікавіше ще попереду. URL:<https://www.dw.com/uk/pryznachennia-kerivnyka-sap-naitsikavishe-shche-poperedu/a-62528682> (дата звернення: 04.10.2024)

3. Команда НАЗК досягла більшості критеріїв ефективності за всіма об'єктами оцінювання – звіт оціночної комісії URL:<https://nazk.gov.ua/uk/komanda-nazk-dosyagla-bilshosti-kryteriyiv-efektyvnosti-za-vsima-ob-yektamy-otsinyuvannya-zvit-otsinochnoyi-komisiyi/> (дата звернення: 04.10.2024)

4. Про прокуратуру: Закон України затверджений ВРУ 2015, № 2-3, ст.12.

5. Порядок роботи конкурсної комісії та проведення конкурсу на зайняття адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі, що затверджений Рішення конкурсної комісії з проведення конкурсу на зайняття адміністративних посад у Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі від 20.01.2021 № 3. URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=211180 (дата звернення: 04.10.2024)

6. Посол ЄС: Призначення голови САП – технічно найпростіша вимога Єврокомісії до України. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/07/13/7357933/> (дата звернення: 04.10.2024)

7. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. № 47.

8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про призначення А. Ситника Директором Національного антикорупційного бюро України» від 28.08.2020 р. № 9-р/2020. Офіційний веб-сайт Конституційного Суду України. URL: https://ccu.gov.ua/sites/default/files/docs/9_p_2020.pdf (дата звернення: 04.10.2024)

9. Двостороння безпекова угода між Україною та Сполученими Штатами Америки – Офіційне інтернет-представництво Президента України URL: <https://www.president.gov.ua/news/dvostoronnya->

УДК: 342

Добровольська О. Ю.,
здобувачка вищої освіти III курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави і права юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ В СИСТЕМІ ОСВІТИ: ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЯ

Корупція — це негативне явище, що деформує всі аспекти суспільного життя, включаючи освіту. Хоча негативні наслідки корупції в сфері освіти можуть здаватися менш помітними порівняно з іншими сферами, як-от економіка, політика чи державні закупівлі. Але на сьогоднішній день, протидія корупції в системі освіти залишається критично важливою.

Корумпованість освітньої системи може мати серйозні наслідки такі, як погіршення якості навчання та створення нерівних умов для учнів та студентів. У такій системі особисті зв'язки часто цінуються вище за академічні досягнення. Це призводить до несправедливого розподілу освітніх можливостей, оскільки ті, хто має фінансові ресурси для хабарів чи додаткового навчання, отримують переваги над іншими [1, с. 226].

Крім того, корупція в освіті може призвести до низького рівня підготовки фахівців, що зрештою призводить до зниження загальної якості освіти. Це може мати довгострокові негативні наслідки для робочої сили, оскільки погано освічені здобувачі можуть бути нездатними конкурувати на ринку праці та сприяти економічному зростанню своєї країни.

Аналіз останніх досліджень вітчизняних науковців демонструє зростаючий інтерес до проблематики запобігання та протидії корупції в освітньому середовищі за останні роки. У контексті визначення підходів до розуміння сутності корупції в системі освіти було використано праці таких дослідників, як К.А. Бабенко, Н.Г. Діденко,

М.В. Кондрашова, С.Ж. Лазаренко, О.Г. Хрімлі, Н.І. Яковець, О. Прохоренко та ін.

Корупційні дії визнаються протиправними в усьому світі. Норми про це містяться у Конвенції ООН проти корупції та національному законодавстві: Законі України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 (Редакція від 04.05.2024), Кримінальному кодексі України від 05.04.2001 (Редакція від 07.09.2024), Кодексі про адміністративні правопорушення України від 07.12.1984 (Редакція від 09.08.2024).

Водночас у наукових колах цілком слушно корупцію прийнято розглядати не тільки з точки зору правопорушення, а й як багатогаспектне соціально-політичне явище.

Так, згідно з О. Прохоренком, корупція є:

- по-перше, своєрідним відображенням політичних, економічних, ідеологічних та інших соціальних явищ і процесів, які мають місце у суспільстві та державі, і є результатом недосконалого функціонування державних та суспільних інститутів, закономірною реакцією членів суспільства на вади суспільного розвитку;

- по-друге, психологічним явищем, пов'язаним із внутрішнім світом чиновників, які переходять межу моральності на деякий час або залишаються за цією межею назавжди;

- по-третє, певною системою, особливою інфраструктурою повсякденних взаємовідносин, до якої входять представники всіх органів влади, правоохоронних і контролюючих органів, політичні діячі, керівники підприємств та організацій [2, с. 11-12].

Слід зазначити також нормативне визначення поняття «корупції». Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 (Редакція від 04.05.2024) корупція – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [3].

В контексті вивчення даної проблематики слід зазначити поняття неправомірної вигоди. Це грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [3].

Корупція в освітній сфері України є серйозною проблемою. Дослідження Transparency International "Барометр світової корупції" 2013 року показало, що 43% українських респондентів вважають систему освіти "надзвичайно корумпованою". Третина опитаних, пов'язаних з освітою, зізналися, що давали хабарі протягом року. Лише 2% учасників опитування назвали освітню систему вільною від корупції. Це явище пронизує всі рівні освіти - від дитячих садків, де вирішуються питання зарахування дітей, до шкіл та вищих навчальних закладів [4, с. 77].

Насамперед слід проаналізувати основні форми корупції в освіті в цілому. До них відносять:

Підкуп - це форма корупційної діяльності, яка включає пропозицію, надання або отримання чогось цінного з метою незаконного впливу на дії або рішення певної особи. Важливо зауважити, що неправомірна вигода, відповідно до чинного законодавства, – це будь-яка вигода, якою обмінюються сторони в секторі вищої освіти в рамках незаконної операції. Це не тільки готівка, але й будь-який матеріальний чи нематеріальний товар чи послуга. Наприклад, вступ до вищих навчальних закладів поза конкурсом, хабарі за кращі оцінки або успішне складання іспитів, плата викладачам за "закриття очей" на пропуски занять, плата за отримання наукових звань або вчених ступенів та ін.

Непотизм (інша назва - «кумівство») - надання родичам або знайомим посад незалежно від їхніх професійних здібностей. Кумівство є особливою формою фаворитизму. В Україні діє обмеження відносно заборони вчинення дій в умовах конфлікту інтересів. Тому, переважно у закладах вищої освіти вдаються до обходу закону шляхом відсутності прямого підпорядкування між родичами. Непотизм призводить до зниження якості освіти, демотивації здібних студентів, які не мають "потрібних" зв'язків, та загального падіння престижу освітніх закладів.

Академічна недоброчесність характеризує поведінку учасника освітнього процесу, що порушує принципи доброчесності, а саме (за цінностями ICAI — Міжнародного центру академічної доброчесності) чесність, довіру, відповідальність, повагу, справедливість. Основні цінності, які становлять академічну доброчесність, не лише підтримують репутацію університету та цінність і значення ступенів, які він надає, але вони також створюють спільну основу для професійної роботи, яка виходить за межі закладу вищої освіти. Порушеннями академічної доброчесності вважаються: академічний плагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, самоплагіат, обман, необ'єктивне оцінювання. Встановлений порядок виявлення таких

порушень передбачає дотримання прав особи, стосовно якої розглядається питання про недоброчесність [5].

Аналізуючи вищевикладену інформацію, варто визначити причини виникнення корупційних процесів у вищих навчальних закладах:

- низький рівень оплати праці при великому обсязі навантаження, що призводить до бажання поповнити свій бюджет шляхом академічної корупції;

- небажання частини студентів докладати зусиль для набуття знань і пошук шляхів незаконного отримання позитивної оцінки за екзамен, курсову роботу, диплом тощо. Оскільки є потреба в отриманні таких послуг, тому виникає ринок «недоброчесності»: виготовлення курсових, дипломних, контрольних робіт, репетиторство (як приховане хабарництво), коли викладач надає додаткові платні консультації своїм студентам, і відкрите хабарництво, коли залік чи іспит мають свою вартість;

Причини корупції зумовлені також недосконалою системою ліцензування й акредитації вищих навчальних закладів. Так, оцінювання діяльності вишу здійснюється, переважно, за кількісними показниками, які навчальний заклад прагне забезпечити будь-якими шляхами. Наприклад, щоб відзвітувати про наявність площ, беруть в оренду непотрібні й непридатні для організації освітнього процесу приміщення [4, с. 82-84].

В контексті вивчення даного питання, слід зазначити особливості відповідальності науково-педагогічних працівників за корупційні правопорушення. Науково-педагогічний працівник, здійснюючи свої професійні обов'язки в частині права розпорядження правами інших суб'єктів навчально-педагогічних правовідносин, незалежно від форми реалізації цього права, набуває ознак спеціального суб'єкта складу злочину, відповідальність за який установлена в нормах розділу XVII «Злочини у сфері службової діяльності» КК України. Тобто, зловживаючи своїми суб'єктивними правами, науково-педагогічний працівник завдає шкоди системі об'єктивного права, оскільки за певну грошову винагороду фактично змінює об'єктивне право, тому невиконані ним норми права стають «мертвими». Отже, протиправно використовуючи своє право на занесення відмітки про складання навчальної дисципліни й приймаючи за це матеріально-грошову винагороду, науково-педагогічний працівник зловживає своїм правом на одержання диплома встановленого зразка тій особі, яка не виконала своїх обов'язків, передбачених законодавством про вищу освіту. Фахівці взагалі вважають, що невиконання науково-педагогічним працівником установлених педагогічних обов'язків з навчання та

виховання студентів, через бажання вступити у неформальні товарно-грошові відносини з молодими людьми, яких вони повинні вчити та виховувати, треба визнавати антипедагогічною діяльністю з реальними ознаками професійної непридатності та моральної деградації [4, с. 165].

Проаналізувавши основні прояви корупції та причини їх виникнення, слід акцентувати увагу на заходах протидії корупції в освітньому процесі:

По-перше, підвищити рівень прозорості шляхом публікації фінансових звітів навчальних закладів, розвиток системи відкритих конкурсів на посади в освітніх установах, а також механізм нагляду за прозорістю процедури вступу та оцінювання;

По-друге, розвиток антикорупційної освіти шляхом розроблення та практичної реалізації програм протидії корупції у навчальних закладах, які б включали відповідні соціально-економічні, політичні, правові, організаційно-управлінські, ідеологічні, правоохоронні та інші заходи;

По-третє, розширення співробітництва з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері протидії корупції в навчальних закладах, використання позитивного досвіду антикорупційної діяльності в освіті інших країн і міжнародної спільноти в цілому;

По-четверте, встановлення чітких професійних стандартів і етичних кодексів поведінки для науково-педагогічних працівників;

Загалом, для досягнення максимальної ефективності ці заходи повинні впроваджуватися системно, з постійним моніторингом їх результативності та готовністю адаптувати стратегії відповідно до змін у освітньому середовищі та суспільстві в цілому.

Корупція в системі освіти України залишається серйозною проблемою, що негативно впливає на якість навчання, справедливість розподілу освітніх можливостей та загальний рівень підготовки фахівців. Вона проявляється у різних формах, включаючи підкуп, непотизм та академічну недоброчесність, і пронизує всі рівні освіти - від дошкільних закладів до вищих навчальних установ.

Для ефективної протидії цьому явищу необхідний комплексний підхід, який включає підвищення прозорості освітніх процесів, розвиток антикорупційної освіти, посилення міжнародного співробітництва та встановлення чітких етичних стандартів для освітян. Важливо також адресувати корінні причини корупції, такі як низький рівень оплати праці викладачів та недосконалість системи ліцензування й акредитації навчальних закладів.

Боротьба з корупцією в освіті вимагає не лише законодавчих та адміністративних заходів, але й зміни суспільного ставлення до цього явища. Лише через спільні зусилля всіх учасників освітнього процесу -

від студентів та їхніх батьків до викладачів та адміністрації навчальних закладів - можна створити середовище, де чесність, прозорість та академічна доброчесність стануть нормою, а не винятком.

Успішна реалізація антикорупційних заходів в освітній сфері не тільки підвищить якість освіти в Україні, але й сприятиме формуванню нового покоління фахівців з високими етичними стандартами, що в довгостроковій перспективі позитивно вплине на всі сфери суспільного життя країни.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. С. Вісник Асоціації кримінального права України. 2023. № 1(19). С. 226. URL: <https://doi.org/10.21564/2311-9640.2023.19.276784>.
2. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи: монографія / О.Я. Прохоренко. К. : НАДУ, 2005. 166 с.
3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 29.04.2024).
4. Бабенко К. А., Діденко Н. Г., Кондрашова М. В., Лазаренко С. Ж., Хрімлі О. Г., Яковець Н. І. Прояви корупції в системі освіти: запобігання та протидія : навч.-метод. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : МП Леся, 2016. 236 с.
5. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 29.04.2024).

УДК 342.9

Довженко Д. А.,
здобувачка вищої освіти III курсу
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент
кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СІНГАПУРСЬКА МОДЕЛЬ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Успішний досвід антикорупційної політики Сінгапуру завжди перебуває у центрі уваги дослідників. Цій темі приділяється увага і у

науковій літературі, і у публіцистиці. Усі дослідники антикорупційного феномену Сінгапуру приходять до висновку, що завдяки виваженій, продуманій державній політиці корупцію можна подолати або звести її до мінімуму [1, с.103].

Досвід Сінгапуру вважається одним із найефективніших серед зарубіжних країн у протидії корупції. За даними Transparency International, а саме за індексом сприйняття корупції, Сінгапур у 2023 році посів п'яте місце серед 180 країн з оцінкою 83 [2].

Антикорупційна система Сінгапуру спирається на сильну культуру публічної підзвітності, підкріплену розвиненою системою стримувань і противаг, верховенство права, що включає сильні та ефективні закони, законодавчу владу, яка відкрито обговорює питання оборони і безпеки, незалежну судову владу та ефективне правозастосування [3].

Відтоді, як Сінгапур отримав незалежність у 1959 році, боротьба з корупцією була головним питанням. Корупція була дуже поширеною коли Сінгапур отримав владу від британців. Закон про запобігання корупції був слабким. Корупція не була правопорушенням, за яке можна було притягнути до відповідальності, а повноваження антикорупційного бюро були недостатньо ефективними [4, с. 122].

Потрібно було провести велику кількість реформ. Було посилено законодавство. Було запроваджено суворе правозастосування. Удосконалено державне управління. Все це дало поштовх для перетворення Сінгапуру з міста-держави, пронизаного корупцією, на державу, яка користується чудовою репутацією у світі.

Система контролю за корупцією складається з, так званих, чотирьох стовпів які тримаються на політичній волі.

Політична воля до ліквідації корупції була сформована прем'єр-міністром Лі Куан Ю, коли Партія народної дії була обрана до уряду в 1959 році. Партія народної дії була сповнена рішучості побудувати непідкупний і меритократичний уряд і вжила заходів для того, аби викоринити корупції на всіх рівнях сінгапурського суспільства. Завдяки непохитній політичній прихильності та лідерству уряду, культура нульової толерантності до корупції вкоренилася в менталітеті та способі життя сінгапурців [5].

Чотири стовпи включають в себе:

- Ефективні антикорупційні акти (або закони);
- Ефективне антикорупційне бюро;
- Ефективне судочинство (або покарання);
- Ефективне державне управління [4, с. 123].

Ефективні антикорупційні акти. Сінгапур покладається на два ключові закони для боротьби з корупцією: Закон про запобігання

корупції і Закон про корупцію, торгівлю наркотиками та інші тяжкі злочини. Закон про запобігання корупції має широку сферу дії і поширюється на осіб, які дають або отримують хабарі як у державному, так і в приватному секторах. У разі звернення до суду, відповідно до Закону про корупцію, торгівлю наркотиками та інші тяжкі злочини, конфіскують незаконно отримані доходи у корупціонерів [5].

Разом ці два закони гарантують, що корупція залишається діяльністю з високим ризиком і низькою винагородою. Після завершення розслідування бюро із розслідування корупції, усі ймовірні справи про корупцію передаються до Палати генерального прокурора, прокурорського підрозділу системи кримінального правосуддя Сінгапуру, для отримання згоди прокурора на продовження судового розгляду.

Ефективне антикорупційне бюро. Бюро із розслідування корупційних діянь є єдиним органом, відповідальним за боротьбу з корупцією в Сінгапурі. Протягом більш ніж 60 років боротьби з корупцією завжди застосовувалася стримуюча позиція, що гарантувала відсутність приховування і боротьбу з корупцією без страху чи прихильності. Маючи надійну репутацію, якій довіряють, бюро із розслідування корупційних діянь діє швидко, неупереджено застосовуючи жорсткі антикорупційні закони до корупціонерів як у державному, так і в приватному секторі.

Бюро із розслідування корупційних дій підпорядковується лише офісу Прем'єр-міністра Сінгапуру. Жоден державний орган, жоден чиновник не можуть впливати на діяльність Бюро. Президент Бюро – виборна посада, він є незалежним навіть від Прем'єр-міністра [1, с.104].

Ефективне судочинство. У Сінгапурі незалежна судова система забезпечує ізоляцію від політичного втручання. Різні положення Конституції також гарантують незалежність судової влади Верховного Суду. Прозора та об'єктивна у забезпеченні верховенства права, судова влада визнає серйозність проблеми корупції та займає позицію стримування, застосовуючи жорсткі штрафи та позбавлення волі до корупціонерів [5].

Ефективне державне управління. Державна служба Сінгапуру керується Кодексом поведінки, який встановлює високі стандарти поведінки, що очікуються від державних службовців на основі принципів доброчесності, непідкупності та прозорості. Практика меритократії на державній службі, а також регулярний перегляд адміністративних правил і процесів з метою підвищення ефективності також зменшують можливості для корупції.

Крім того, Бюро із розслідування корупційних діянь уповноважене проводити процедурні перевірки державних органів, які можуть мати робочі процедури, що можуть бути використані для корупційних практик.

Отже, досвід Сінгапуру у боротьбі проти корупції є моделлю жорсткої вертикальної стратегії зі швидкими темпами результативності, з кінцевими і проміжними завданнями спрямованими на поступове зменшення корупційних проявів до їх повної ліквідації.

Сінгапурський досвід демонструє, що боротьба з корупцією можлива за умов комплексного підходу, високого рівня політичної відповідальності, прозорих законів і невідворотності покарань. Україна, яка тривалий час стикається з системною корупцією, може скористатися досвідом Сінгапуру, адаптуючи його під власні умови. Це може включати не лише реформу законодавства, а й зміну суспільної культури та відносин між владою і громадянами.

Список використаних джерел:

1. Лазаренко В. Антикорупційна політика Сінгапуру. *Міжнародні наукові дослідження: інтеграція науки та практики як механізм ефективного розвитку*. Київ, 2021. С. 103-104.

2. CPI 2023: Highlights and insights - News. *Transparency.org*. URL: <https://www.transparency.org/en/news/cpi-2023-highlights-insights-corruption-injustice> (дата звернення: 29.09.2024).

3. Anti-Corruption Policy. *MINDEF*. URL: <https://www.mindef.gov.sg/defence-matters/mindef-policies/anti-corruption-policy> (дата звернення: 29.09.2024).

4. Koh Teck Hin. Corruption control in Singapore. Resource Material. 2011. P. 122–123.

5. Singapore's Corruption Control Framework. *Corrupt Practices Investigation Bureau*. URL: <https://www.cpi.gov.sg/about-corruption/prevention-and-corruption/singapores-corruption-control-framework/> (дата звернення: 29.09.2024).

Доній А. А.
здобувачка вищої освіти IV курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри історії та теорії держави і права
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

НАПРЯМКИ ЗМІНИ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Державна антикорупційна політика у сфері охорони здоров'я у медичній діяльності є актуальним напрямом, що потребує трансформації. Сектор охорони здоров'я є одним з найбільш вразливих до корупції в багатьох країнах, включно з Україною. Корупція впливає на доступність та якість медичних послуг, що може призвести до негативних наслідків для здоров'я населення. В Україні триває процес реформування системи охорони здоров'я, зокрема через впровадження програми державних гарантій медичних послуг та трансформацію фінансування. Без ефективної антикорупційної політики ці реформи можуть бути значно ослаблені, а бюджетні кошти – неефективно використані. Корупція в медичній сфері часто призводить до порушення прав пацієнтів, таких як доступ до ліків, чесне обслуговування і рівний доступ до медичних послуг. Трансформація антикорупційної політики сприятиме підвищенню довіри населення до системи охорони здоров'я. Удосконалення державної антикорупційної політики, включно з створенням ефективних механізмів контролю і моніторингу у сфері охорони здоров'я, є важливим для зміцнення державних інституцій і забезпечення верховенства права.

Серед науковців, які досліджували питання реалізації державної антикорупційної політики у сфері охорони здоров'я, можна виділити А. Білецького, І. Коліушка, М. Мельника, М. Хавронюка (юридичні науки), Т. Василевську, С. Петрову (сфера державного управління), В. Князевича, І. Рогальського (медичні науки), та інших.

Антикорупційна політика — це сукупність взаємозалежних дій держави та суспільства, спрямованих на реалізацію суспільних інтересів через виявлення, попередження та обмеження корупції, яка перешкоджає демократичним змінам та нівелює важливі реформаторські ініціативи [1]. Причинами корупції в медичній сфері є, по-перше, складність системи охорони здоров'я, оскільки через велику

кількість учасників складно забезпечити прозорість отримання та аналізу інформації. По-друге, відсутність чітких механізмів моніторингу, оцінки та надання медичних послуг. По-третє, розрив між очікуваннями та реальністю, що виникає між медичними працівниками і пацієнтами, урядом та організаціями. По-четверте, "моральна дилема медичного працівника", коли лікарі та посадовці іноді діють у власних інтересах, а не в інтересах тих, перед ким мають зобов'язання.

У липні 2022 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення надання медичної допомоги» (далі – Закон) [3], яким у відповідному контексті передбачено впровадження кластерного підходу. Цей підхід передбачає створення кількох рівнів лікарень: надкластерні, кластерні та загальні. За словами В. Ляшка, госпітальне планування дає кожній громаді чітке розуміння того, де і які медичні послуги будуть доступні. Простішу медичну допомогу надаватимуть у загальних лікарнях, тоді як складніші випадки лікуватимуть у кластерних і надкластерних медичних закладах [4]. Також вищевказаним Законом передбачено уникнення витрачання коштів платників податків, що формують бюджет Програми медичних гарантій, на цілі, які не пов'язані безпосередньо з оплатою медичних послуг і лікарських засобів за цією програмою. Програма медичних гарантій [5], відповідно до п. 1 ст. 2 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», визначає перелік та обсяг медичних послуг, виробів і лікарських засобів, повну оплату яких держава гарантує пацієнтам за рахунок коштів Державного бюджету України. Наступне, що передбачено Законом, це забезпечення належного функціонування та ефективної роботи Ради громадського контролю НСЗУ. Цим Законом було внесено зміни до Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», де передбачено, що для прозорості та громадського контролю за діяльністю Уповноваженого органу створюється Рада громадського контролю. Вона формується на основі відкритого та прозорого конкурсу і складається з 15 членів, які підлягають ротації відповідно до Положення про Раду.

Держава змінила підхід від утримання мережі лікувальних закладів, що надають безоплатні медичні послуги, до закупівлі конкретного переліку послуг у цих закладів. Стаття 18 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» передбачає, що державні та комунальні заклади охорони здоров'я можуть надавати послуги, які не покриваються програмою медичних гарантій, а також інші послуги, визначені Кабінетом Міністрів України,

за плату від фізичних та юридичних осіб. Заклади охорони здоров'я самостійно встановлюють тарифи на такі послуги. Однак, чітко не вказано, які саме послуги охоплюються програмою медичних гарантій. Закон визначає, що це первинна, вторинна, третинна допомога та інші види медичних послуг, що фінансуються з державного бюджету. В свою чергу, це може призвести до того, що люди, які не підпадають під програму медичних гарантій, будуть змушені шукати інші способи вирішення питання отримання медичних послуг. Формально довести корупцію в таких випадках важко, однак фактично це створюватиме перешкоди для громадян у реалізації їхнього права на доступну медичну допомогу.

Отже, одним із ключових напрямів трансформації державної антикорупційної політики в сфері охорони здоров'я є встановлення прозорих процедур на законодавчому та підзаконному рівнях з чітким визначенням підзвітності діяльності державних органів. Крім того, ефективність систем підзвітності та фінансового менеджменту залежить від механізмів використання бюджету. Варто передбачити, що кошти для надання медичних послуг повинні надходити виключно через закупівельні механізми Національної служби здоров'я України в межах Програми медичних гарантій. Кошти, що надходять окремо (безпосередньо постачальникам послуг чи фізичним особам), повинні бути інтегровані або принаймні узгоджені з угодами на закупівлю послуг через НСЗУ. Капітальні інвестиції мають бути прозорими та здійснюватися відповідно до національних закупівельних практик і усталених стандартів міжнародних партнерів.

Ще одним напрямом антикорупційної діяльності є розвиток медичного права. С. Стеценко зазначає, що «реформування сфери охорони здоров'я повинно спонукати до більш активного розвитку медичного права — нового правового утворення, яке об'єктивно претендує на статус самостійної галузі права. Це право може стати підтримкою для реформаторів у сфері охорони здоров'я, а також їх теоретичним і практичним інструментом для впровадження новацій» [6, с. 60]. Основними механізмами правового забезпечення є: запровадження загальнообов'язкового медичного страхування, реалізація якого вимагає вирішення супутніх питань (детінізація заробітних плат, оновлення лікувальних протоколів, розвиток добровільного медичного страхування) та ініціювання, нормування і дотримання встановлених медичних стандартів.

Також покращення потрібно у медичній сфері, що стосується поширення відкритих даних (з дотриманням вимог технічного захисту медичної інформації). Відкриті дані — це інформація, якою володіє держава і що публікується для загального доступу. Вони забезпечують

вільний доступ до необхідних даних і зміцнюють громадський контроль у питанні виявлення та протидії корупції. Крім того, відкриті дані є ефективним інструментом у боротьбі з корупцією, оскільки дозволяють контролювати рух коштів у сфері охорони здоров'я, а також забезпечують незалежний контроль з боку громадських організацій і громадського нагляду за процесом витрат [7].

Також напрямом антикорупційної політики у медичній сфері є вдосконалення чинного законодавства в частині обмежень, пов'язаних із антикорупційним несуміщенням. Законодавець, визначаючи дозволені види діяльності в рамках обмеження на заняття іншою оплачуваною роботою, мав на увазі ті, які можуть впливати на виконання особою основних обов'язків у реалізації функцій держави або місцевого самоврядування та (або) викликати конфлікт інтересів. Однак будь-які дозволені види діяльності можна розглядати як хобі для осіб, які виконують функції держави або місцевого самоврядування. Вважаю, ці види діяльності також не повинні бути пов'язані з виконанням професійних функцій, які можуть супроводжуватися підвищеним фізичним чи емоційним ризиком для особи. Перелік дозволених видів діяльності, зазначений у пункті 1 частини 1 статті 25 Закону України «Про запобігання корупції», слід доповнити, зокрема щодо включення медичної практики до дозволених видів діяльності, оскільки вона є професійною діяльністю медичних і фармацевтичних працівників. Відповідно, необхідно внести зміни до частини 1 статті 172-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Отже, для дієвого запобігання корупції у медичній діяльності в першу чергу потрібно провести всебічний аналіз чинного законодавства щодо наявності корупційних ризиків, що можуть сприяти поширенню корупції в сфері охорони здоров'я, а також систематизувати його. Додатково, слід запровадити прозорі процедури на законодавчому та підзаконному рівні з чітким визначенням підзвітності органів влади, забезпечити загальнообов'язкове медичне страхування, унормувати та дотримуватися встановлених медичних стандартів, а також сприяти розповсюдженню відкритих даних з урахуванням вимог технічного захисту медичної інформації. Необхідно також внести зміни до чинного законодавства щодо обмежень, пов'язаних з антикорупційним несуміщенням, посилити юридичну відповідальність за корупційні правопорушення та об'єднати зусилля держави і суспільства для запобігання корупції. Таким чином, дослідження та впровадження ефективних механізмів антикорупційної боротьби в сфері охорони здоров'я мають вирішальне значення для побудови прозорої, доступної та ефективної системи медичних послуг.

Список використаних джерел:

1. Резнік О. М., Овчаренко Н. М. Запозичення досвіду подолання корупції у сфері медицини для України на прикладі провідних країн світу: США, Японії та Німеччини. *Право і суспільство*. 2017. № 2(3). С. 236-241.
2. Демченко І. С. Корупція та громадське здоров'я: точки дотику та правове регулювання. URL: chromeextension://efaidnbmninnibpcajpglclefindmkaj/http://ir.library.nmu.com/bitstream/123456789/2512/1/Demchenko%20Corruption%20and%20Public%20Health%20UA.pdf
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги: Закон України від 01.07.2022 № 2347-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text>
4. Верховна Рада прийняла закон про подальше реформування системи охорони здоров'я. URL: <https://www.umj.com.ua/article/230500/verhovna-rada-prijnyala-zakon-pro-podalshereformuvannya-sistemi-ohoroni-zdorov-ya>
5. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення: Закон України (із змінами, внесеними Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги» від 01.07.2022). Відомості Верховної Ради України. 2018. № 5. Ст. 31.
6. Стеценко С. Г. Медична реформа України: право, політика, мораль. *Публічне право*. 2017. № 4. С. 57-61.
7. Рачинський А. П., Дарчин Б. С. Державна політика в галузі охорони здоров'я України: необхідність комплексності і системності реалізації. *Державне управління*. 2022. № 1. С. 67-72.

Єрмоленко М. Є.,
здобувачка вищої освіти II курсу юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили
Науковий керівник: Ткаля О. В.,
канд. юрид наук, доцент, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу
ЧНУ імені Петра Могили

ВПРОВАДЖЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ СВОНСІ

Університет Свонсі є одним із найкращих університетів Великобританії, що вирізняється своєю високою академічною репутацією та активною науковою діяльністю. Це дослідження зосереджується на аналізі впровадження академічної доброчесності саме в цьому університеті, оскільки це дозволяє отримати глибше розуміння того, як провідні університети, прикладом яких слугує Свонсі, розвивають та підтримують етичні принципи в освітньому процесі. Дотримуючись академічної доброчесності, всі члени в цьому університеті сприяють створенню культури чесності, прозорості та взаємної поваги, що зберігає цілісність роботи студента та його досягнень. Академічна доброчесність базується на переконанні, що важливо не лише те, що ви вивчаєте, а й як ви це робите. Для студентів це означає, що їхні роботи повинні бути результатом власних досліджень та ідей, а інформація, взята з інших джерел, має бути належним чином визнана, незалежно від того, чи це пряме цитування, перефразування або короткий виклад [2].

Коли студент (здобувач) бере на себе зобов'язання дотримуватися академічної доброчесності, він погоджується робити наступне:

По-перше, **бути чесним у своїй роботі**. Здобувач освіти представляє свою роботу, свої ідеї та свої досягнення. Надає правдиву інформацію об'єктивно, розглядаючи всі точки зору та власні упередження. Відкидає обман, вигадки чи фальсифікацію даних.

По-друге, **співпрацювати, коли це доцільно**. Спільна робота заохочується в академічній сфері, якщо вона проводиться в межах правил, встановлених університетом. Студенти погоджуються з тим, що працювати в команді над груповими проектами - це нормально, а над індивідуальними завданнями потрібно працювати самостійно. Коли студенти працюють разом, кожен у групі робить внесок у кінцевий продукт, і кожен отримує відповідну оцінку.

По-третє, **поважати інтелектуальну власність**. Повага до авторських прав та прав інтелектуальної власності інших осіб є надзвичайно важливою. Студент отримує належний дозвіл на використання матеріалів, захищених авторським правом, і дотримується всіх відповідних ліцензійних угод.

В-четвертих, **дотримуватися етичних норм**. При проведенні наукової роботи, студенти повинні дотримуватися етичних норм, отримувати необхідні дозволи та точно повідомляти про результати і методи дослідження. Студент дотримується всіх відповідних законів, нормативних актів та інституційних політик, що регулюють проведення досліджень, і повідомляє про будь-які конфлікти інтересів. Зобов'язується бути поінформованим про розвиток етичних стандартів і передових практик у галузях [1].

Академічна доброчесність відображає спільний набір принципів, які включають чесність, довіру, старанність, справедливість і повагу, і полягає у підтримці цілісності роботи студента. Академічна доброчесність ґрунтується на принципі, що те, як ви вчитеся, так само важливо, як і те, що ви вивчаєте. **Академічна доброчесність ґрунтується на низці основних принципів**. Для студентів це означає: - брати на себе відповідальність за власну роботу та навчання; - повага до думок інших, навіть якщо вони з ними не згодні; - повага до прав інших на роботу і навчання в «навчальній спільноті»; - визнання роботи інших, якщо вона сприяла їхньому власному навчанню, дослідженням чи публікаціям; - визнання роботи інших, якщо вона сприяла їхньому власному навчанню, дослідженням чи публікаціям; - забезпечення чесного представлення внеску кожного в групову роботу; - підтримка інших у дотриманні академічної доброчесності; - дотримання етичних вимог і, де це доречно, професійних стандартів, що відповідають дисципліні; - уникати дій, які б надавали несправедливу перевагу над іншими; - забезпечення чесного представлення результатів досліджень або експериментальних даних; - дотримання вимог до оцінювання [2].

До видів академічної нечесності відносяться: плагіат, змова, порушення правил проведення іспитів, фальсифікація даних, видача себе за іншого або замовлення роботи для оцінювання (цей перелік не є вичерпним).

Академічним проступком є вчинення будь-якої дії, за допомогою якої особа може спробувати отримати для себе або іншої особи недозволену перевагу. Це правило застосовується незалежно від того, чи діють особи самостійно, чи спільно з іншою/іншими особами. Дія або дії вважаються такими, що підпадають під це визначення, незалежно від того, чи відбуваються вони під час або у зв'язку з проведенням

формального іспиту, курсової роботи або будь-якої іншої форми оцінювання, що проводиться для здобуття академічної або професійної кваліфікації в університеті Свонсі. Університет має низку процедур і методів для виявлення академічних порушень: в екзаменаційних умовах; у позаекзаменаційних умовах; у наукових ступенях; після присудження вченого звання [1].

Університет може використовувати відповідні засоби виявлення та розслідування випадків академічної недоброчесності, наприклад, шляхом використання програмного забезпечення для виявлення плагіату або за допомогою програми перевірки академічної доброчесності «Viva».

Факультети/навчальні заклади/заклади-партнери можуть також вирішити впровадити систему випадкових опитувань у предметних галузях. Університет призначає уповноваженого з питань академічної доброчесності для сприяння академічній доброчесності та розгляду справ на рівні університету. У своїй ролі йому допомагають співробітники з питань академічної доброчесності, які можуть надавати йому допомогу або розглядати справи про академічні порушення від його імені відповідно до цього Порядку. Відповідно, усі подальші посилання на університетського уповноваженого з питань академічної доброчесності у цій процедурі включатимуть уповноважених з питань академічної доброчесності та/або будь-яку призначену особу, яка діє від імені університетського уповноваженого з питань академічної доброчесності.

При розслідуванні звинувачень у проявах недоброчесності університетський уповноважений з питань академічної доброчесності від імені університету залишає за собою право консультуватися з іншими університетами чи організаціями, де це доречно, та обмінюватися відповідною інформацією. Зазвичай університет завершує первинне розслідування, формальні етапи процесу та винесення рішення у справі протягом 90 календарних днів з моменту отримання повідомлення про порушення від студента. У разі затримки, студент повинен бути поінформований про хід розслідування, включаючи причини затримки, і йому повинні бути надані орієнтовні часові рамки для завершення справи.

Тому важливо знати, як цього уникнути. Існує декілька порад, як уникнути академічної недоброчесності [1]:

- **Заздалегідь розрахувати час на виконання завдання.** Багато студентів, які стикаються з випадками академічної недоброчесності, кажуть, що їм не вистачило часу, щоб виконати роботу належним чином. Тому важливо розпочати роботу заздалегідь і скласти план, який

враховує всі кроки, які вам потрібно буде зробити для виконання завдання. Реалістично оцініть, скільки часу ви можете витратити на читання та дослідження теми, редагування та коректуру тексту, а потім складіть для себе графік, який допоможе вам вкластися у встановлений термін.

– **Порадьтеся з викладачами, якщо вам потрібне продовження терміну або у вас є обставини, що ускладнюють виконання завдань.** Якщо ви усвідомлюєте, що не можете виконати завдання вчасно, не зашкодить попросити про продовження терміну. Так само, якщо є особисті проблеми, які впливають на вашу роботу, ви можете попросити про пом'якшувальні обставини. Ви повинні пам'ятати, що низька оцінка або навіть нуль за завдання - це краще, ніж зіткнутися з випадком академічного проступку, який може призвести до набагато гіршого результату, ніж нуль за завдання.

– **Завжди вказуйте, де ви знайшли інформацію.** Це означає, що коли ви використовуєте текст або ідею з іншого джерела у своїй роботі, ви повинні правильно його цитувати та посилатися на нього. Цитати розміщуються в тексті або у вигляді виносок, а посилання - в кінці тексту. Залежно від системи цитування, яку ви використовуєте, вам потрібно буде включити таку інформацію: - ім'я автора, - дата публікації, - назва роботи/розділу, - назва журналу/книги, - інформація про видавництво, - номери сторінок, - URL.

– **Відстежуйте свої джерела під час конспектування.** Це означає, що коли ви записуєте будь-який матеріал з іншого джерела, переконайтеся, що ви точно знаєте, звідки це джерело походить. Якщо ви написали пряму цитату, то відразу ж поставте лапки навколо матеріалу, щоб не забути, що це не ваші слова. Деякі студенти можуть подумати, що цитати та посилання - це те, що вони додадуть в кінці, коли закінчать свою роботу. Проблема полягає в тому, що вони можуть забути, звідки вони взяли інформацію, що може призвести до багатогодинного пошуку цієї інформації, або ж вони можуть приписувати цей текст не тому джерелу, або навіть забути, що їм потрібно було спочатку процитувати текст, а це може призвести до плагіату. Тому зберігайте матеріал і джерела разом, навіть якщо ви перебуваєте на стадії конспектування, тобто на стадії начерку першого варіанту. Це заощадить вам багато часу і стресу, а також допоможе уникнути плагіату чужої роботи.

– **Якщо маєте сумніви, зверніться по допомогу.** Існує багато ресурсів, які допоможуть вам уникнути академічної недоброчесності. Якщо вам щось незрозуміло і вам потрібна додаткова порада, ви завжди можете звернутися до свого викладача.

Враховуючи все вищесказане, варто зазначити, що завдяки своїм ефективним методам, суворим правилам і ретельному контролю за академічною нечесністю, університет Свонсі залишається взірцем для інших закладів вищої освіти у сфері академічної доброчесності. Його підхід демонструє, як можна успішно підтримувати високі стандарти етики та чесності в освітньому процесі, що є надзвичайно важливим для сучасної академічної спільноти.

Список використаних джерел:

1. Academic Integrity and Academic Misconduct - Swansea University. *The home of current students - Swansea University*. URL: <https://myuni.swansea.ac.uk/academic-life/academic-misconduct/#d.en.125934> (date of access: 06.10.2024).

2. Why is academic integrity so important? - University of Wollongong – UOW. *University of Wollongong – UOW - A world-class University*. URL: <https://www.uow.edu.au/about/governance/academic-integrity/teachers/importance/#:~:text=Academic%20integrity%20allows%20students%20and,acknowledging%20the%20work%20of%20others>. (date of access: 06.10.2024).

УДК:342

Зубко Б. Г.,

здобувач вищої освіти III курсу,

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

Науковий керівник: Валецька О. В.,

канд. юрид наук, доцент кафедри

Історії та теорії держави і права юридичного факультету

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОКУРАТУРА В УКРАЇНІ ТА ЇЇ СПІВПРАЦЯ З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ АНТИКОРУПЦІЙНИМИ ОРГАНАМИ

Антикорупційна діяльність в Україні є ключовим етапом у створенні ефективною системи протидії корупції, особливо в державному управлінні. Важливу роль у цьому відіграють антикорупційні органи, такі як Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) і Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), які займаються викриттям корупційних схем і притягненням винних до відповідальності. Антикорупційні реформи, започатковані після

Революції Гідності, наблизили Україну до європейських стандартів управління, створивши нову правову інфраструктуру. Важливими досягненнями стало створення НАБУ та САП, які зосереджені на боротьбі з корупцією на найвищих рівнях влади.

Суттєвий прогрес досягнуто завдяки активній співпраці з міжнародними організаціями, такими як Європейське управління з питань запобігання зловживанням та шахрайству (OLAF), Європейське поліцейське управління та Європейська прокуратура. Укладені угоди забезпечують обмін інформацією та спільні розслідування міжнародних корупційних справ. Це дозволяє Україні запроваджувати кращі світові практики антикорупційної політики. Спеціальні тренінги для українських прокурорів за участі міжнародних експертів підвищують ефективність розслідувань корупційних злочинів, сприяючи подальшій інтеграції України в європейську правову систему.

Органи прокуратури відіграють важливу роль у протидії корупції, забезпечуючи притягнення до кримінальної відповідальності за відповідні правопорушення. Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII визначає прокуратуру, разом із Національною поліцією, НАБУ та НАЗК, як спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції. Вони несуть відповідальність за реалізацію антикорупційних заходів і є важливими інструментами у боротьбі з корупцією на державному рівні. У системі органів прокуратури повноваження щодо протидії та запобігання корупції покладаються не лише на Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП). Інші прокурори Офісу Генерального прокурора також виконують важливі функції в цій сфері. Вони здійснюють нагляд за досудовими розслідуваннями, виявляють ознаки корупційних правопорушень під час перевірок та реалізують інші повноваження, закріплені законодавством. Це забезпечує комплексний підхід до боротьби з корупцією на всіх рівнях правової системи [1].

В організаційному плані особливістю органів прокуратури як суб'єктів протидії корупції, на думку І. Ключко, є те, що в їх структурі утворюються відділи або призначаються прокурори, які спеціалізуються на провадженні антикорупційних заходів як у структурі самих органів прокуратури, так і в інших органах [3, с. 58]. Організаційне забезпечення, наголошує автор, має важливе значення для досягнення високого рівня результативності діяльності органів прокуратури щодо протидії корупції.

Варто зазначити, що створення в прокуратурі спеціальних відділів або призначення спеціально уповноважених прокурорів для розслідування корупційних злочинів, є важливим кроком у ефективній

боротьбі з корупцією. Через впровадження такої можливості, це дозволяє концентрувати ресурси, якими користуються слідчі при здійсненні покладених на них обов'язків, для ефективної боротьби з корупцією [3, с. 59]. Але при цьому варто зазначити, що організаційне забезпечення такої структури повинно бути належним не тільки на рівні законодавства, а у цілому бути незалежним при виконанні роботи. Без підтримки, прокурори можуть стикатись з тиском з боку корумпованих структур, що буде знижувати їх результативність та ефективність роботи в цілому. Тому підтримка міжнародних партнерів та поступове впровадження європейських стандартів у діяльність таких органів є важливим фактором успіху.

Останні роки прокуратура України активно реформується для досягнення європейських стандартів. Починаючи з 2014 року, коли було ухвалено новий Закон України «Про прокуратуру», що в свою чергу змінило функції прокуратури, та її місце в державі, також було посилено гарантії незалежності прокурора, поділ на адміністративні посади й посади прокурорів органів прокуратури, визначено остаточну ліквідацію функцій загального нагляду та досудового розслідування кримінальних правопорушень. Прийняття нового закону про прокуратуру стало важливим етапом на шляху створення сучасної та незалежної системи [4].

Національне антикорупційне бюро України та Спеціалізована антикорупційна прокуратура стали головними структурами, які відповідають за розслідування і притягнення до відповідальності за корупційні злочини серед високопосадовців. Спеціалізована антикорупційна прокуратура, створена у 2015 році, робить нагляд за розслідуваннями НАБУ, що робить її ключовим елементом антикорупційної системи [2].

У межах реалізації своїх функцій Спеціалізована антикорупційна прокуратура здійснює міжнародне співробітництво. Відповідно до наказу Генерального прокурора України «Про затвердження Положення про Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру Генеральної прокуратури України» від 05.03.2020 № 125 Спеціалізована антикорупційна прокуратура забезпечує: - участь у плануванні роботи Офісу Генерального прокурора та контроль за своєчасним і якісним виконанням запланованих заходів; - підготовку в межах повноважень наказів та інших організаційно-розпорядчих документів; здійснення опрацювання проектів законів та інших нормативно-правових актів, внесення пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства [2].

Так, частиною 3 статті 65 Закону України «Про запобігання корупції» прокурор, як спеціально уповноважений суб'єкт у сфері протидії корупції, наділений повноваженням щодо внесення подань про проведення службового розслідування з метою встановлення причин та умов, що сприяли вчиненню корупційного та пов'язаного з корупцією правопорушення [1].

Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП) відіграє важливу роль у співпраці з європейськими структурами. Завдяки укладеним угодам українські слідчі можуть обмінюватися інформацією та проводити спільні розслідування, що особливо важливо при розслідуванні справ, які мають міжнародний характер. Антикорупційна ініціатива ЄС в Україні (EUACI) є найбільшою програмою підтримки Євросоюзу у сфері боротьби з корупцією. Програма спрямована на посилення антикорупційних органів через тренінги та актуальні практики, що сприяє євроінтеграції України.

Також антикорупційна ініціатива ЄС (EUACI) технічну допомогу, що дозволяє українським антикорупційним органам використовувати сучасні інструменти для розслідувань. При цьому також важливо додати, що завдяки цій програмі українські правоохоронці отримують доступ до європейських баз даних і можуть більш ефективно боротися з міжнародною корупцією [4].

Співпраця прокуратури України з міжнародними організаціями зосереджена на боротьбі з шахрайством, пов'язаним із фінансами ЄС, які використовує Україна. Це допомагає ефективніше виявляти та запобігати зловживанням європейськими фондами, зміцнюючи довіру європейських партнерів. Завдяки програмам, наприклад EUACI, в Україні впроваджено електронні системи контролю за державними закупівлями, що автоматизують нагляд і виявлення корупційних схем, мінімізуючи вплив людського фактору та тиск держави.

Важливим етапом при співробітництві прокуратури України з міжнародними партнерами, потрібна бути суспільна довіра до антикорупційних органів та участь в цьому громадянського суспільства. Підтримка громадянського суспільства та участь засобів масової інформації є важливими чинниками у забезпеченні діяльності антикорупційних органів. Участь відповідних організацій у моніторингу антикорупційних процесів сприяє зростанню довіри суспільства. Українські незалежні організації, такі як Центр протидії корупції, здійснюють громадський контроль за діяльністю САП та НАБУ. Вони у своїй діяльності виступають ініціаторами розслідувань і забезпечують повноцінну прозорість цих органів перед громадянами [5].

Офіс Генпрокурора розробляє антикорупційну програму для запобігання правопорушенням серед прокурорів, ґрунтуючись на принципах верховенства права, незалежності, політичної нейтральності, прозорості та недопущення втручання в їхню роботу. Реалізація політики передбачає виявлення корупційних ризиків у діяльності прокуратури, що є першим кроком до їх усунення. Важливим заходом є також виявлення та врегулювання конфлікту інтересів під час виконання посадових обов'язків, оскільки він впливає на чесність процесів у прокуратурі та підвищує довіру суспільства до правосуддя. Також запровадження нових запобіжних заходів для недопущення корупційних правопорушень. Наприклад, такими заходами є посилення фінансового контролю або встановлення інших відповідно до законодавства заборон та обмежень. При запровадженні таких заходів, це зменшує можливість виникнення корупційних проявів в органах прокуратури. Прозорість фінансового становища і звітність посадових осіб зменшує можливість для зловживання своїм становищем і стимулює підзвітність посадовців [6].

Підсумовуючи, антикорупційна програма України є ключовим елементом реформ, які сприяють інтеграції країни до європейської системи правосуддя. Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), у співпраці з Національним антикорупційним бюро України (НАБУ), відіграє центральну роль у розслідуванні злочинів серед посадовців. Важливим фактором є міжнародна співпраця, що включає обмін інформацією та впровадження європейських стандартів правосуддя. Незалежність цих органів від політичного тиску залишається актуальним питанням. Підтримка європейських партнерів, електронні системи контролю та співпраця з громадянським суспільством допомагають підвищити ефективність і довіру до антикорупційних органів.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 1700-VII від 04.05.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.09.2024)
2. Про прокуратуру Закон України від 28.12.2014 1697-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 28.09.2024)
3. Ключко І.О. Органи прокуратури України у системі суб'єктів протидії корупції. Право і Безпека. 2017. № 4. С.47–52.
4. Прокуратура, як у Європі: чи є успіхи в Україні і де необхідні зміни / за заг. ред. Є. О. Крапівін, 2023

5. Потреби професійної підготовки Спеціалізованої антикорупційної прокуратури / А. Галай, С. Деркач. – Київ: Антикорупційна ініціатива Європейського Союзу в Україні, 2017. – 64 с.

6. Антикорупційна програма Офісу Генерального прокурора на 2023–2025 роки / за ред. І.Г. Дзюба, 2023. 3 с.

УДК 342.9, 342.5

Котова Л. В.,

канд. юрид. наук, професор,
завідувачка кафедри публічного та приватного права,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, м. Київ, Україна

ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ДІДЖИТАЛІЗОВАНИХ ІНСТРУМЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Українське суспільство демонструє високий рівень нетерпимості до корупції, про що свідчать результати численних соціологічних опитувань. Більшість українців, за даними соціологічних досліджень, сприймають корупцію як одну з найгостріших проблем країни. Але, на жаль, понад 70% респондентів вважають, що Україна є дуже корумпованою державою [1]. Водночас, глобальне дослідження Transparency International та Gallup International показало ще більш високий рівень готовності українців боротися з корупцією: 68% респондентів заявили про свою готовність до протестів [2].

Європейська інтеграція України висуває нові виклики у боротьбі з цим явищем. Одним із ключових напрямів є посилення антикорупційних заходів. Електронні інструменти мають значний потенціал мінімізувати корупцію в Україні, про що свідчить успішний досвід їхнього застосування.

Питання щодо запобігання та боротьби з цим явищем є актуальними не тільки в Україні, але і во всьому світі. Підґрунтям нашого дослідження стали як праці видатних філософів, зокрема, Платона, Арістотеля, Н. Макіавеллі, С. Монтеск'є, так і сучасних науковців, як В.Б. Авер'янов, Д.В. Гудков, О.Р. Дашковська, Ю.В. Орлов та інших.

Офіційне визначення терміна «корупція», що міститься у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», є досить складним і

передбачає низку форм неправомірної поведінки людини [3]. Корупція - використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 1 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей. Під корупцією розуміють будь-яке зловживання посадовою особою своїми повноваженнями в особистих або групових інтересах, що суперечать інтересам суспільства, і яке передбачає отримання або надання неправомірної вигоди (у вигляді грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, будь-яких інших вигод нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав). Це явище, яке підриває довіру до державних інституцій, спотворює конкурентне середовище та гальмує економічний розвиток країни.

Опитування експертів одночасно визначило політичну корупцію як найгострішу проблему в Україні. 86% опитаних експертів вважають її дуже серйозною загрозою. При цьому, практики антикорупційної діяльності виявили ще більшу стурбованість: 63% з них оцінили політичну корупцію як надзвичайно серйозну проблему. Хоча і теоретики також визнають її значущість (57%), але загалом вони дещо менше схильні перебільшувати масштаби цього явища.

Корупція в бізнесі посідає друге місце за рівнем загрози, її серйозність визнали 80% експертів. Найменш гострою проблемою, за загальною думкою, є побутова корупція, яку лише 43% опитаних вважають серйозною. Однак, існує помітна різниця у поглядах між практиками та теоретиками: 25% практиків оцінюють побутову корупцію як дуже серйозну проблему, тоді як серед теоретиків таких лише 5%.

Цікаво, що експерти з державних інституцій, безпосередньо залучені до боротьби з корупцією, виявили найбільшу стурбованість усіма видами корупції. Вони більш схильні вважати всі типи корупції дуже серйозною проблемою порівняно з представниками недержавного антикорупційного сектору [4].

Ми зосередимося на аналізі цифрових інструментів як потужного засобу боротьби з корупцією. Законодавче закріплення цих

інструментів є необхідною умовою для їх ефективного застосування. Як слушно зауважив Карлос Сантісо, цифровізація дозволяє зменшити людський фактор у процесах надання послуг, тим самим мінімізуючи ризики корупції [5].

З 2014 року Україна активно впроваджує цифрові інструменти для боротьби з корупцією. Одним з ключових досягнень стало створення комплексної антикорупційної інфраструктури, що включає такі органи, як НАБУ, САП, НАЗК та ВАСУ. Важливим елементом цієї системи є електронне декларування, яке стало обов'язковим для всіх державних службовців. Цей інструмент дозволив створити найбільшу у світі онлайн-базу даних про доходи та активи чиновників, забезпечуючи високий рівень прозорості. Впровадження електронного декларування є яскравим прикладом того, як цифрові технології можуть сприяти боротьбі з корупцією. Публічний доступ до інформації про доходи чиновників дозволяє громадськості та антикорупційним органам ефективніше контролювати діяльність державних службовців та виявляти можливі зловживання. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно постійно вдосконалювати систему електронного декларування та інтегрувати її з іншими цифровими інструментами боротьби з корупцією.

Впровадження електронних сервісів, зокрема «Дії», дозволило українцям отримувати державні послуги онлайн, зменшило бюрократію та сприяло боротьбі з корупцією. Тепер широкий спектр послуг доступний в кілька кліків на смартфоні. Цифровізація залишається одним із основних принципів Антикорупційної стратегії. Він спрямований на зменшення «людського фактору» у наданні послуг та підвищення прозорості та ефективності у відносинах держави з громадянами та організаціями. До 2025 року різні міністерства та державні установи планують запровадити 48 додаткових цифрових продуктів. Серед них – єдиний електронний містобудівний кадастр, електронний реєстр об'єктів культурної спадщини, комплексний сервіс для відкриття бізнесу, регуляторна панель тощо [6].

Вважаємо за необхідне і надалі розширювати функціонал електронної платформи "Дія", зокрема, шляхом інтеграції модулів, спрямованих на посилення громадського контролю та підвищення якості державних послуг. Впровадження модулю громадського контролю надасть громадянам можливості безпосередньо звертатися з пропозиціями, скаргами та зауваженнями щодо діяльності державних органів та відстежувати хід розгляду своїх звернень. Це сприятиме підвищенню прозорості та підзвітності державних службовців, стимулюючи їх до більш ефективної роботи. Паралельно, інструмент

оцінки якості державних послуг дозволить збирати зворотний зв'язок від громадян, що сприятиме виявленню проблемних аспектів у наданні послуг та розробці заходів для їх усунення. Більш того, аналіз відгуків громадян може допомогти виявити ознаки корупційних дій та запобігти їх вчиненню. Загалом, впровадження зазначених модулів сприятиме посиленню демократичних процесів, підвищенню довіри громадян до державних інституцій та створенню більш прозорого та підзвітнього суспільства.

Одним з найбільш перспективних інноваційних рішень, на наш погляд, є технологія блокчейн. Це розподілена база даних, що зберігає впорядкований ланцюжок записів (блоків), кожен з яких містить зашифровані дані про транзакції. Ця технологія забезпечує високий рівень безпеки, прозорості та незмінності даних, оскільки змінити інформацію в одному блоці без зміни всіх наступних є практично неможливо.

Пропонується впровадити блокчейн-платформу для управління державними закупівлями в Україні. Така платформа дозволить зберігати всю інформацію про тендери, учасників, умови договорів, оплати та виконання робіт у єдиному, незмінному блокчейні. Це забезпечить максимальну прозорість процесу закупівель, унеможливить підробку документів та маніпуляції з даними. Крім того, автоматизація багатьох процесів на основі смарт-контрактів зменшить вплив людського фактора і мінімізує ризики корупції. Публічний доступ до інформації, що зберігається в блокчейні, дозволить громадянам та експертам контролювати процес закупівель, що сприятиме підвищенню довіри до державних органів.

Яскравим прикладом є німецький банк розвитку KfW, який розробляє блокчейн-додаток TruBudget для підвищення прозорості бюджетних витрат у країнах Африки. Завдяки незмінності даних у блокчейні, міжнародні донори зможуть відстежувати, як використовуються кошти, які вони виділяють. Цей додаток може бути адаптований для різних бюджетних контекстів, а його відкритий код дозволяє іншим країнам використовувати його для своїх потреб [7].

Використання блокчейну для управління державними закупівлями в Україні є перспективним напрямом з кількох причин. По-перше, це забезпечує високий рівень довіри до даних, оскільки їхню цілісність гарантують математичні алгоритми. По-друге, блокчейн дозволяє автоматизувати багато рутинних операцій, що зменшує адміністративне навантаження і ризики помилок. По-третє, публічність даних, що зберігаються в блокчейні, сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних органів. Нарешті, блокчейн є

технологією, яка постійно розвивається, і її потенціал для вдосконалення процесів управління ще не повністю реалізований.

Аналіз існуючої ситуації та світового досвіду свідчить про те, що цифрові технології мають значний потенціал для боротьби з корупцією в Україні. Впровадження електронних інструментів, таких як електронне декларування, застосунок «Дія» та блокчейн, дозволяють підвищити прозорість і підзвітність державних органів, зменшити вплив людського фактора та мінімізувати ризики корупційних діянь. Однак, для досягнення максимального ефекту необхідно постійно вдосконалювати існуючі інструменти та розробляти нові, адаптовані до українських реалій. Важливим є також проведення інформаційних заходів та забезпечення широкої підтримки громадянського суспільства через залучення, зокрема, громадських організацій до процесу боротьби з корупцією.

Список використаних джерел:

1. "Якщо влада не вдасться до насильства": експерти розповіли, чи готові українці виходити на акції протесту URL: <https://voxukraine.org/yaki-factory-obumovlyuyut-riven-spryjnyattyakoruptsiyi-v-ukrayini> (дата звернення: 05.10.2024).

2. Кожен третій в Україні готовий вийти на вулицю через корупцію URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2013/07/9/6993866/> (дата звернення: 05.10.2024).

3. Закон України «Про запобігання корупції» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 05.10.2024).

4. Корупція в Україні 2023: погляд та оцінки експертів. Київ, 2024. URL: <https://nazk.gov.ua/pdfjs/?file=/wp-content/uploads/Pages/7f/2c/7f2cd35c7b9306cfa75dff9950b6e2dfebddc51224dabb89c42d314f704c233e2780115.pdf> \ (дата звернення: 08.10.2024).

5. Carlos Santiso. Digitalisation as an anti-corruption strategy: what are the integrity dividends of going digital? URL: <https://oecd-development-matters.org/2021/08/04/digitalisation-as-an-anti-corruption-strategy-what-are-the-integrity-dividends-of-going-digital/> (дата звернення: 09.10.2024).

6. Digitalization has become an invariable companion in the fight for transparency in Ukraine, and here's why URL: <https://war.ukraine.ua/articles/digitalization-in-the-fight-for-transparency-in-ukraine/> (дата звернення: 09.10.2024).

7. Embracing Digitalisation: How to use ICT to strengthen Anti-Corruption URL: https://www.giz.de/de/downloads/giz2018-eng_ICT-to-strengthen-Anti-Corruption.pdf (дата звернення: 09.10.2024).

Кидюк М. В.,
здобувачка вищої освіти IV курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Каплій О. В.,
канд. юрид наук, доцентка,
доцентка кафедри конституційного та
адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЕЛЕКТРОННІ СИСТЕМИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Україна вже багато років активно працює над подоланням корупції у всіх сферах суспільного життя, а головне в секторі державного управління. Однією з пріоритетних сфер в цьому стала боротьба з корупцією в державних закупівлях, адже це один із найважливіших елементів управління національною економікою. У нашій державі тривалий час державні закупівлі вважалися дуже корумпованим та не об'єктивним середовищем, що в більшості випадків так і було. А запровадження системи електронних публічних закупівель здійснювалось із метою створення сприятливих і прозорих умов для конкуренції учасників ринкових відносин та запобігання корупційним діям у публічних закупівлях.

Насамперед, це є важливим кроком у зміцненні довіри громадян до влади та забезпеченні ефективного використання державних ресурсів і досить важливу роль у цьому процесі відіграють електронні системи публічних закупівель, які значно підвищують прозорість та підзвітність державних процедур. А системи Prozorro і Dozorro стали одним із найефективніших інструментів у цій боротьбі, оскільки забезпечують відкритий доступ до інформації, створюють чесні умови для конкуренції та мінімізують корупційні ризики.

Вже тривалий час Україна активно рухається на шляху вступу в Європейський Союз (далі – ЄС) і такий курс передбачає серйозні виклики пов'язані перш за все з адаптацією вітчизняного законодавства до європейських стандартів, зокрема, у сфері реалізації державної інформаційної політики. До 2016 року в Україні діяла нормативно-правова та інституційна база, що регулювала «паперові» процедури публічних закупівель. Ця система уможлиблювала численні зловживання з боку державних замовників, була складною і обтяжливою для постачальників, не забезпечувала доступу до

громадського та професійного контролю, а тому була одним суцільним корупційним ризиком. Але вже після підписання Угоди про асоціацію з ЄС та запровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС з 1 січня 2016 року, Україна зобов'язалась гармонізувати національне законодавство у сфері державних закупівель із стандартами ЄС [1, с. 165].

В межах реалізації Угоди про асоціацію, Україна повинна забезпечити комплексний розвиток електронного урядування відповідно до європейських вимог, що стало додатковим поштовхом до впровадження саме електронних систем публічних закупівель. Тож, починаючи з 2016 року в Україні проводиться реформа публічних закупівель, а також поетапне приведення законодавства України до норм *acquis* ЄС на виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2].

Аналізуючи зміни відразу після початку реформи, можна зазначити, що у 2016 році було введено в дію Закон України «Про публічні закупівлі», який забезпечив початок переведення закупівель в Україні в електронний формат через електронну систему закупівель Prozorro. За час роботи електронної системи закупівель спостерігається щорічне зростання кількості закупівель з 900 тисяч у 2017 році, фактично відразу після прийняття Закону, до більш ніж 5 мільйонів закупівель у 2021 році та відповідно суми укладених договорів з 472 млрд грн у 2017 році до 965 млрд грн у 2021 році [2].

Завдяки реформі, публічні закупівлі переведено з «паперового» в «електронний» формат та здійснюються з використанням електронної системи закупівель. А для закупівель, які здійснюються без використання електронної системи, необхідно обов'язково оприлюднити в електронній системі закупівель звіт про договір про закупівлю, таким чином, вся інформація про закупівлі за публічні кошти знаходиться в електронній системі закупівель у вільному доступі. З чого можна зробити висновок, що система електронних закупівель є інструментом, що підвищує підзвітність та прозорість у сфері публічного управління та адміністрування, зменшує рівень корупції під час здійснення закупівель. [1, с. 164, 2].

Окрім того, саме електронні системи публічних закупівель є ефективним засобом виявлення та протидії корупції завдяки численним інструментам моніторингу та аналізу публічних закупівель, державні органи, громадські організації та медіа можуть легко моніторити закупівлі та виявляти підозрілі або непрозорі дії, що значно зменшує

можливість корупційних дій [3, с. 115]. Насамперед, учасники та, що важливо, громадськість можуть вільно спостерігати за процесом, бачити умови тендерів, пропозиції учасників і рішення щодо вибору переможця, адже все є у публічному доступі, а це створює значні перепони для корупційних дій і різного роду незаконних маніпуляцій. До того ж, електронні системи автоматизують багато процесів, що зменшує людський фактор і можливість впливу на рішення, це допомагає уникати суб'єктивних або незаконних дій під час вибору переможців тендерів. Важливим, теж є спрощення доступу до участі в тендерах, що збільшує кількість учасників, а більша кількість конкурентів знижує можливість вибору «свого» підрядника.

Для організації прозорого проведення публічних закупівель та з метою усунення корупційної складової частини в цьому процесі держава на законодавчому рівні підтримала запровадження електронної системи Prozorro. З 1 серпня 2016 року усі держпідприємства і комунальні організації зобов'язані проводити тендери тільки онлайн та лише за допомогою Prozorro. Тільки за перший рік роботи Prozorro дозволила зекономити 19 млрд. грн. бюджетних коштів. Prozorro забезпечує прозорість та публічність усіх тендерних процедур. А завдяки спрощенню доступу бізнесу до тендерів збільшується конкуренція і зростає довіра бізнесу до системи. Крім цього, про неабияку ефективність свідчить, що систему високо оцінили незалежні міжнародні експерти і визнали найкращою системою електронних закупівель у світі, про що свідчать премія World Procurement Awards 2016 та найвища нагорода церемонії Open Government Awards 2016 у Парижі [4, с. 166-167, 5].

Слід зазначити, що 22 червня 2022 року Організація Об'єднаних Націй (далі – ООН) відзначила Україну найпрестижнішою премією у сфері публічної служби – UN Public Service Awards. Це щорічна нагорода, яка з 2003 року відзначає передовий досвід у сфері державного управління та надання публічних сервісів. Україна вперше здобула таку нагороду, у конкурсі на отримання цієї нагороди нашу державу представляло державне підприємство «Прозорро.Продажі», яке адмініструє державну електронну торгову систему, в якій проходять онлайн-аукціони з продажу та здачі в оренду активів [6].

Також, чималу роль система Prozorro відіграла в протидії корупції саме завдяки можливості моніторингу публічних закупівель зі сторони громадськості, адже всі ми чули, наприклад, про скандали довкола відбудови Охматдиту, в який влучила російська ракета, захмарні ціни на будівництво чи ремонт стадіонів та спортмайданчиків, купівлю барабанів, електричних сковорідок і овочерізків. В результаті чого, до

прикладу, договір про купівлю барабанів було розірвано, щодо електричних сковорідок та овочерізок проводитиметься службова перевірка, а стосовно відбудови Охматдиту оголосили новий тендер [8, 9]. Тож, на прикладі цих випадків можна наочно побачити яку роль відіграють електронні системи публічних закупівель, саме завдяки Prozorro громадськість змогла побачити і надати розголосу такі сумнівні тендери, виділені кошти та їхніх переможців і відповідно запобігти або сприяти ініціюванню перевірки щодо тендерів. Система Prozorro у цих випадках виступила як важливий запобіжник корупції, оскільки система дозволяє відкрито бачити та аналізувати всі тендери. Завдяки відкритій інформації, журналісти, антикорупційні організації та самі громадяни можуть вчасно виявляти підозрілі угоди. Якби не електронна система, такі зловживання залишилися б непоміченими, а корупційні схеми могли б легко функціонувати та завдавати значних збитків державному бюджету України.

Проте, як і будь-яка система, Prozorro має свої недоліки, на які варто вказувати, адже це допоможе їх виправити та ще більше мінімізувати корупційні ризики. Тож, наприклад, один з таких недоліків – це неможливість внесення грошової застави учасникам торгів. Це дає змогу реалізувати корупційну схему таким чином: учасник тендеру опускає ціну до мінімуму і після перемоги пропонує іншим учасникам заплатити «відкат» за те, що він відмовиться від своєї перемоги, тобто пропозиція угоди перейде іншому учаснику. Якщо ця пропозиція не приймається, то «переможець» відтягує час, не виконує угоди, відмовляється від неї [7].

Також, є можливість здійснення безпідставних дискваліфікацій із формальних підстав «небажаних» переможців торгів під час укладення договору. Наприклад, інколи причинами таких дискваліфікацій може бути нумерація сторінок замість аркушів чи неправильно поставлені коми. Або ж наявність умов, сприятливих для участі в торгах, так званих, підставних фірм, коли посадовець, зловживаючи службовим становищем, за згодою з постачальником реєструють підставну фірму і вимоги тендера пишуть під неї [4, с. 167].

Досить показовою в своєму вирішенні є проблема того, що замовники і учасники незахищені від користувачів, які необов'язково будуть дотримуватись законності, а можуть скористатись системою Prozorro для боротьби з конкурентами шляхом оскарження результатів незалежно від ситуації, і створюючи можливості для недобросовісної конкуренції. Проте розробники почали боротьбу з цією проблемою фактично відразу після створення Prozorro, у тому ж 2016 році для цього було створено портал Dozorro, на якому подаються скарги щодо

порушення правил роботи електронної системи та підозри у корумпованості певних учасників [7].

Моніторинговий портал Dozorro – це платформа, де кожен учасник системи (постачальник, замовник, контролюючий орган, громадянин) може дати зворотній зв'язок державному замовнику чи постачальнику, обговорити та оцінити умови конкретної закупівлі, проаналізувати закупівлі окремого державного органу чи установи чи підготувати та подати офіційне звернення до контролюючих органів. Для громадських активістів та медіа, адже портал надає можливість обговорити конкретний тендер із потенційними та наявними постачальниками, дізнатись їхню експертну думку про правильність формулювань у тендерній документації та отримати професійну експертизу. Та насамперед, Dozorro є важливим в протидії корупції, адже це зручний інструмент для управління моніторингом – вести облік проконтрольованих процедур та знайдених порушень дякуючи порталу стало надзвичайно просто. Державні замовники можуть дати оцінку конкретному постачальнику та проаналізувати зворотній зв'язок від бізнесу та внести відповідні зміни до закупівельного процесу і створити власну систему ризик-менеджменту [10].

Отже, електронні системи публічних закупівель стали потужним інструментом в протидії, а головне в запобіганні корупції в публічних закупівлях, що є надзвичайно важливим, адже ми, насамперед, викоринюємо з усіх можливих сфер корупційні ризики, а в сфері публічних закупівель це особливо важливо, оскільки дозволяє запобігати завданню значних збитків бюджету держави. Система Prozorro забезпечує відкритий доступ до тендерної інформації, що дозволяє громадськості, бізнесу та державним органам контролювати процес закупівель у режимі реального часу. Dozorro доповнює Prozorro як платформа громадського контролю, вона надає можливість користувачам, активістам і антикорупційним організаціям не тільки спостерігати за тендерами, але й залишати відгуки та подавати скарги на підозрілі закупівлі. Як показують реальні приклади ці системи дозволяють громадськості своєчасно реагувати на порушення. Без Prozorro і Dozorro такі зловживання могли б залишитися непоміченими. Таким чином, електронні системи публічних закупівель є незамінним інструментом, що не лише підвищує прозорість, але й надає ефективні засоби боротьби з корупцією через залучення громадського контролю.

Список використаних джерел:

1. Марусей Т.В. Основні аспекти впровадження системи державних закупівель ProZorro. Мукачівський державний університет. *Економіка*

та управління національним господарством. Економіка і суспільство. 2018. № 16. С. 164-168.

2. Інформація про реформу публічних закупівель. Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=1197d60b-5c7b-45ef-bf3a-e08d4cf11cba&title=InformatsiiaProReformupublichniZakupivli>

3. Рожак Л. Система публічних закупівель як ефективний інструмент електронного урядування для подолання корупції в Україні в контексті впровадження електронної демократії. *Аспекти публічного управління*. 2020. № 1. Том 8. С. 114-116.

4. Трофименко О.Г., Логінова Н.І., Буката Л.М. Електронні закупівлі в Україні: питання реформування в контексті боротьби з корупцією. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 166-169. URL: http://lsej.org.ua/3_2018/48.pdf

5. ProZorro отримала премію Open Government Awards 2016. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2016/12/7/613684/>

6. Україна отримала премію ООН за найкращий публічний сервіс – державну систему онлайн-аукціонів Прозорро. Продажі. ProZorro. Продажі. URL: <https://prozorro.sale/news/ukrayina-otrimala-premiyu-onn-za-najkrashchij-publichnij-servis-derzhavnu-sistemu-onlajn-aukcioniv-prozorroprodazhi/>

7. Гальчинський Л.Ю., Гаврилова А.Г. Оцінка функціонування електронної системи «Прозорро» як інструмента державних закупівель. Актуальні проблеми економіки і управління: *Збірник наукових праць молодих учених ФММ НТУУ «КПІ ім. Ігоря Сікорського» (електронне видання)*. 2017. № 11. URL: [file:///C:/Users/Acer/Downloads/102574-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-216900-1-10-20170526%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Acer/Downloads/102574-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-216900-1-10-20170526%20(3).pdf)

8. На відбудову дитячої лікарні "Охматдит" проведуть новий тендер – Ляшко. Суспільне Новини. URL: <https://suspilne.media/804891-tender-na-vidbudovu-ohmatditu-skasuut-i-provedut-zanovo-na-prozorro-lasko/>

9. Топ-5 скандальних держзакупівель в Україні: мільйони на барабани, овочерізки, пісок і не тільки. ТСН. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/top-5-skandalnih-derzhzakupivel-v-ukrayini-milyoni-na-barabani-ovocherizki-pisok-i-ne-tilki-2353636.html>

10. Dozorro. URL: <https://dozorro.org/>

Кулакова О. А.,
здобувачка вищої освіти III курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави і права юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СТАНДАРТІВ В УКРАЇНІ

Корупція залишається однією з найгостріших проблем сучасної України, суттєво гальмуючи розвиток держави, підриваючи економічну стабільність та знижуючи довіру громадян до влади. За даними Transparency International, у 2023 році Україна посіла 104 місце зі 180 країн у Індексі сприйняття корупції, що свідчить про серйозність проблеми та необхідність рішучих дій [1]. Негативний вплив корупції проявляється у всіх сферах життя: від неефективного розподілу бюджетних коштів до зниження інвестиційної привабливості країни на міжнародній арені. В умовах євроінтеграційних прагнень України питання подолання корупції набуває особливої актуальності, оскільки є ключовою вимогою для поглиблення співпраці з Європейським Союзом та потенційного членства в ньому. Європейські антикорупційні стандарти виступають важливим орієнтиром для України у розбудові ефективної системи запобігання та протидії корупції. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, чітко окреслює зобов'язання нашої держави щодо впровадження антикорупційних реформ відповідно до кращих європейських практик [2]. Ці стандарти, закріплені в таких документах як Конвенція ООН проти корупції та рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO), передбачають комплексний підхід до боротьби з корупцією, включаючи превентивні заходи, криміналізацію корупційних діянь, міжнародне співробітництво та повернення активів. Досвід європейських країн у впровадженні цих стандартів може стати неоціненним ресурсом для України у процесі реформування власної антикорупційної системи. В цих тезах ми ставимо такі завдання:

1. Дослідити ключові європейські антикорупційні стандарти та механізми їх імплементації.
2. Проаналізувати поточний стан впровадження цих стандартів в Україні, зокрема через призму цифрових інновацій.

3. Розглянути успішні українські ініціативи у сфері цифрової протидії корупції, такі як система ProZorro та електронне декларування.

4. Визначити основні виклики на шляху повноцінного впровадження європейських антикорупційних стандартів в Україні.

5. Окреслити перспективи подальшого розвитку цифрових антикорупційних інструментів в контексті євроінтеграційних процесів.

Це дослідження має на меті не лише проаналізувати поточний стан справ, але й запропонувати конкретні рекомендації щодо посилення ефективності антикорупційних заходів в Україні за допомогою цифрових технологій. Використання інноваційних підходів, таких як блокчейн, відкриті дані та електронне врядування, може стати потужним каталізатором у процесі впровадження європейських антикорупційних стандартів та побудови прозорої системи державного управління в Україні.

Європейський Союз має розвинену систему антикорупційних стандартів, які формують основу для боротьби з корупцією в країнах-членах та країнах-кандидатах. Ці стандарти базуються на ряді ключових міжнародних документів та ініціатив, серед яких особливе місце займають:

1. Конвенція ООН проти корупції (UNCAC), ратифікована всіма країнами ЄС, яка встановлює всеосяжні рамки для запобігання та боротьби з корупцією.

2. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи, яка визначає стандарти криміналізації різних форм корупційної поведінки [3].

3. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи, що зосереджується на цивільно-правових аспектах боротьби з корупцією.

4. Рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO), які надають конкретні вказівки щодо вдосконалення антикорупційних механізмів [4].

Ці документи формують комплексний підхід до боротьби з корупцією, який включає превентивні заходи, криміналізацію корупційних діянь, міжнародне співробітництво, повернення активів та технічну допомогу. Європейські стандарти наголошують на важливості прозорості, підзвітності, незалежності судової системи та ефективного правозастосування.

У контексті євроінтеграційних прагнень України, наша держава взяла на себе ряд важливих зобов'язань щодо впровадження європейських антикорупційних стандартів. Угода про асоціацію між Україною та ЄС, підписана у 2014 році, містить конкретні вимоги щодо боротьби з корупцією. Зокрема, Україна зобов'язалася:

1. Гармонізувати національне законодавство з антикорупційними нормами ЄС.

2. Створити спеціалізовані антикорупційні органи (НАБУ, САП, ВАКС).

3. Впровадити ефективні механізми запобігання корупції, включаючи електронне декларування доходів та майна державних службовців.

4. Забезпечити прозорість державних закупівель.

5. Посилити міжнародне співробітництво у сфері боротьби з корупцією.

Європейські партнери відіграють важливу роль у наданні технічної допомоги та фінансування антикорупційних реформ в Україні. Програми ЄС, такі як EU Anti-Corruption Initiative (EUACI), надають експертну та фінансову підтримку для впровадження антикорупційних механізмів.

Впровадження європейських антикорупційних стандартів в Україні вже призвело до значних позитивних зрушень. Створено низку спеціалізованих антикорупційних органів, впроваджено систему електронного декларування, реформовано систему державних закупівель через впровадження платформи ProZorro. Однак процес імплементації стикається з рядом викликів, включаючи політичний спротив, недосконалість законодавства та обмежені ресурси.

Повна інтеграція європейських антикорупційних стандартів у українське законодавство та практику має потенціал принести значні позитивні результати: 1. Підвищення довіри громадян до державних інституцій. 2. Покращення інвестиційного клімату та економічного зростання. 3. Ефективніше використання державних ресурсів. 4. Посилення верховенства права та демократичних процесів. 5. Прискорення євроінтеграційних процесів України.

Водночас, важливо розуміти, що впровадження європейських стандартів - це не механічний процес, а складна адаптація до українських реалій. Ключовим фактором успіху є не лише зміна законодавства, але й трансформація суспільної свідомості та інституційної культури. У цьому контексті, використання цифрових технологій може стати потужним каталізатором змін, забезпечуючи прозорість, підзвітність та ефективність антикорупційних механізмів.

У контексті впровадження європейських антикорупційних стандартів, цифрові технології відіграють все більш важливу роль, пропонуючи інноваційні рішення для підвищення прозорості, підзвітності та ефективності державного управління. Серед різноманітних цифрових інструментів особливу увагу привертають

блокчейн-технології, системи електронних закупівель та електронного декларування.

Блокчейн, як децентралізована та незмінна система зберігання даних, має значний потенціал у боротьбі з корупцією. Ключові переваги цієї технології включають:

1. Прозорість: Всі транзакції в блокчейні є публічними та можуть бути перевірені будь-яким учасником мережі.

2. Незмінність: Після запису інформації в блокчейн, її неможливо змінити без згоди більшості учасників мережі.

3. Відсутність посередників: Блокчейн дозволяє здійснювати транзакції без участі третіх сторін, зменшуючи ризик маніпуляцій.

Успішні приклади застосування блокчейну в антикорупційних ініціативах за кордоном включають проект земельного реєстру в Грузії та систему відстеження державних контрактів у Колумбії. В Україні потенціал блокчейну досліджується для використання в державних реєстрах та системах голосування [5].

Система публічних електронних закупівель ProZorro є одним з найуспішніших прикладів використання цифрових технологій для боротьби з корупцією в Україні. Запущена у 2016 році, ProZorro суттєво підвищила прозорість процесу державних закупівель [6].

1. Відкритість даних: Вся інформація про тендери, учасників та результати є публічно доступною.

2. Конкурентність: Система забезпечує рівний доступ до тендерів для всіх потенційних постачальників.

3. Економія коштів: За оцінками, ProZorro дозволила зекономити мільярди гривень бюджетних коштів.

4. Моніторинг: Громадськість та контролюючі органи можуть легко відстежувати процес закупівель.

ProZorro отримала міжнародне визнання, зокрема, World Procurement Awards у 2016 році, і стала моделлю для інших країн, що прагнуть реформувати свої системи державних закупівель [7].

Запровадження системи електронного декларування доходів та майна державних службовців стало важливим кроком у впровадженні європейських антикорупційних стандартів в Україні. Ключові аспекти системи включають:

1. Всеохопність: Система охоплює широке коло посадовців, від депутатів до керівників державних підприємств.

2. Детальність інформації: Декларації містять докладні відомості про доходи, майно, цінні папери, корпоративні права тощо.

3. Публічний доступ: Декларації є відкритими для громадськості, що сприяє суспільному контролю.

4. Автоматизована перевірка: Система має механізми для виявлення невідповідностей та ознак незаконного збагачення.

Електронне декларування стало потужним інструментом для виявлення потенційних корупційних ризиків та незаконного збагачення посадовців. Воно також сприяє підвищенню довіри громадян до державних інституцій.

Попри значні успіхи, впровадження цих цифрових інструментів стикається з певними викликами:

1. Технічні обмеження: Потреба у постійному вдосконаленні систем для забезпечення їх надійності та безпеки.

2. Законодавчі прогалини: Необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази для максимальної ефективності цифрових інструментів.

3. Людський фактор: Потреба у підвищенні цифрової грамотності як державних службовців, так і громадян.

4. Ресурсне забезпечення: Необхідність постійних інвестицій у розвиток та підтримку цифрових систем.

Незважаючи на ці виклики, потенціал цифрових технологій у впровадженні європейських антикорупційних стандартів в Україні є надзвичайно високим. Подальший розвиток та інтеграція цих інструментів може суттєво посилити ефективність антикорупційних заходів та наблизити Україну до європейських стандартів прозорості та доброчесності в державному управлінні.

Впровадження цифрових технологій у боротьбі з корупцією в Україні, хоча і демонструє значний прогрес, стикається з рядом суттєвих викликів. Водночас, ці виклики створюють можливості для подальшого розвитку та вдосконалення антикорупційних механізмів.

Законодавчі виклики

1. Недосконалість нормативно-правової бази: Існуюче законодавство не завжди встигає за розвитком цифрових технологій, створюючи правові прогалини.

2. Потреба в гармонізації: Необхідність узгодження українського законодавства з європейськими стандартами у сфері цифрових технологій та захисту даних.

3. Регуляторні бар'єри: Існування застарілих норм, що обмежують впровадження інноваційних цифрових рішень.

Перспективи:

– Розробка комплексної стратегії цифровізації антикорупційної діяльності.

– Впровадження механізмів швидкого оновлення законодавства у відповідь на технологічні інновації.

- Посилення співпраці з європейськими партнерами для обміну досвідом та найкращими практиками.

Політичні та соціальні бар'єри

1. Спротив зацікавлених груп: Окремі політичні та економічні еліти можуть протидіяти впровадженню прозорих цифрових систем.

2. Низька довіра суспільства: Скептицизм громадян щодо ефективності антикорупційних заходів.

3. Недостатнє залучення громадянського суспільства: Обмежена участь громадських організацій у розробці та моніторингу цифрових антикорупційних інструментів.

Перспективи:

- Розвиток механізмів громадського контролю за впровадженням цифрових антикорупційних інструментів.

- Проведення широких інформаційних кампаній для підвищення обізнаності та довіри суспільства.

- Створення платформ для активного залучення громадськості до антикорупційної діяльності.

Технічні та фінансові обмеження

1. Застаріла інфраструктура: Необхідність модернізації технічної бази державних установ.

2. Проблеми інтероперабельності: Складнощі у забезпеченні взаємодії різних цифрових систем.

3. Обмежене фінансування: Недостатність ресурсів для повноцінного розвитку та підтримки цифрових антикорупційних інструментів.

4. Кібербезпека: Зростання ризиків кібератак на критично важливі державні системи.

Перспективи:

- Розробка довгострокової стратегії фінансування цифрової трансформації антикорупційної діяльності.

- Впровадження хмарних технологій для оптимізації витрат на інфраструктуру.

- Посилення співпраці з міжнародними партнерами для залучення технічної допомоги та експертизи.

- Розвиток національної системи кібербезпеки з фокусом на захист антикорупційних цифрових платформ.

Рекомендації щодо подальших кроків

1. Удосконалення правової бази:

- Розробка та прийняття закону про цифрові антикорупційні інструменти.

- Гармонізація законодавства у сфері захисту даних з нормами ЄС (GDPR).

2. Посилення міжнародного співробітництва:

- Активізація участі України в міжнародних антикорупційних ініціативах.

- Обмін досвідом з країнами ЄС щодо впровадження цифрових антикорупційних інструментів.

3. Розвиток цифрових платформ:

- Створення єдиної інтегрованої системи антикорупційних цифрових інструментів.

- Впровадження технологій штучного інтелекту для аналізу даних та виявлення потенційних корупційних ризиків.

4. Підвищення цифрової грамотності:

- Розробка та впровадження освітніх програм з цифрової грамотності для державних службовців.

- Проведення регулярних тренінгів та семінарів з використання цифрових антикорупційних інструментів.

5. Стимулювання інновацій:

- Створення "пісочниць" для тестування нових антикорупційних технологій.

- Запуск програм грантової підтримки для стартапів, що розробляють інноваційні антикорупційні рішення.

Реалізація цих рекомендацій дозволить Україні не лише ефективніше впроваджувати європейські антикорупційні стандарти, але й потенційно стати лідером у використанні цифрових технологій для боротьби з корупцією.

Отже, цифрові технології відіграють ключову роль у впровадженні європейських антикорупційних стандартів в Україні, створюючи нові можливості для підвищення прозорості, підзвітності та ефективності державного управління. Впровадження цифрових інструментів, таких як ProZorro та система електронного декларування, значно посилює антикорупційні заходи, хоча й виявило певні виклики, що потребують вирішення. Подальший розвиток та вдосконалення цих інструментів, у поєднанні з відповідними законодавчими та інституційними реформами, може суттєво посилити антикорупційні зусилля України та прискорити її інтеграцію до європейської спільноти. Важливо продовжувати дослідження та моніторинг ефективності цифрових антикорупційних інструментів, адаптувати найкращі міжнародні практики до українських реалій та активно залучати громадськість до цих процесів. Лише за умови комплексного підходу та постійного вдосконалення Україна зможе повною мірою реалізувати потенціал

цифрових технологій у боротьбі з корупцією та досягти стандартів доброчесності, властивих розвиненим демократіям ЄС.

Список використаних джерел:

1. Індекс сприйняття корупції у світі - 2023 [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення: 26.09.2024).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 26.09.2024).

3. Про ратифікацію Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції : Закон України від 18.10.2006 № 251-V [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101 (дата звернення: 26.09.2024).

4. Звіт GRECO про виконання Україною рекомендацій щодо запобігання корупції стосовно народних депутатів, суддів та прокурорів [Електронний ресурс] // Український інститут майбутнього. URL: <https://uifuture.org/publications/25373-zvit-greko-pro-vykonannia-ukrainou-rekomendatsiy-schodo-zapobigannia-k/> (дата звернення: 27.09.2024).

5. Solodovnik O. Технологія блокчейн: суть і перспективи використання у системі державних фінансів України [Електронний ресурс] // Бізнес Інформ. 2021. №3. С. 126-131. URL: http://eprints.kname.edu.ua/63350/1/business-inform-2021-3_0-pages-126_131.pdf (дата звернення: 27.09.2024).

6. Прозорість у державних закупівлях: використання системи ProZorro для запобігання корупції [Електронний ресурс] // Україна Кримінальна. URL: <https://cripo.com.ua/news/business/prozorist-u-derzhavnyh-zakupivlyah-vykorystannya-systemy-prozorro-dlya-zapobigannya-koruptsiyi/> (дата звернення: 28.09.2024).

7. ProZorro отримала міжнародну премію у сфері публічних закупівель [Електронний ресурс] // Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/249043261> (дата звернення: 28.09.2024).

Куйбар Д. С.,
здобувачка вищої освіти III курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави і права юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

АНТИКОРУПЦІЙНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ОДНА З ФОРМ КОНТРОЛЮ ГРОМАДСЬКОСТІ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція в сучасному світі є важливою проблемою, яка впливає на всі сфери життя суспільства: економіку, політику, соціальні процеси та державне управління. Її подолання є необхідним для забезпечення стабільного розвитку держав і створення справедливого суспільства, в якому інтереси громадян мають пріоритет над особистими вигодами чиновників.

Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації, як засіб забезпечення законності у діяльності державних та місцевих органів управління, відрізняється від інших форм контролю. Його відмінність полягає в тому, що всі суб'єкти громадського контролю діють в інтересах та від імені громадськості, а не держави. Громадська антикорупційна експертиза, як засіб громадського контролю, становить важливий ресурс для органів державної влади, що дозволяє їм отримати додатковий консультативний потенціал та залучати волонтерів з числа неурядових організацій. У міжнародній практиці такий підхід є результативним, але в Україні порядок проведення громадської експертизи поки що неопрацьований належним чином, а законодавче забезпечення ще потребує доробки [1, с. 47-49].

Для розуміння сутності громадської експертизи важливо врахувати її характерні особливості, такі як мета, предмет, завдання експертної діяльності.

Метою громадської експертизи є сприяння забезпеченню, реалізації та захисту прав і законних інтересів громадян, суспільства або окремих його груп у процесі розробки, ухвалення нормативно-правових актів та при підготовці та виконанні рішень органів влади та місцевого самоврядування.

Предметом експертизи є конкретне питання або аспект управлінської діяльності органу влади, який оцінюється експертом, тобто діяльність органів публічної влади.

Мета та предмет громадської експертизи завжди включають постановку конкретних завдань, які потрібно вирішити під час експертної діяльності.

Зазвичай виокремлюють три завдання громадської експертизи [2, с. 25-30] :

1. Виявлення положень нормативно-правових актів і проектів нормативно-правових актів, що не відповідають інтересам особи, суспільства, держави, а здійснюються відповідно з порушенням цих норм та з особистим інтересом органів публічної адміністрації та посадових осіб.

2. Оцінка соціальних, економічних та інших наслідків прийнятих рішень суб'єктів владних повноважень або проектів нормативно-правових актів, а також їх реалізації.

3. Розробка експертних пропозицій та рекомендацій.

Важливою основою даного виду нагляду є законодавче закріплення антикорупційної експертизи як форми контролю громадськості за діяльністю публічної адміністрації. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 (редакція від 4.05.2024) регламентує таке право громадян у статті 55. Зокрема, за ініціативою фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб може проводитися громадська антикорупційна експертиза чинних нормативно-правових актів та проектів нормативно-правових актів [3].

Проведення громадської антикорупційної експертизи чинних нормативно-правових актів, проектів нормативно-правових актів, а також оприлюднення її результатів здійснюються за рахунок відповідних фізичних осіб, громадських об'єднань, юридичних осіб або інших джерел, не заборонених законодавством.

Результати антикорупційної експертизи, в тому числі громадської, підлягають обов'язковому розгляду суб'єктом видання (прийняття) відповідного акту, його правонаступником або суб'єктом, до якого перейшли відповідні нормотворчі повноваження у даній сфері [3].

Термін "процедура проведення громадської антикорупційної експертизи" відображає офіційний або неофіційний спосіб організації та виконання громадської експертизи, а також оформлення експертних висновків та пропозицій. Хоча законодавство не визначає конкретних етапів такої процедури, аналіз Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади» від 05.11.2008

дозволяє сформувати три основні стадії реагування органу виконавчої влади, що проводить експертизу [4]. А саме:

1. Початковий етап: прийом письмового запиту щодо проведення експертизи.

2. Безпосереднє сприяння: видача наказу про проведення громадської експертизи, створення робочої групи для підтримки інституту громадянського суспільства, розміщення інформації про проведення експертизи, надання матеріалів для перевірки.

3. Кінцевий етап: прийом, розгляд та врахування експертних пропозицій, надання відповіді щодо результатів розгляду, розміщення відповідної інформації у медіа.

Оскільки законодавством не визначені етапи проведення антикорупційної експертизи, то відповідно конкретні методи щодо оскарження бездіяльності органу влади стосовно порушення даної послідовності проведення перевірки, врахування результатів громадських експертиз варто базувати на наявних нормативних інструментах. У випадку, коли орган виконавчої влади не проявляє інтересу до експертних висновків, оскарження його дій або бездіяльності буде цілком обґрунтованим. Громадяни мають право обрати наступні шляхи для відновлення порушеного права відповідно до Конституції України [5] :

1. Подати позов до адміністративного суду відповідно до положень Кодексу адміністративного судочинства України.

2. Звернутися зі скаргою до вищого органу виконавчої влади або органів прокуратури на підставі Закону України «Про звернення громадян» [6].

Порушення процедури проведення антикорупційної експертизи з боку органу виконавчої влади може включати невиконання чи несвоєчасне виконання встановлених дій згідно із Порядком сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади затвердженим Кабінетом Міністрів України від 05.11.2008. Метою оскарження може бути відновлення порушеного конституційного права громадянина , зокрема, примусити посадових осіб органу влади виконати певні дії або притягти їх до відповідальності за порушення процедури проведення громадської антикорупційної експертизи [4].

Підсумовуючи, варто зазначити, що проблемні аспекти функціонування інституту громадської антикорупційної експертизи залишаються актуальними і потребують врегулювання в Україні. Серед актуальних проблем варто виділити: процедуру проведення громадської експертизи; коло суб'єктів владних повноважень, чия

діяльність може бути предметом громадської експертизи; терміни проведення окремих етапів громадської експертизи та терміни реагування органів влади на законні вимоги громадського суспільства; межі врахування органами влади результатів громадської експертизи; гарантії врахування експертних пропозицій; відповідальність за порушення порядку проведення громадської експертизи [7, с. 20-24].

Ці проблеми можна вирішити шляхом прийняття закону у сфері громадського контролю, який спеціально регулюватиме правові засади інституту антикорупційної експертизи саме з боку громадськості.

Загалом, антикорупційна експертиза з боку контролю громадськості може стати одним з дієвих засобів протидії корупції, проте поштовх до поширення цього механізму має надійти від держави, яка в свою чергу буде неабияк зацікавлена в подоланні даного «шкідника».

Список використаних джерел

1. Наливайко Л., Орешкова А. Громадський контроль в умовах сучасних євроінтеграційних процесів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 3. С. 47-49.

2. Вітвіцький С. С. Громадська експертиза в умовах розвитку громадянського суспільства // *Юридичний вісник*. 2014. № 1. С. 25-30.

3. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 травня 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 01.10.2024).

4. Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 5.11.2008р.№976 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/976-2008-%D0%BF#Text> (дата звернення : 01.10.2024).

5. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 01.10.2024).

6. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр#Text> (дата звернення: 01.10.2024).

7. Ємельянова А. Г. Принцип доброго урядування як основа забезпечення права бути почутим у контексті реалізації права на участь в управлінні державними справами. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2016. № 4. С. 20-24.

Левкович Є. Ю.,
здобувачка вищої освіти II курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Ткаля О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Корупція була і залишається основною проблемою для України, яка не дає можливості країні вийти на європейський рівень розвитку та підтримувати високий статус на міжнародній арені. За часів воєнного стану, корупційна проблема стає ще більш актуальною та небезпечною, адже вона серйозно послаблює обороноздатність країни, робить її вразливою перед зовнішніми загрозами та внутрішніми конфліктами, послаблює міжнародну репутацію та створює загрозу для її демократичного устрою.

Цим питанням цікавилось багато науковців з різних галузей права, такі як О. Котляренко, Є. Пашенко, М. Чалый, І. Піскун, В. Левчук та інші.

Національна безпека України - захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [1]. Рада національної безпеки і оборони України з урахуванням змін у безпековому середовищі визначає концептуальні підходи, напрями, заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, схвалює проекти стратегій, концепцій, державних програм та інших стратегічних документів, якими визначаються основні напрями і завдання державної політики у сферах національної безпеки і оборони, здійснює координацію і контроль за їх виконанням.

Згідно з Законом України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 (остання редакція 04.05.2024) суб'єктами, на яких поширюється дія цього закону у сфері національної безпеки є військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові

інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки, особовий склад штатних військово-лікарських комісій [2]. 1 лютого, Урядовий комітет з питань нацбезпеки, оборони та правоохоронної діяльності схвалив Державну антикорупційну програму на 2023-2025 роки (ДАП) і рекомендував передати її на розгляд Кабінету Міністрів України, доопрацювавши із урахуванням обговорення. Після цього, увечері 1 лютого Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) надіслало до Кабінету Міністрів фіналізований проект Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки (ДАП) [3].

З початком повномасштабної війни корупційні схеми у воєнній сфері стали більш частими та різноманітними. З 24 лютого доступ до всіх публічних даних було обмежено, що суттєво вплинуло на громадський контроль, особливо в галузі публічних закупівель. Протягом повномасштабної війни уряд дозволив укладати прямі договори, що призвело до зменшення кількості оприлюднених контрактів порівняно з попередніми роками. Одночасно слід зауважити, що стеження за статками державних службовців стало практично неможливим, оскільки реєстр електронних декларацій також припинив публічне функціонування [4].

Через ці чинники, основними проблемами, які не дають змогу вирішити питання корупції, можна виділити, відсутність механізмів контролю за розподілом бюджету у сфері національної безпеки і оборони, а також мінімальна прозорість, що не дає змогу громадянам контролювати ситуацію та як наслідок підриває довіру до армії у суспільстві. Також вагомою проблемою є низькі заробітні плати у військових. Це може спровокувати у особи бажання здобути неправомірну вигоду, використовувати своє службове становище для поліпшення свого фінансового забезпечення.

Для того, щоб подолати проблеми корупції у сфері національної безпеки України слід провести низку таких заходів:

1. Для забезпечення прозорості запровадити електронну систему управління, яка буде дозволяти здійснювати автоматизований моніторинг усіх адміністративних процесів у сфері національної безпеки. Відкриття даних про фінансування та витрати через портали прозорості, що дозволить громадськості та контролюючим органам мати доступ до інформації про державні закупівлі та укладення контрактів.

2. Створення окремого незалежного антикорупційного органу з широкими повноваженнями на проведення перевірок і розслідувань

виключно у сфері національної безпеки, що буде підпорядковуватись безпосередньо Верховній Раді України.

3. Організація навчальних програм для державних службовців з акцентом на правові норми, що регулюють антикорупційну діяльність, а також етичні стандарти поведінки. Створення внутрішніх антикорупційних інститутів в державних органах, що відповідатимуть за підвищення правової обізнаності серед працівників.

Проведений аналіз вказує на те, що корупція в Україні, особливо в секторі національної безпеки, є системною проблемою, яка глибоко вкорінена в державних інститутах та суспільних відносинах. Війна посилила ці негативні тенденції, створивши умови для розквіту корупційних схем. Незважаючи на наявність антикорупційного законодавства та інституцій, їх ефективність виявилася недостатньою для подолання масштабної корупції. Для вирішення цієї проблеми необхідні комплексні системні реформи.

Список використаних джерел:

1. Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № № 1700-VII.

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № № 1700-VII. [Дата звернення: 06.10.2024].

3. Андрійчук А. «Громадський контроль обмежений». Як війна впливає на рівень корупції в Україні. *Radio Свобода*.

URL: <https://www.google.com/amp/s/www.radiosvoboda.org/amp/indexiv-spryynyattya-korupsiyi-ukrayina/32248930.html> (дата звернення: 10.10.2024).

4. Стрельченко О. Г. Актуальні проблеми протидії корупції у сфері забезпечення національної безпеки України. *Інтереси України*. 2024. С. 207–209.

Лозицька О. В.,

здобувачка вищої освіти IV курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Каплій О. В.,

канд. юрид наук, доцентка, доцентка кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

СЕКСТОРЦІЯ ЯК ФОРМА КОРУПЦІЇ ТА ПРОЯВ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ

У сучасному світі питання гендерної рівності набуває дедалі більшої важливості, впливаючи на різні сфери суспільного життя. Зокрема, проблема корупції, яка є глобальним викликом, також має свої гендерні виміри. Дослідження показують, що корупційні дії можуть по-різному впливати на жінок і чоловіків, посилюючи нерівність та обмежуючи доступ до ресурсів і можливостей.

Конституція України у ст. 24 гарантує рівність прав жінок і чоловіків, забезпечуючи рівні можливості для обох статей у громадсько-політичній та культурній діяльності [1]. Це положення відповідає принципам Загальної декларації прав людини, де у ст. 2 зазначено, що кожна людина повинна мати всі права і свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від статі, раси, релігії чи іншого соціального або політичного становища [2]. Ці міжнародні та національні гарантії є основою для забезпечення гендерної рівності в усіх аспектах суспільного життя, зокрема і в боротьбі з корупцією.

У зв'язку з проблемою "сексторції" та її впливом на жінок: Transparency International розглядає сексуальну експлуатацію як форму корупції, яка часто залишається непоміченою або недостатньо дослідженою, але має суттєвий вплив на жінок у різних сферах [10]. Не менш важливим є те, що корупція у формі сексуального домагання частіше за все не отримує належної уваги в законодавчих актах. Багато країн ще не мають чітко визначених юридичних механізмів для боротьби з цією формою корупції, що робить її важкою для розслідування і притягнення винних до відповідальності. Дослідження показують, що недостатність законодавчої бази та відсутність програм захисту жінок роблять їх вразливими до різних форм експлуатації, включаючи сексуальну корупцію [11].

Не можна ігнорувати й вплив корупції на освіту. У деяких країнах, особливо тих, що розвиваються, молоді жінки стають жертвами

корупційних схем у закладах вищої освіти, де їм можуть пропонувати оцінки або дипломи в обмін на сексуальні послуги. Це створює ситуацію, в якій молоді дівчата втрачають рівний доступ до освіти, а це, в свою чергу, впливає на їхні майбутні можливості в кар'єрі та суспільному житті [12].

Як зазначено у ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» неправомірна вигода – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав [3]. Але, як щодо «сексторції» (sextortion) яка є неформальною «валютою» хабарництва та вимагається зазвичай від жінок чи дівчат в обмін на надання послуг або преференцій [4]? Міжнародна асоціація жінок-суддів (International association of women judges) позначила сексуальну корупцію як «секс-примус», проте цей термін використовується по-різному в різних контекстах [5].

На жаль, випадки зловживання владою, що супроводжуються вимаганням сексуальних послуг від посадових осіб, трапляються не лише в умовах конфлікту чи відновлення, а й у повсякденному житті звичайних громадян і навіть серед державних службовців, викладачів. В Європі також фіксуються подібні випадки сексуальної корупції. У Греції, наприклад, в університетах було задокументовано випадки вимагання сексуальних послуг за академічні пільги, що особливо часто трапляється серед студенток [10]. В Іспанії працівники правоохоронних органів також були помічені у примусі жінок-мігранток до сексуальних послуг в обмін на отримання дозволів на проживання або заплющення очей на порушення [11].

Одним із важливих аспектів у дослідженні гендерної корупції є аналіз того, як корупція вражає економічну незалежність жінок. Згідно з дослідженням Світового банку, країни з високим рівнем корупції демонструють нижчі рівні жіночої участі у робочій силі та доступу до керівних посад. Жінки, які намагаються вийти на ринок праці або розпочати бізнес, часто стикаються з додатковими корупційними бар'єрами, які можуть бути у вигляді вимагання хабарів або примусу до надання сексуальних послуг. У таких випадках корупція стає подвійною загрозою, обмежуючи економічні можливості жінок і збільшуючи їх вразливість до експлуатації [9].

У нестабільних та постконфліктних державах зі слабким урядом і відсутністю «верховенства права» корупція може посилювати порушення прав жінок, зокрема через зґвалтування, насильство і примусове переміщення. Приклади гендерної дискримінації та корупції зустрічаються в різних сферах, включаючи правоохоронні органи, де

жінки часто стикаються з перешкодами при поданні скарг або недостатнім розглядом їхніх заяв без хабаря. Екстремальні випадки, такі як сприяння торгівлі людьми корумпованими поліцейськими чи політиками, часто стосуються жінок і дівчат. Сексуальна корупція також трапляється під час миротворчих операцій і гуманітарних місій, коли жінки змушені надавати сексуальні послуги в обмін на харчі або інші ресурси. Наприклад, за даними доповіді агентства ООН з питань біженців, яка потрапила до рук журналістів The Times, у таборах для біженців у Сьєрра-Леоне, Гвінеї та Ліберії гуманітарна допомога часто обмінювалася на інтимні послуги. За секс жінки й дівчата могли отримати продукти харчування або шкільні підручники. Як свідчить доповідь, це було цинічне примушення до проституції та педофілії з боку представників ООН, «Лікарів без кордонів», Комітету порятунку та інших гуманітарних місій. Багато працівників, причетних до цих злочинів, залишилися безкарними. Організації проводили лише закриті внутрішні розслідування, внаслідок яких було звільнено декілька осіб, однак їхні імена не розголошувалися, і до кримінальної відповідальності їх не притягнули. За свідченнями очевидців, харчі та інші ресурси часто використовувалися як приманка для сексуальних послуг [7].

Подібні випадки траплялися і в інших країнах, зокрема в Італії, де в 2021 р. зафіксовано випадки, коли жінки, які прибули в країну в пошуках притулку, повідомляли про експлуатацію з боку представників благодійних організацій, згідно з доповіддю Human Rights Watch [21].

Хоча ми часто говоримо про соціальні проблеми, які вимагають уваги, не можна ігнорувати явища, які залишаються у тіні. Наприклад, зловживання та експлуатація вразливих груп населення – це не просто ізольовані випадки. Вони свідчать про глибші системні проблеми, зокрема, про торгівлю людьми. Корупція відіграє важливу роль на всіх етапах торгівлі людьми, включаючи рекрутинг жертв, виготовлення фальшивих документів, транспортування, експлуатацію та перешкоджання розслідуванням. Ці корупційні практики сприяють «невидимості» злочинів і забезпечують безкарність злочинців, навіть коли жертви отримують підтримку, а також призводять до повторної травматизації.

В умовах війни в Україні ризики торгівлі людьми значно зросли. За даними Міжнародної організації з міграції (далі – МОМ), близько 200 тисяч українців, переважно жінки та діти, можуть стати жертвами через економічну нестабільність і недовіру громадян до державних установ. З січня по вересень 2023 року МОМ ідентифікувала та надала допомогу 296 жертвам торгівлі людьми, з яких 24% були внутрішньо

переміщеними особами. З початку війни понад 8 мільйонів українців, які виїхали за кордон, стикалися з високими ризиками експлуатації, включаючи сексуальну корупцію та примусову працю. У перші місяці після вторгнення кількість звернень на гарячу лінію МОМ зросла на 60%, і більшість з них стосувалися трудової експлуатації (86%), тоді як, наприклад, сексуальна експлуатація склала лише 7% [14].

Дослідження показують, що гендерно зумовлені форми корупції є поширеними, особливо серед нелегальних мігрантів. Жінки, які подорожують самостійно, стикаються з високими ризиками корупції та сексуальної експлуатації в патріархальних суспільствах. Відомо, що жіночі тіла використовуються як "валюта" в корупційних угодах для нелегального перетину кордонів [8, с. 43].

У сучасному світі питання гендерної рівності набувають все більшої актуальності, особливо в контексті корупції з її гендерними аспектами. Секторція не лише є формою зловживання, а й істотно погіршує становище жінок. У 2023 р. звіт ООН зазначив, що інтеграція гендерних аспектів у антикорупційні стратегії критично важлива для зміцнення прав жінок і досягнення соціальної справедливості. Це також допомагає зменшити вразливість жінок до корупції та насильства, оскільки забезпечує доступ до правосуддя та підтримки [13]. Сексуальна корупція, зокрема секторція, становить серйозну загрозу для жінок, які часто стають жертвами зловживань, підкреслюючи, як корупція посилює вразливість цих груп.

Корупція є одним із ключових факторів, що сприяють торгівлі людьми. За даними Transparency International, високий рівень корупції в Україні ускладнює реалізацію антикорупційних ініціатив і призводить до безкарності злочинців [15]. Дослідження свідчать, що жінки, які стикаються з корупцією, частіше стають жертвами експлуатації та насильства, оскільки їхній доступ до правового захисту обмежений.

Для ефективної боротьби з цими проблемами антикорупційні програми мають інтегрувати гендерні аспекти на всіх рівнях. Це включає в себе:

1. **Освітні програми:** Проведення кампаній з підвищення обізнаності щодо прав людини та небезпек торгівлі людьми, особливо в регіонах з високим рівнем вразливості [16].

2. **Економічна підтримка:** Впровадження програм, які надають фінансову допомогу та можливості для самозайнятості, може значно зменшити вразливість жінок до торгівлі людьми. Згідно з даними Світового банку, економічна незалежність жінок сприяє зменшенню ризику їх експлуатації [17].

3. **Правозахисні механізми:** Розробка політик, які забезпечують юридичний захист для жінок, постраждалих від торгівлі людьми та насильства, є критично важливою [18].

4. **Громадське залучення:** Залучення громадян до процесу розробки та реалізації антикорупційних ініціатив є важливим для створення більш інклюзивного середовища. Дослідження показують, що участь місцевих громад може значно підвищити ефективність заходів протидії торгівлі людьми [19].

5. **Міжнародна співпраця:** Співпраця з міжнародними організаціями, такими як ООН і МОМ, може забезпечити доступ до ресурсів і експертизи, необхідної для боротьби з цими складними проблемами [20].

Отже, ми прагнемо, щоб визначення гендерної рівності в Україні як пріоритету в антикорупційних програмах відповідало міжнародним стандартам прав людини та сприяло сталому розвитку держави. Комплексний підхід, що включає освітні, економічні, правові та соціальні ініціативи, допоможе досягти реальних змін у боротьбі з корупцією та торгівлею людьми.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.09.2024).

2. Загальна декларація прав людини. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#o16 (дата звернення: 23.09.2024).

3. Про запобігання корупції. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 19.09.2024).

4. Портал доброчесності НАЗК. URL: <https://antycorportal.nazk.gov.ua/risks/79/> (дата звернення: 23.09.2024).

5. Home - International Association of Women Judges. Home - International Association of Women Judges. URL: <https://www.iawj.org/> (date of access: 23.09.2024).

6. Управління ООН з наркотиків і злочинності. Корупція і гендерні аспекти: Навч. інструменти для викл. і фахівців. Серія модулів із протидії корупції. 8-ме вид. Відень, 2023. 41 с.

7. Watkins E., Phillip A. Trump slurs immigrants from 'shithole countries' | CNN Politics. CNN. URL:

<https://edition.cnn.com/2018/01/11/politics/immigrants-shithole-countries-trump/index.html> (date of access: 23.09.2024).

8. Ганна Герасименко кандидатка економічних наук. Корупція очима жінок і чоловіків. Київ : Програма розвитку ООН в Україні, 2018. 68 с.

9. World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org> (date of access: 02.10.2024).

10. Transparency International. "Gender and Corruption: The Gendered Impact of Corruption and the Role of Women in the Fight against Graft." Transparency International, 2021 URL: <https://www.transparency.org> (date of access: 02.10.2024). <https://www.transparency.org>.

11. L'Office des Nations unies contre la drogue et le crime. Nations Unies : Office des Nations Unies contre la drogue et le crime. URL: <https://www.unodc.org> (date of access: 02.10.2024).

12. UNESCO. "Corruption in Higher Education: Global Trends and Practices." United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, 2021. URL: <https://unesdoc.unesco.org> (date of access: 02.10.2024).

13. World Drug Report 2023. United Nations : Office on Drugs and Crime. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/data-and-analysis/world-drug-report-2023.html> (date of access: 03.10.2024).

14. IOM Ukraine. "Russian Invasion in Ukraine Leads to Increased Risks of Human Trafficking." IOM Ukraine, 2023. URL: <https://ukraine.iom.int> (дата звернення: 02.10.2024)(IOM Ukraine).

15. 2023 Corruption Perceptions Index - Explore New Zealand's results. Transparency.org. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/nzl> (date of access: 02.10.2024).

16. Gender Equality: Empowering Girls and Women. Access Denied. URL: <https://www.unicef.org/gender-equality> (date of access: 02.10.2024).

17. World Bank Group - International Development, Poverty, & Sustainability. World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/> (date of access: 02.10.2024).

18. Amnesty International. Human Rights in the World 2022/2023. URL: <https://www.amnesty.org/en/documents/pol10/0001/2023/en/> (date of access: 02.10.2024).

19. Gender Equality Strategy 2022-2025|UNDP. UNDP. URL: <https://genderequalitystrategy.undp.org> (date of access: 02.10.2024).

20. Human Trafficking and Migrant Smuggling. United Nations. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/index.html> (date of access: 02.10.2024).

21. Disastrous Clamp Down on Migrants Rights in Italy. Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/news/2023/05/12/disastrous-clamp-down-migrants-rights-italy> (date of access: 03.10.2024).

УДК: 378

Малик Д. В.,

здобувачка вищої освіти II курс,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

Науковий керівник: Ткаля О. В.,

канд. юрид наук, доцент, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАПОБІГАННІ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ЄС ТА УКРАЇНИ

Цифрові технології відіграють вирішальну роль у модернізації державних процесів, зокрема у боротьбі з корупцією. Уряди по всьому світу активно впроваджують інноваційні технологічні рішення для забезпечення прозорості, підзвітності та ефективності у державному управлінні. Цей досвід не тільки сприяє зменшенню корупційних ризиків, але й допомагає зміцнювати довіру громадян до державних інституцій.

У Європейському Союзі цифрові інструменти, такі як електронне врядування, блокчейн-технології та платформи звітності, успішно використовуються для підвищення прозорості та зниження корупційних ризиків. Водночас, Україна зробила значні кроки вперед у впровадженні цифрових рішень, таких як система ProZorro та додаток "Дія", що забезпечують відкритість і доступність державних послуг.

Цифрові технології мають потужний потенціал для зменшення корупційних ризиків та підвищення ефективності державного управління. Впровадження електронного врядування забезпечує прозорість та зручність отримання державних послуг, знижуючи можливості для корупційних дій через автоматизацію процесів та зменшення кількості контактів між громадянами та чиновниками.

Досвід Європейського Союзу показує розширення можливостей та залучення кожного громадянина до подолання глобальних корупційних викликів. Так наприклад, система e-Estonia дозволяє громадянам реєструвати бізнес, отримувати медичні послуги та голосувати онлайн.

Усі ці послуги доступні через єдину платформу, що значно зменшує бюрократичну тяганину та корупційні ризики[1]. Данія впровадила систему єдиного цифрового підпису NemID, яка використовується для доступу до численних державних та приватних послуг, забезпечуючи високий рівень безпеки та підзвітності [2]. Фінляндія створила платформу Suomi.fi, котра об'єднує всі державні послуги в одному місці, що дозволяє громадянам отримувати інформацію та послуги швидко та зручно[3].

В той же час досвід України досить яскраво відображає намір інтегруватись в Єдиний цифровий ринок ЄС та протидіяти корупційним проявам. Зокрема, платформа "Дія" об'єднує численні державні послуги в одному додатку, включаючи реєстрацію бізнесу, замовлення документів, отримання соціальних виплат та багато іншого. Ця система забезпечує прозорість та зручність, знижуючи ризик корупційних дій. Українська система електронного охорони здоров'я e-Health забезпечує доступ до медичних записів та послуг онлайн, що допомагає зменшити корупційні ризики у сфері охорони здоров'я [4]. Система Prozorro дозволяє проводити електронні публічні закупівлі, забезпечуючи відкритість та конкуренцію у закупівельному процесі, що значно знижує корупційні ризики [5].

Прозорі та ефективні системи публічних закупівель є ключовим елементом у боротьбі з корупцією. Впровадження цифрових рішень у цій сфері дозволяє забезпечити відкритість тендерних процедур, знизити корупційні ризики та підвищити рівень довіри до державних інституцій. Як у Європейському Союзі, так і в Україні розроблені та успішно працюють системи електронних закупівель, які слугують прикладами ефективної боротьби з корупцією.

Серед надбань ЄС доречно виділити Tenders Electronic Daily (TED) – це єдина точка доступу до інформації про публічні закупівлі в ЄС, що забезпечує прозорість та відкритість тендерних процедур. Вся інформація про закупівлі публікується на цій платформі, що дозволяє підвищити рівень конкуренції та знизити ризик корупції[6]. Італія в свою чергу також долучилась до e-Procurement, запровадивши національну систему електронних закупівель CONSIP, яка зменшує контакт між постачальниками та державними службовцями, забезпечуючи прозорість процесів та зниження корупційних ризиків[7]. Польща використовує систему електронних закупівель e-Zamówienia для забезпечення прозорості та відкритості державних закупівель. Ця платформа допомагає зменшити корупційні ризики та підвищити ефективність процесів.

Варто зазначити, що протягом останніх років Україна активно та успішно рухається у напрямку гармонізації цифрового законодавства з європейським. Система публічних закупівель Prozorro стала прикладом для багатьох країн. Вона забезпечує відкриті та конкурентні процедури закупівель, знижуючи ризик корупції. Prozorro дозволяє будь-якому учаснику бачити всі етапи закупівельного процесу, від оголошення тендера до укладання договору, що значно підвищує прозорість.[5] Крім того, діє Платформа Dozorro, що дозволяє громадянам, бізнесу та громадським організаціям моніторити закупівельні процеси та подавати скарги на порушення. Це додатковий інструмент для забезпечення прозорості та підзвітності.[8] А також, працює система електронного реєстру медичних закупівель e-MedReestr, що забезпечує прозорість та ефективність процесів у сфері охорони здоров'я.

Блокчейн-технології є перспективним інструментом у боротьбі з корупцією, забезпечуючи високий рівень прозорості та безпеки в різних сферах. Використання децентралізованих реєстрів та смарт-контрактів дозволяє автоматизувати процеси, знизити ризики маніпуляцій і забезпечити повну підзвітність усіх учасників. Як у Європейському Союзі, так і в Україні, блокчейн-технології знаходять широке застосування у державному управлінні.

Для України дуже цікавим та доречним є досвід ЄС щодо таких програм, як: 1) Програма e-Residency дозволяє будь-кому в світі стати електронним резидентом Естонії, що включає використання блокчейн-технологій для забезпечення прозорості та безпеки бізнес-операцій. [9]; 2) European Blockchain Services Infrastructure (EBSI). ЄС впроваджує блокчейн-технології через ініціативу EBSI, яка спрямована на забезпечення прозорості державних реєстрів та контрактів, зниження корупційних ризиків та підвищення довіри громадян до урядів. EBSI використовує децентралізовану інфраструктуру для управління даними та документами.[10]; 3) Smart Contracts. Смарт-контракти, що автоматизують виконання умов договорів, впроваджуються у різних галузях, від державних закупівель до управління майном. Вони дозволяють знизити ризики корупції та забезпечити підзвітність, тощо.[11]

Україна активно досліджує можливості блокчейн-технологій для забезпечення прозорості в управлінні державними активами та реєстрами. Пілотні проекти включають використання блокчейн для земельного кадастру та реєстрації нерухомості в рамках проектів що реалізуються Міністерством цифрової трансформації [12]. На даний момент в Україні запроваджено система електронних аукціонів ProZorro.Sale. Ця система використовує блокчейн для забезпечення

прозорості та надійності електронних аукціонів. Це дозволяє знизити ризики маніпуляцій та підвищити довіру до процесу продажу державного майна.[13] Крім того, запущено Ініціативу Open Data Challenge, що спрямована на використання відкритих даних та блокчейн-технологій для розробки інноваційних рішень у сфері антикорупції. Проекти, що виграли гранти, включають інструменти для моніторингу державних витрат та публічних закупівель.[14]

Освітні ініціативи, як от програми Transparency International Ukraine та Школа управління при Українському католицькому університеті, сприяють формуванню антикорупційної культури та професійного рівня держслужбовців.

Отже, використання цифрових технологій для запобігання корупційним діям є ефективним інструментом як у Європейському Союзі, так і в Україні. Впровадження електронного врядування, систем публічних закупівель, блокчейн-технологій, платформ для звітності та контролю, а також освітніх програм значно підвищує прозорість та підзвітність у державному управлінні.

В ЄС провідні країни, такі як Естонія з її системою e-Estonia, Данія з NemID та Італія з її системою електронних закупівель CONSIP, демонструють ефективне використання цифрових інструментів для зниження корупційних ризиків. Платформи, такі як EU Integrity Watch та ініціативи Transparency International, забезпечують громадську контроль та підвищують довіру до урядів. В Україні впровадження платформи "Дія", системи Prozorro та пілотні проекти Міністерства цифрової трансформації у сфері блокчейн підтверджують прагнення досягти високих стандартів прозорості. Платформи, такі як e-Data та ініціативи ГО «Антикорупційний штаб», забезпечують відкритий доступ до інформації про державні витрати та корупційні випадки.

Загалом, взаємний обмін досвідом та впровадження найкращих практик між ЄС та Україною можуть сприяти ще більшій ефективності у боротьбі з корупцією. Продовження розвитку цифрових технологій та їх інтеграція у всі сфери життя є ключем до успішної протидії корупційним діям та зміцнення довіри громадян до державних інституцій.

Список використаних джерел:

1. e-Estonia - We have built a digital society & we can show you how. *e-Estonia*. URL: <https://e-estonia.com/> (date of access: 07.10.2024).
2. MitID er Danmarks digitale ID - MitID. *MitID er Danmarks digitale ID - MitID*. URL: <https://www.nemid.nu/dk-en/> (date of access: 07.10.2024).

3. Etusivu - Suomi.fi. *Etusivu* - *Suomi.fi*. URL: <https://www.suomi.fi/> (date of access: 07.10.2024).
4. Електронна система охорони здоров'я. *Електронна система охорони здоров'я*. URL: <https://ehealth.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2024).
5. *Prozorro*. URL: <https://prozorro.gov.ua/> (date of access: 07.10.2024).
6. TED ---- Welcome to the EU Official Journal of Tenders - *ted.europa.eu*. *TED*. URL: <https://ted.europa.eu/> (date of access: 07.10.2024).
7. Home | Consip. *Home* | *Consip*. URL: <https://www.consip.it/> (date of access: 07.10.2024).
8. DOZORRO: Громадський контроль держзакупівель. *DOZORRO: Громадський контроль держзакупівель*. URL: <https://dozorro.org/> (дата звернення: 07.10.2024).
9. Estonia | Apply & start an EU company online. *e-Residency*. URL: <https://e-resident.gov.ee/> (date of access: 07.10.2024).
10. Homepage. *EU Blockchain Observatory and Forum*. URL: <https://www.eublockchainforum.eu/> (date of access: 07.10.2024).
11. European Commission. URL: <https://ec.europa.eu/digital-strategy/> (date of access: 07.10.2024).
12. Міністерство цифрової трансформації України. *Міністерство цифрової трансформації України*. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 07.10.2024).
13. Prozorro.Sale - Електронна Торгова Система. *Prozorro.Продажі - Prozorro.Sale. Електронна торгова система*. URL: <https://prozorro.sale/> (дата звернення: 07.10.2024).
14. 2018 Open Data Challenge – Accessible in DE. *2018 Open Data Challenge – Accessible in DE*. URL: <https://opendatachallenge.com/> (date of access: 07.10.2024).

Мельниченко Б. С.,
здобувачка вищої освіти курсу III курсу
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави і права юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

РОЛЬ МЕДІА ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА У БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція становить серйозну загрозу справедливості, демократії та верховенству права, як зазначено в багатьох міжнародних нормативно-правових актах. Вона є глобальною проблемою, оскільки через процеси глобалізації корупція в одній державі неминує впливає на інші. Прийняття міжнародних документів, спрямованих на боротьбу з корупцією, свідчить про те, що це явище набуло великих небезпечних масштабів. Корупція є невід'ємною складовою організованої злочинності, що становить небезпеку як для національного, так і для міжнародного правопорядку.

Актуальність цієї проблеми полягає в тому, що залучення виключно державних інституцій чи спеціальних правоохоронних органів не може гарантувати позитивного результату. Важливу роль у протидії корупції відіграють громадянське суспільство та мас-медіа.

Ефективна боротьба з корупцією неможлива без активної участі суспільства, в першу чергу. Громадськість, з одного боку, є ключовою силою, здатною порвати ланцюг системної корупції в країні, а з іншого – без її підтримки та співпраці з інститутами громадянського суспільства антикорупційні зусилля державних органів залишаються малоефективними [1, с. 76].

Зокрема у ч. 1 ст. 21 Закону України «Про запобігання корупції» (остання редакція від 04.05.2024) містяться норми, що визначають роль громадськості в заходах щодо запобігання корупції. Громадські об'єднання, їх члени та окремі громадяни мають право: повідомляти про факти корупції, конфлікти інтересів уповноваженим органам, Національному агентству та громадськості; запитувати й отримувати інформацію про антикорупційну діяльність згідно з Законом України «Про доступ до публічної інформації»; проводити громадську антикорупційну експертизу нормативно-правових актів і подавати пропозиції; брати участь у парламентських слуханнях і заходах із

запобігання корупції; вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства; проводити дослідження з питань запобігання корупції; інформувати населення та здійснювати громадський контроль за виконанням законів [2].

Практично всі науковці, які досліджували питання запобігання корупції в Україні, одностайно стверджують, що ефективна протидія цьому явищу неможлива без залучення громадськості. Влада не може самостійно боротися з корупцією, оскільки найбільша частина корупційних правопорушень відбувається саме у сфері діяльності органів публічної влади [3, с. 179].

Стійкі та ефективні форми співпраці між громадськістю та органами публічної влади забезпечують спільну відповідальність за зміни в політичному, економічному та соціальному житті держави. Отже, необхідність наявності інституційних та правових механізмів, які б забезпечували участь громадськості у формуванні та реалізації державної антикорупційної політики, є безсумнівною.

Щодо практичної діяльності громадськості можна зазначити «Рух ЧЕСНО». Це така громадська організація із експертизою у сферах парламенту і місцевого самоврядування, політичних фінансів та виборів. Вони працюють над тим, щоб українське суспільство переходило від електоральної до партисипаторної демократії. Протягом десяти років їхня команда забезпечує громадян об'єктивною, неупередженою та точною інформацією про політиків і партії, реалізує проекти в галузі громадянської освіти, популяризує відкриті дані, а також проводить адвокаційні кампанії та заходи [4].

Також в Україні існує Центр протидії корупції (ЦПК), який працює над тим, щоб корупція в нашій країні стала винятком; вони розробляють законопроекти та прагнуть не лише їх прийняття, а й їх ефективної реалізації; добиваються незворотності покарання для топ-корупціонерів, навіть якщо вони знаходяться за межами України [5].

Антикорупційний штаб — це громадська організація, заснована влітку 2014 року, яка працює над впровадженням прозорості та забезпеченням нульової толерантності до корупції в Україні. Команда організації вірить, що ключовою передумовою зменшення корупції є нульова терпимість до цього явища серед більшості населення. Тому основним принципом їхньої роботи є максимальне залучення людей до антикорупційного руху, адже внесок кожної людини в цю боротьбу вважається безцінним [6].

Антикорупційний штаб розробляє цифрові інструменти, щоб заохотити громадян до запобігання корупції. Протягом свого існування організація створила понад 10 інструментів для досягнення цієї мети.

Серед найпопулярніших — Карта ремонтів, чат-бот «Держслужбовець Тарас», Карта коронавірусних закупівель, Карта вакцинацій та Приховані інтереси [6].

Після початку повномасштабної війни перед організацією постали нові виклики. Вони усвідомили, як можуть бути корисними державі, використовуючи свій попередній досвід. Щоб сприяти перемозі над ворогом, Антикорупційний штаб запустив Карту руйнувань та Реєстр російських воєнних злочинців [6].

Отже, частина громадськості у формуванні та реалізації антикорупційної політики, а також у заходах запобігання корупції повинна вважатися однією з пріоритетних основ. Принцип взаємодії та співпраці органів публічної влади з громадськістю має бути впроваджений у діяльність кожного владного суб'єкта.

Не менш ефективною є діяльність медіа, яка має непрямий вплив на протидію корупції, активізуючи антикорупційну дискусію в суспільстві та сприяючи формуванню політичного плюралізму. Медіа також створює у посадових осіб відчуття, що вони знаходяться під контролем незалежної частини суспільства, між гілками влади та громадянами. Навіть якщо діяльність медіа не призводить до значних результатів, таких як звільнення з посад, відкриття кримінальних справ чи ухвалення антикорупційних законів, незалежні засоби масової інформації, висвітлюючи ситуацію з різних сторін, створюють умови для політичної та економічної конкуренції, що, в свою чергу, стимулює політиків до ініціатив у боротьбі з корупцією.

У ч. 1 ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» визначається, що зовнішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону — шляхи повідомлення інформації викривачем через фізичних чи юридичних осіб, у тому числі через медіа, журналістів, громадські об'єднання, професійні спілки тощо [2].

Однак у законодавстві ще недостатньо врегульовано питання участі медіа у боротьбі з корупцією. Їх основна роль полягає в передачі інформації про стан запобігання корупційним проявам від уповноважених державних органів до громадськості, а також у поширенні даних про виявлені корупційні правопорушення [7, с. 87].

Проблема корупції в різних сферах діяльності органів державної влади та управління набула в нашій країні глобального та системного характеру. Особливо критичним фактором у цьому контексті є воєнний стан, спричинений повномасштабним вторгненням російської федерації, а також зростання кількості викриттів гучних справ про розкрадання коштів на оборонних контрактах і корупцію в масштабних

закупівлях. Наприклад, укладення бруківки та закупівля барабанів відбуваються в той час, коли Збройним Силам України та іншим підрозділам бракує життєво важливих ресурсів [8].

Можна зазначити корупційний скандал у Міністерстві оборони, який розпочався після публікації у виданні «Дзеркало тижня» про завищені ціни на продукти для ЗСУ, зокрема яйця по 17 грн, коли ринкова ціна складала 7 грн. Це призвело до обшуків і затримань. Ексзаступник міністра В'ячеслав Шаповалов і директор департаменту Богдан Хмельницький опинилися під вартою за розтрату понад 100 млн грн на неякісні бронежилети. 6 січня 2024 року ДБР завершило розслідування, підозрюваним загрожує до 15 років ув'язнення. Олексія Резнікова Верховна Рада відправила у відставку у вересні 2023 року, підозру йому не оголошували [9].

На другому місці серед корупційних скандалів є розслідування, де фігурантом став очільник Одеського ТЦК Євген Борисов. За час повномасштабного вторгнення він придбав нерухомість в Іспанії на суму близько 4,5 млн євро (188 млн грн). Голова НАЗК Олександр Новіков назвав це рекордним випадком незаконного збагачення. Після публікації президент Володимир Зеленський наказав звільнити Борисова і провести перевірки серед керівників ТЦК. У серпні 2023 року РНБО ухвалила рішення звільнити всіх обласних військкомів. Борисов наразі перебуває в СІЗО, його підозрюють у перевищенні службових повноважень, що може призвести до 8-12 років ув'язнення, а його майно арештоване [9].

І на третьому місці справа, де ДБР затримало львівського бізнесмена Ігоря Гринкевича, одного з найбільших постачальників для МО, за спробу дати хабар у розмірі \$500 тисяч співробітнику ДБР. Це сталося після розслідування щодо його компаній, які без належної підготовки забезпечували армію, що призвело до збитків бюджету на 1,2 млрд гривень. Журналісти Цензор.НЕТ першими оприлюднили документи про закупівлі, що спричинило суспільний резонанс і прискорило дії правоохоронців. Гринкевич і його син Роман наразі перебувають у СІЗО. Їм висунуто підозри в корупції та шахрайстві під час воєнного стану. Усі учасники справи можуть отримати до 10 років ув'язнення [9].

Підсумовуючи, варто зазначити, що вкрай важливо усвідомлювати, що висвітлення та розслідування корупційних дій стикаються з сильним опором і тиском на журналістів з боку потенційних обвинувачених. Основні фактори, які знижують ефективність журналістських розслідувань, включають тиск на журналістів з боку осіб, згаданих у репортажах, а також представників влади і правоохоронних органів, що робить такі розслідування небезпечними. Крім того, багато журналістів

стикаються з нестачею матеріальних ресурсів для проведення глибоких розслідувань. Часто журналістські розслідування ініціюються політичними силами або учасниками конфлікту, які замовляють їх для власних цілей, перетворюючи журналістику на інструмент політичної боротьби.

Роль медіа та громадянського суспільства у боротьбі з корупцією є надзвичайно важливою. Медіа поширюють інформацію про корупційні схеми, зловживання владою та непрозорість у діяльності державних органів, підвищуючи обізнаність громадян. Громадянське суспільство, включно з неурядовими організаціями, розробляє програми для контролю державних коштів, публікує звіти та залучає громадян до моніторингу.

Медіа та громадські організації ініціюють розслідування, вимагають підзвітності чиновників, підтримують антикорупційні реформи та співпрацюють з міжнародними організаціями для обміну досвідом. Крім того, вони проводять просвітницькі кампанії, допомагаючи громадянам зрозуміти, як боротися з корупцією.

Загалом, їхня діяльність сприяє інформуванню, прозорості та формуванню антикорупційної культури.

Список використаних джерел:

1. Ортинський В. Л. Роль громадянського суспільства та змі у боротьбі з корупцією. *Європейські перспективи*. 2020. № 3. С. 75–80.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 28.09.2024).
3. Хабарова Т. Роль громадянського суспільства у запобіганні та протидії корупції. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право»*. 2023. № 35. С. 178–184.
4. Рух ЧЕСНО. URL: <https://www.chesno.org/what-we-do/> (дата звернення: 29.09.2024).
5. Центр протидії корупції. URL: <https://antac.org.ua> (дата звернення: 29.09.2024).
6. Антикорупційний штаб. URL: <https://shtab.net> (дата звернення: 29.09.2024).
7. Мельник Д. Місце та роль засобів масової комунікації в національній системі протидії корупції в Україні. *Information Security of the Person, Society, State*. 2022. № 1-3. С. 81–89.
8. Арахамія закликав мерів зупинити дивні закупівлі та ремонти. URL: <https://molbuk.ua/news/289995-barabany-ovocherizky-ta-brukivka->

arakhamiia-zaklykav-meriv-zupynyty-dyvni-zakupivli-ta-remonty.html
(дата звернення: 30.09.2024).

9. Журналісти VS корупція: топ-3 антикорупційні розслідування, яким посприяли українські ЗМІ. Медіакритика. 2024. URL: <http://mediakrytyka.lnu.edu.ua> (дата звернення: 30.09.2024).

УДК: 061.1

Недзвецкий А. А.

здобувач вищої освіти II курс,

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

Науковий керівник: Ткаля О. В.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри

конституційного та адміністративного права і процесу

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

МІЖНАРОДНІ АНТИКОРУПЦІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ГЛОБАЛЬНІЙ БОРОТБІ З КОРУПЦІЄЮ

Корупція є серйозною проблемою для національного розвитку, оскільки вона підриває демократичні інститути, сприяє нерівності, послаблює верховенство права і є бар'єром для економічного розвитку. Міжнародні організації заохочуються зростаючою важливістю боротьби з корупцією як на національному, так і на міжнародному рівнях. Корупція є серйозною проблемою для національного розвитку, оскільки вона підриває демократичні інститути, сприяє нерівності, послаблює верховенство права і є бар'єром для економічного розвитку. Робота цих організацій сприяє підвищенню прозорості, підзвітності урядів і бізнесу та покращенню міжнародного співробітництва у боротьбі з корупцією. Дослідження ролі цих організацій є актуальним з огляду на їхню важливість у вдосконаленні міжнародних антикорупційних інструментів, підвищенні ефективності співпраці між країнами та моніторингу прогресу в подоланні цієї проблеми.

На сьогодні проблема вироблення міжнародного інструментарію боротьби з корупцією привертає увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, Попов Г., Нуруллаєв І. М. Буроменського, А. Візіра, М. Данількевича тощо.

Базові міжнародні засади протидії корупції відображені в Цивільній конвенції про боротьбу з корупцією № 2476-IV від 01.01.2006, Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 01.01.2010

№ 251-V, Додатковому протоколі до Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією (ETS-191) ратифікований Законом України від 18.10.2006 № 253-V, Кримінальній конвенції про боротьбу з корупцією № 252-V від 01.03.2010.

За думкою Попова Г., основними напрямками міжнародної взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції є: практичний, інформаційно-освітній, нормотворчий. Уряди країн світу на підставі міжнародних угод можуть надавати правову допомогу у розслідуванні, наданні доказів та виконанні інших процесуальних дій це - практичний напрям. Міжнародні організації інформують з питань запобігання та протидії корупції це- інформаційно-освітній напрям та створюють декларації, конвенції та угоди це - нормотворчий напрям [1].

До універсальних міжнародних організацій проти корупції належать Transparency International – антикорупційна організація, заснована 1993 р. в Берліні. На офіційному сайті організації зазначається: «...від сіл в сільській Індії до коридорів влади в Брюсселі, дає голос жертвам і свідкам корупції. Ми працюємо разом з урядами, бізнесом і громадянами, щоб зупинити зловживання владою, неправомірні вигоди і таємні угоди. Як глобальний рух з одним баченням ми хочемо, щоб світ був вільний від корупції. Через відділення в більш ніж 100 країнах і міжнародний секретаріат в Берліні ми ведемо боротьбу з корупцією, щоб втілити це бачення в життя». Він найбільш відомий завдяки проектам «Індекс сприйняття корупції» та «Барометр світової корупції». Барометр світової корупції - це опитування громадян про їхній особистий досвід зіткнення з корупцією у повсякденному житті. Transparency International також цікавило, чи готові люди змінити свою ситуацію. Опитування показало, що кожен четвертий респондент давав неправомірну вигоду чиновнику, щоб вирішити особисту проблему. Найбільш корумпованими інституціями виявилися міліція та виборні посадовці. [2]. За даними Звіту Global Go To Think Index Tank за 2020 р., Transparency International була на 3-му місці зі 173 в рейтингу світових аналітичних центрів. І на другому місці серед 71 світових аналітичних установ, що займаються темою Відкритого та належного урядування.

Група держав проти корупції (GRECO – Group of States against Corruption) була створена в 1999 р. Радою Європи для контролю дотримання державами антикорупційних стандартів організації. Приєднання до GRECO, Розширеної угоди, не обмежується державами-членами Ради Європи. Держави, які брали участь у розробці Розширеної часткової угоди, можуть приєднатися, повідомивши про це Генерального секретаря Ради Європи. [3].

Діяльність GRECO включає:

- моніторинг відповідності антикорупційним стандартам Ради Європи;
- розроблення необхідних законодавчих, інституційних та практичних реформ;
- GRECO надає платформу для обміну передовим досвідом в галузі запобігання та виявлення корупції.

Підтримуючи думку І. Нуруллаєва, варто зазначити що GRECO активно і самостійно формує власну правову практику «юриспруденції», яка складається з тлумачення норм конвенцій Ради Європи про боротьбу з корупцією та практики антикорупційної політики держав-членів[4].

Всесвітня організація парламентаріїв проти корупції (GOPAC – Global Organization of Parliamentarians Against Corruption) – є міжнародним альянсом законодавців, які спільно працюють для боротьби з корупцією, зміцненням демократії та підтриманням верховенства закону. Унікальність GOPAC полягає в тому, що це єдина міжнародна мережа парламентарів, присвячена боротьбі з корупцією; члени GOPAC представляють понад 50 країн з усіх регіонів світу. Членами мережі є чинні, колишні або ті, хто відмовився від депутатства[5].

До Регіональних міжнародних організації проти корупції належить Антикорупційна мережа для Східної Європи та Центральної Азії (Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia – ACN) – регіональна інформаційна програма робочої групи Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) з питань неправомірної вигоди. Основна мета - підтримка держав-членів у їхніх зусиллях щодо запобігання та боротьби з корупцією ACN є регіональним форумом для сприяння антикорупційній діяльності, обміну інформацією, розвитку найкращих практик та координації донорів ACN здійснює свою діяльність через Генеральну асамблею, конференції, субрегіональні ініціативи та тематичні проекти Вона працює через. Програма роботи – ACN підтримує країни-учасниці у їхніх антикорупційних реформах, зокрема, у практичній реалізації антикорупційних заходів та ефективному застосуванні антикорупційних законів [6].

Регіональна антикорупційна ініціатива для Південно-Східної Європи (Regional anti-corruption initiative – RAI) підготувала порівняльне дослідження і методологію, що описує поточний стан справ в країнах – членах Регіональної антикорупційної ініціативи в області антикорупційного законодавства. 13–14 листопада 2014 року

Регіональна антикорупційна ініціатива та Рада регіонального співробітництва розробили посібник з розвитку і цілісності (SELDI). Також було проведено регіональну конференцію з питань належного врядування та антикорупційної політики і прийнято методологію оцінки антикорупційного законодавства. Нещодавно Секретаріат PAI у співпраці з УНЗ ООН розробив регіональну програму для Південно-Східної Європи, спрямовану на зміцнення потенціалу антикорупційних органів і громадянського суспільства у боротьбі з корупцією та сприяння процесу перегляду Конвенції ООН проти корупції. [7].

Отже, до критеріїв ефективності діяльності міжнародних організацій у боротьбі з корупцією можна віднести:

- незалежність означає, що міжнародні організації у своїй діяльності повинні бути вільними від політики, бізнес еліт;

- спеціалізація міжнародних організацій у сфері боротьби із корупцією;

- незалежна професійна підготовка включає в себе розроблення та впровадження професійних програм для службовців, які будуть займатись антикорупційною діяльністю.

Таким чином, можна зробити висновок, що мета міжнародних організацій у боротьбі з корупцією полягає у розробці політики, яка сприяє процвітання, рівності можливостей і благополуччя для держав, громадянського суспільства та громадян. Міжнародні організації співпрацюють з урядами, політиками та громадянським суспільством шляхом проведення конференцій та зустрічей з метою встановлення міжнародних норм та пошуку науково обґрунтованих рішень різних соціальних, економічних та екологічних проблем, пов'язаних з корупційними ризиками. Міжнародні організації вживають заходів для боротьби з корупцією через односторонні зобов'язання на національному рівні, добровільні зобов'язання окремих компаній, прийняття національного антикорупційного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Попов В.Г. Міжнародне-правове регулювання взаємодії у сфері запобігання і протидії корупції. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика), 2012. № 1.

2. Transparency International : офіційний вебсайт. URL: <https://www.transparency.org/about> (дата звернення: 09.10.2024).

3. Group of States against Corruption : <https://www.coe.int/web/greco> (дата звернення: 09.10.2024).

4. Нуруллаєв І.С.О. Міжнародно-правове співробітництво в системі Ради Європи у боротьбі з корупцією : автореф. дис. на здобуття канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право». Харків, 2008. 28 с.

5. Global Organization of Parliamentarians Against Corruption : офіційний веб-сайт. URL: <http://goracnetwork.org/> (дата звернення: 09.10.2024).

6. Anti-Corruption Network for Eastern Europe and Central Asia : офіційний веб-сайт. URL: <https://www.oecd.org/corruption/acn/aboutthenetwork> (дата звернення: 09.10.2024).

7. Regional anti-corruption initiative: офіційний веб-сайт URL: <http://www.rai-see.org/> (дата звернення: 09.10.2024).

УДК 378.014,55.072.22

Поважна В. М.,

здобувачка вищої освіти IV курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Каплій О. В.,

канд. юрид. наук, доцентка,
доцентка кафедри конституційного та
адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРАВОВИЙ СТАТУС УПОВНОВАЖЕНОГО З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ ТА ВИЯВЛЕННЯ КОРУПЦІЇ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Корупція залишається однією з найгостріших проблем у сфері державного управління, в тому числі й в освітніх закладах. В Україні на рівні закладів вищої освіти (далі – ЗВО) запроваджено посаду Уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції (далі – уповноважена особа(підрозділ)), який відіграє важливу роль у забезпеченні прозорості та доброчесності в освітніх установах. Відповідно до змін Закону України "Про запобігання корупції" від 2 жовтня 2019 року ця посада була введена як обов'язково в кожному ЗВО. Уповноважена особа (підрозділ) є ключовою особою в забезпеченні реалізації антикорупційних заходів в ЗВО. Його правовий статус визначається у статті 13-1 Закону України «Про запобігання

корупції», де визначаються їхні завдання та особливості призначення і підзвітності [1].

Так, відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», з метою запобігання корупції ЗВО зобов'язані здійснювати постійний контроль за дотриманням усіма працівниками та студентами вимог Закону щодо врегулювання конфлікту інтересів. Питання потенційного або реального конфлікту інтересів щодо вищезазначених осіб має перебувати під постійним контролем керівника відповідного закладу та особи, особи. Зокрема, закладам вищої освіти рекомендується утримуватися від дій та рішень, що можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів у їхніх працівників (науково-педагогічних працівників та обслуговуючого персоналу), які є близькими особами (близькими особами вважаються науково-педагогічні працівники – керівники першого ступеня (декани, завідувачі кафедр, проректори та ректори)), та вживати передбачених чинним законодавством заходів у разі виникнення такого конфлікту інтересів. Рекомендується запровадити незалежні зовнішні заходи щодо врегулювання конфлікту інтересів, як це передбачено чинним законодавством [2].

У 2021 році наказом Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) було затверджено «Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції» (далі – Типове положення), що є нормативним актом, який визначає основні завдання, функції та права уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції [3].

Відповідно до п.3 Розділу I «Загальні положення» уповноважений підрозділ утворюється у державному органі, органі влади Автономної Республіки Крим, органі місцевого самоврядування, територіальному (міжрегіональному) органі, державному цільовому фонді, підприємстві, установі, організації, перелік яких визначений у частині першій статті 13-1 Закону (далі - відповідний орган), як самостійний та функціонально незалежний структурний підрозділ з метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції. Уповноважена особа призначається на окрему посаду, утворену у штатному розписі відповідного органу, на яку покладено повноваження з виконання функцій уповноваженої особи. Уповноважена особа може визначатися шляхом покладення на одного з працівників відповідного органу функцій уповноваженої особи. Керівник органу або установи, в даному випадку керівник ЗВО, відповідно до Типового положення, зобов'язаний забезпечити призначення уповноваженої особи або

створення підрозділу, що займається питаннями запобігання корупції [3].

Згідно Типового положення уповноважена особа має основні завдання, до яких безпосередньо належать: організовує заходи для запобігання корупційним правопорушенням, контролює їх виконання; організовує оцінку корупційних ризиків та розробляє заходи для їх усунення; надає методичну і консультативну допомогу з питань дотримання антикорупційного законодавства; виявляє конфлікти інтересів, сприяє їх врегулюванню та повідомляє керівництво і НАЗК; перевіряє подання декларацій та повідомляє про порушення; контролює дотримання антикорупційного законодавства в установах і на підприємствах, що належать до сфери управління органу; розглядає повідомлення про порушення Закону України; захищає викривачів; інформує керівництво і відповідні органи про факти порушень у сфері запобігання корупції [3].

Типове положення у п.2 Розділу II «Основні завдання та функції уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи)» визначається, що уповноважена особа виконує такі функції: розробляє проекти актів з антикорупційних питань; надає методичну та консультативну допомогу працівникам органу; контролює дотримання анти-корупційного законодавства в органі, територіальних підрозділах і підвідомчих організаціях; координує діяльність уповноважених осіб у цих підрозділах та організаціях; співпрацює з іншими антикорупційними органами та НАЗК; звітує перед НАЗК про результати діяльності; надає НАЗК звіти про виконання антикорупційних заходів; візує проекти актів; виявляє конфлікти інтересів і сприяє їх вирішенню та інші, що впливають із Типового положення [3].

Значення уповноваженого у закладах вищої освіти важко переоцінити, оскільки його діяльність сприяє формуванню прозорості та підзвітності освітнього процесу. Через співпрацю з іншими органами, зокрема НАЗК, правоохоронними структурами та громадськими організаціями, уповноважений забезпечує дотримання державної антикорупційної політики. Завдяки його роботі здійснюється внутрішній контроль та аудит структурних підрозділів закладу, що дозволяє своєчасно виявляти і попереджати корупційні схеми. Уповноважений також підтримує антикорупційні ініціативи у галузі освітніх послуг, зокрема, прозорість при формуванні цін на навчання, стипендії та інші фінансові питання.

Слід зауважити, що важливим досягненням стало визначення в Законі України «Про освіту» від 5 вересня 2017 р. в статті 42 «Академічна доброчесність» хабарництва як одного з проявів

академічної доброчесності в абз. 7 ч. 2. Ч. 1 ст. 6 Закону визначає однією із засад державної політики у сфері освіти – нетерпимість до проявів корупції та хабарництва [4].

Далі на нашу думку слід розглянути статус та діяльність уповноваженої особи (підрозділу) із запобігання корупції в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили (далі – ЧНУ імені Петра Могили). ЧНУ імені Петра Могили є одним із університетів, де впроваджена посада Уповноваженого з питань запобігання корупції, що демонструє ефективну модель впровадження антикорупційних програм у ЗВО. На сайті зазначені функції, повноваження, звітування про виконання Антикорупційної програми та і посилання на щорічні програми. Остання погоджена НАЗК програма діє з 2023 по 2025 рік.

Антикорупційна програма Чорноморського національного університету імені Петра Могили на 2023-2025 року спрямована на попередження, виявлення та протидію корупційним проявам у внутрішній діяльності університету. Основні напрямки програми включають: запобігання корупції через впровадження прозорих процедур управління, підвищення етичних стандартів серед викладачів та студентів; виявлення корупційних ризиків шляхом аналізу потенційних слабких місць в організаційній структурі та академічному процесі; навчання та підвищення обізнаності серед працівників та студентів про антикорупційні заходи та відповідальність за порушення; співпраця з громадськими організаціями та інституціями, що займаються питаннями антикорупційної політики [5].

Уповноважений активно співпрацює з НАЗК та іншими правоохоронними органами для забезпечення виконання державної політики у сфері боротьби з корупцією. Регулярні тренінги та семінари для студентів та викладачів університету, які допомагають підвищити їхню обізнаність щодо норм антикорупційного законодавства.

Так, 23 лютого 2024 року студенти першого курсу юридичного факультету ЧНУ імені Петра Могили зустрілися з уповноваженою університету в рамках викладання курсу «Антикорупційні європейські стандарти» за проектом ЄС Еразмус+ European Anti-Corruption Standards as a Guarantee for the Formation of Civil Society. Уповноважена розповіла про антикорупційну програму університету та канали для повідомлень викривачів. Студенти дізнались про важливість формування антикорупційної свідомості та нетолерування корупції в ЗВО.

Цікавим в рамках даної тематики є аналітичне дослідження Асоціації юридичних клінік України від 2022 року. Аналітичне дослідження "Антикорупційний уповноважений закладу вищої освіти",

підготовлене Асоціацією юридичних клінік України у 2022 році, детально аналізує роль і функції антикорупційних уповноважених у закладах вищої освіти України. У дослідженні розглядаються основні нормативні акти, які регулюють діяльність антикорупційних уповноважених у вищих навчальних закладах, такі як Закон України "Про запобігання корупції". Висвітлюється роль антикорупційного уповноваженого як ключової фігури у впровадженні антикорупційних ініціатив у ЗВО. Дослідження містить огляд реальних практик роботи антикорупційних уповноважених у закладах вищої освіти [6].

В дослідженні наведені конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності роботи антикорупційних уповноважених у ЗВО. Зокрема, рекомендується посилити юридичний супровід, підвищити кваліфікацію осіб, які виконують функції антикорупційних уповноважених, та забезпечити їх незалежність у прийнятті рішень. Також важливо активізувати просвітницькі кампанії серед студентів і персоналу щодо питань корупції. Дослідження робить висновок, що антикорупційний уповноважений у ЗВО є важливим інструментом для мінімізації корупційних ризиків [6].

Отже, інститут Уповноваженого з питань запобігання та виявлення корупції є важливою складовою механізму запобігання з корупцією у закладах вищої освіти України. На прикладі ЧНУ імені Петра Могили можна зробити висновок, що належна робота цього органу сприяє мінімізації корупційних ризиків, забезпеченню прозорості процедур та підвищенню рівня доброчесності серед працівників та студентів. Однак існують певні проблеми, які потребують вирішення на державному та інституційному рівнях, такі як фінансування, підвищення обізнаності та забезпечення ефективного захисту прав Уповноважених.

Список використаних джерел:

1. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 03 жовтня 2024 р.).

2. Рудницька О. Антикорупційна політика в закладах вищої освіти. *Право і державне управління*. 2020. С. 45–52. URL: http://eprints.zu.edu.ua/32731/1/РудницькаZb_pravo.indd.pdf (дата звернення: 03.10.2024).

3. Про затвердження Типового положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Наказ Нац. агентства з питань запобігання корупції від 27.05.2021 р. № 277/21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text> (дата звернення: 03.10.2024).

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03 жовтня 2024 р.).

5. Антикорупційна програма Чорноморського національного університету імені Петра Могили. – 2023-2025. : URL https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/ANTIKORUPNIJNA_PROGRAMA_2023-2025_r_r_1.pdf).

6. Антикорупційний уповноважений закладу вищої освіти: аналітичне дослідження, – Київ, Національне агентство з питань запобігання корупції, Асоціація юридичних клінік України, 2022. – 78 с.

УДК: 378

Поживілко Д. А.,
здобувачка вищої освіти II курс,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Ткаля О. В.,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри конституційного та адміністративного
права і процесу, ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

МОДЕЛІ ТА ПРИНЦИПИ АНТИКОРУПЦІЙНИХ СИСТЕМ У МІЖНАРОДНОМУ ДОСВІДІ

Корупція супроводжує людство з давніх часів. До прикладу ми можемо взяти Стародавній Рим в якому вже існували закони, що передбачали покарання за підкуп державних посадовців. Корупція має свій вплив у будь-якій країні, незалежно від її традицій чи політичного устрою. Не зважаючи на численні спроби боротися з корупцією на законодавчому рівні, значних змін у глобальному чи національному масштабі досі не відбулося. Корупція залишається одним із найбільш деструктивних явищ, яке негативно впливає на державне управління, економіку та соціальний розвиток, що і обумовлює актуальність даної тематики. Для України, яка продовжує боротися з високим рівнем корупції, впровадження ефективних антикорупційних заходів є життєво необхідним для побудови прозорого та підзвітного суспільства. В умовах інтеграції до Європейського Союзу, Україна повинна орієнтуватися на європейський досвід, адаптуючи кращі практики та правові моделі для протидії корупції. Аналіз практичних кейсів

європейських країн надає можливість вивчити успішні підходи до боротьби з корупцією та використати їх для вдосконалення української антикорупційної стратегії. Це не лише покращить імідж України на міжнародній арені, але й сприятиме відновленню довіри громадян до державних інституцій.

Існує думка, що в сучасному світі розрізняють три основні моделі системної корупції: **азійська**, де корупція сприймається як звичне й прийнятне явище, тісно пов'язане з функціонуванням держави; **африканська**, коли влада зосереджується в руках основних економічних кланів, які підтримують один одного політично; **латиноамериканська**, де корупція допомагає криміналізованим секторам економіки досягти рівня могутності, порівняного з державним.

Корупція є загальною проблемою для всіх країн і суспільств. На жаль жодна держава не може оголосити себе повністю вільною від цього. Лише в другій половині XX століття деяким країнам вдалося мінімізувати вплив корупції на окремі сфери суспільного життя, зробивши боротьбу з нею частиною державної політики.

Покращення законодавчої бази у боротьбі з корупцією в багатьох країнах дало поштовх до запровадження додаткових заходів організаційного, правового та інформаційного характеру. У багатьох державах були затверджені національні стратегії або програми боротьби з корупцією, що передбачають комплекс організаційних і правових заходів для вдосконалення антикорупційної системи.

Національні антикорупційні програми в багатьох країнах світу приділяють особливу увагу створенню ефективних механізмів контролю, включно з моніторингом діяльності недержавних організацій та засобів масової інформації. Для успішного впровадження антикорупційної політики в багатьох державах створено спеціалізовані органи для боротьби з корупцією.

За даними Transparency International, Україна займає 104 місце за рівнем корупції серед 180 країн. Боротьба з корупцією залишається одним із пріоритетних завдань для України, адже рівень корупції є індикатором морального стану суспільства і здатності державних органів працювати на благо громадян, а не на власну користь [1].

Міжнародні правові документи свідчать про різні підходи до розуміння корупції та боротьби з нею. Деяким із найменш корумпованих країн вдалося створити ефективні механізми для протидії корупції. Тому варто розглянути загальні характеристики антикорупційних систем окремих зарубіжних країн.

Зокрема, **Федеративна Республіка Німеччина** має довгу історію боротьби з корупцією, закріплену на законодавчому рівні. Однак її підходи відрізняються сильним акцентом на інституційних реформах та на тісній співпраці з приватним сектором для запобігання корупційним схемам.

Перші закони, спрямовані на протидію корупції, були прийняті ще на початку ХХ століття. Зокрема, сучасна правова база передбачає сувору відповідальність за корупційні правопорушення серед державних службовців та представників приватного сектора. Основними законами є Кримінальний кодекс (§ 331–338) та Закон про адміністративні злочини. Комітет з прозорості та протидії корупції, створений у Німеччині у 1994 році, активно працює над вирішенням проблем, пов'язаних із зловживанням службовими повноваженнями, хабарництвом та конфліктом інтересів. Увага приділяється як чиновникам, так і великим компаніям, які прагнуть впливати на державну політику. Громадська думка відіграє значну роль у виявленні випадків корупції, особливо завдяки діяльності незалежних громадських організацій, таких як Transparency International. Важливим аспектом є захист викривачів корупції [2].

У **Швеції** антикорупційна політика зосереджена на забезпеченні максимальної прозорості та доступності державної інформації для громадськості. Законодавство передбачає, що всі державні документи, зокрема ті, що стосуються державних закупівель, фінансів та прийняття рішень, мають бути доступні для перегляду громадянами та журналістами. Шведська Конституція та Закон про свободу інформації є основою системи антикорупційних заходів. Цей закон був ухвалений ще в 1766 році і є одним із найстаріших актів такого роду у світі [3].

Шведське суспільство дуже серйозно ставиться до питань етики та прозорості. Громадські дебати часто пов'язані з питаннями фінансової звітності посадовців та недопущення конфлікту інтересів. Усі державні службовці зобов'язані декларувати свої приватні доходи та комерційні інтереси. Швеція також відома своїм жорстким регулюванням державних закупівель, що допомагає знизити ризик корупційних практик у цій сфері. Системи нагляду за закупівлями і моніторингом дій чиновників є ключовими інструментами у запобіганні зловживанням службовими повноваженнями.

В той же час, **Фінляндія** є однією з найбільш прозорих і найменш корумпованих країн світу, що зумовлено як ефективною законодавчою базою, так і високими етичними стандартами в суспільстві. Законодавчі заходи з протидії корупції зосереджені на запобіганні конфлікту інтересів та підвищенні підзвітності посадових осіб.

Закони, що регулюють боротьбу з корупцією, включають Кримінальний кодекс, в якому визначено відповідальність за хабарництво і зловживання службовим становищем. Законодавчі норми вимагають від державних службовців бути повністю підзвітними громадськості і дотримуватися жорстких норм поведінки. У Фінляндії існує сильний соціальний контроль за діями посадовців та великі санкції за порушення правил етики. Державні службовці та члени парламенту зобов'язані звітувати про будь-які матеріальні вигоди, які вони отримують від третіх осіб. Громадська думка у Фінляндії відіграє критичну роль у формуванні антикорупційної політики. Велика увага приділяється контролю за діяльністю державних органів, що робить корупцію практично неприйнятною на соціальному рівні [4].

Узагальнюючи наведені приклади боротьби з корупцією в різних країнах, можна зробити висновок, що ефективна антикорупційна система базується на поєднанні чіткої законодавчої бази, незалежного контролю та громадського моніторингу. Успішні країни приділяють увагу прозорості, підзвітності та високим етичним стандартам для посадовців. Запровадження національних антикорупційних програм і незалежних інституцій є ключовими елементами, які дозволяють мінімізувати вплив корупції.

Для України важливо враховувати ці уроки міжнародного досвіду, адаптуючи їх до власного контексту. До прикладу: **застосування прозорих механізмів контролю та підзвітності**, як у Фінляндії та Швеції [5], де громадськість та ЗМІ відіграють ключову роль у моніторингу дій державних посадовців; **запровадження законів для захисту викривачів корупції** за прикладом Італії, що сприятиме виявленню порушень і збільшить довіру до правоохоронних органів; **незалежні антикорупційні інституції**, як у Словенії чи Латвії, що забезпечують об'єктивний нагляд за державними службовцями та приватним сектором; **жорсткий контроль за фінансовими потоками** у банківській сфері, аналогічно до британської практики, що передбачає обов'язкове повідомлення про підозрілі транзакції; **ефективне регулювання лобізму** та конфлікту інтересів, як це здійснюється у Франції за законом Sapin II, що допоможе підвищити прозорість політичних процесів в Україні.

Підвищення довіри до державних інституцій, створення чітких механізмів контролю та забезпечення підзвітності — це критичні кроки на шляху до успішної боротьби з корупцією. Сильна антикорупційна система не лише зміцнює державні інституції, але й сприяє економічному розвитку та підвищує довіру громадян до влади.

Список використаних джерел:

1. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2023. Transparency International. URL: <https://www.transparency.org> (дата звернення: 05.10.2024).
2. Закон про боротьбу з корупцією в Німеччині (Gesetz zur Bekämpfung der Korruption). Офіційний сайт Федерального уряду Німеччини. URL: https://www.bundestag.de/resource/blob/199740/5a2e11d8c31e7cd43d56eedd76f4c734/gesetzgebung_12-11-2014-data.pdf (дата звернення: 05.10.2024).
3. Закон про запобігання корупції у Швеції (Lag (2006: 100) om offentlighet och sekretess). Офіційний сайт уряду Швеції. URL: <https://www.regeringen.se/contentassets/c3c4ffb52a474b8a8bc31f24cf6a4642/public-access-and-secrecy-act.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).
4. Законодавство Фінляндії про запобігання корупції (Laki rikoksen ennaltaehkäisystä). Офіційний сайт уряду Фінляндії. URL: <https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2010/en20100018.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).
5. Фінляндія та шведська антикорупційна стратегія. OECD. Corruption in Finland: Progress Report 2023. URL: <https://www.oecd.org/corruption/finland-report-2023.pdf> (дата звернення: 05.10.2024).

УДК 343.353:347.112|(043.2)

Поштаренко М. В.,

здобувачка вищої освіти IV курсу

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Каплій О. В.,

канд. юрид. наук, доцентка, доцентка

кафедри конституційного та цивільного права і процесу,

ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЗАХИСТ ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ, ШЛЯХИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Захист викривачів корупції є досить важливим інститутом, що забезпечує більш ефективне виявлення корупційних правопорушень та подальше зменшення поширення зазначених правопорушень. Європейський Союз (далі – ЄС) задля забезпечення належного захисту

для тих осіб, які повідомляють про корупцію прийняв відповідні директиви та має значний досвід у цій сфері і такий досвід є досить корисним для України на шляху до євроінтеграції.

Одним з основних документів ЄС стосовно захисту викривачів є Директива ЄС 2019/1937, яка була прийнята в жовтні 2019 року. Ця Директива встановлює мінімальні стандарти захисту осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС, зокрема й корупцію та передбачає обов'язкове впровадження механізму захисту в країнах-членах ЄС. Викривачам гарантується захист від таких репресій як звільнення, пониження в посаді, переслідування чи інших форм дискримінації [1].

Так, Франція є прикладом успішного впровадження захисту викривачів. У 2016 році був прийнятий закон “Сапен II” (Loi n° 2016-1691), що створив спеціальні механізми для захисту викривачів. Закон передбачає як захист викривачів у державному, так і в приватному секторах. Серед гарантій – анонімність викривачів, створення внутрішніх і зовнішніх каналів для повідомлення про порушення, а також заборона на будь-які репресії з боку роботодавців. Французькі компанії з понад 50 працівниками зобов'язані мати канали для подання викривачами інформації, що сприяє розкриттю випадків корупції [3]. Нідерланди створили незалежний орган “House for Whistleblowers” у 2016 році, який надає юридичну та консультативну підтримку викривачам. Цей орган гарантує анонімність повідомлень та забезпечує, щоб викривачі не зазнавали жодних форм репресій з боку роботодавців чи інших сторін [4]. На основі Директиви ЄС 2019/1937 Німеччина впровадила свій закон Hinweisgeberschutzgesetz. Він гарантує захист викривачів як у приватному, так і в державному секторі. Закон передбачає надання викривачам анонімності та захисту від переслідувань. Для цього створюються спеціальні органи та механізми, які займаються розглядом заяв від викривачів. Німеччина також запроваджує обов'язкові канали для подання інформації про правопорушення в компаніях і державних установах, що підвищує рівень довіри до системи викриття [5]. У лютому 2023 року Іспанія прийняла новий закон, який захищає викривачів корупції. Він спрямований на забезпечення конфіденційності та захисту від переслідування тих, хто повідомляє про корупційні правопорушення. Закон зобов'язує компанії та державні установи впроваджувати внутрішні механізми для обробки повідомлень і передбачає серйозні штрафи для роботодавців, які переслідують викривачів [6].

В Україні, вперше у ст. 17 Закону України «Про засади запобігання та протидії корупції» від 11.06.2009 р. та статті 20 Закону України «Про

засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 р. з'явилося поняття «особи, які надають допомогу в запобіганні та/і протидії корупції», а також закладені засади захисту таких осіб. У 2015 році в Законі України «Про запобігання корупції» з'явилося визначення викривач – особа, яка за наявності обґрунтованого переконання, що інформація є достовірною, повідомила про порушення вимог Закону іншою особою.

З 2020 року набули чинності зміни до Закону України «Про запобігання корупції», якими закріплене визначення викривача з прив'язкою до діяльності, конкретизовано види каналів для повідомлення, запроваджено порядок розгляду повідомлень викривачів, розширено права та гарантії захисту викривачів. Отже, відповідно до чинного законодавства викривачем є фізична особа, яка за наявності переконання, що інформація є достовірною, повідомила про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», вчинених іншою особою, якщо така інформація стала їй відома у зв'язку з її трудовою, професійною, господарською, громадською, науковою діяльністю, проходженням нею служби чи навчання або її участю у передбачених законодавством процедурах, які є обов'язковими для початку такої діяльності, проходження служби чи навчання.

Аналогічний до Нідерландського органу «House for Whistleblowers», який надає юридичну та консультативну підтримку викривачам, в Україні функціонує Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), яке відповідає за забезпечення захисту викривачів та надання консультацій.

Так, важливим євроінтеграційним кроком до побудови надійнішої антикорупційної системи в Україні 6 вересня 2023 року НАЗК запустило Єдиний портал повідомлень викривачів (далі – Портал). Портал – це захищена система, за допомогою якої можна швидко та зручно подати повідомлення про корупцію, контролювати стан та результати розгляду такого повідомлення, отримати інформацію про статус викривача. Портал гарантує заявникам дотримання умов анонімності та конфіденційності, надійний захист персональних даних.

Рух повідомлення на Порталі відбувається у п'ять етапів: 1) Особа, вносить на портал інформацію про факти корупції; 2) Інформація формується в повідомлення; 3) Система призначає ідентифікатор повідомлення; 4) Здійснюється розгляд повідомлення; 4) Особа отримує результати розгляду повідомлення [8].

За рік роботи цей цифровий сервіс продемонстрував свою ефективність, даючи можливість у режимі реального часу працювати з

аналітичними даними щодо ситуації з повідомленнями про корупцію в країні, а також на належному рівні забезпечувати конфіденційність та анонімність викривачів. Порівняно з іншими каналами повідомлень Портал став найбільш дієвим механізмом для своєчасного отримання викривачами захисту прав. Разом із тим, його практичне застосування засвідчило, що Портал потребує вдосконалення. НАЗК у співпраці з громадським та державним секторами на постійній основі вживає заходів щодо усунення недоліків роботи системи [9].

Опитування «Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення» продемонструвало зростання готовності громадян до викривальної поведінки. Загальний рівень суспільного схвалення громадян, які подають скарги щодо корупції, зріс з 71% у 2021 році до 81% у 2023 році. Проте громадяни більше схильні до пасивних форм антикорупційної діяльності, наприклад, повідомляти про випадки корупції у ЗМІ та соціальних мережах та ініціювати та підписувати електронні петиції [10].

В Антикорупційній стратегії на 2021 – 2025 роки визнано неналежний рівень здійснення захисту викривачів через недостатню інституційну спроможність органів та недоліки в законодавчому регулюванні. Для вирішення даної проблеми в Державній антикорупційній програмі на 2023 – 2025 роки передбачена розробка законопроекту та навчання для залучених до захисту викривачів осіб (антикорупційних уповноважених, суддів, прокурорів, адвокатів та юристів системи БПД) [11, 12].

4 жовтня 2024 року вперше в історії України НАЗК здійснило першу виплату викривачу корупції. Виплата здійснена відповідно до рішення Апеляційної палати Вищого антикорупційного суду від 9 листопада 2023 року у справі № 991/2197/22. Викривач, який отримав винагороду – чинний військовослужбовець, який у 2020-2021 роках обіймав посаду директора департаменту внутрішнього аудиту Міноборони. У 2021 році він звернувся із заявою до Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), в якій повідомив, що йому запропонували отримання неправомірної вигоди у 24 млн. грн. за дії в інтересах певного ТОВ. Йшлося про залучення фахівців для проведення позапланового внутрішнього аудиту виконання державного контракту.

Оскільки відсутність належної правової процедури виплати викривачам не має впливати на можливість реалізації права викривача, гарантованого Законом України «Про запобігання корупції», НАЗК спільно з Кабінетом Міністрів України, Державною казначейською службою України, Міністерством фінансів України та Міністерством

економіки України активно працювали в цьому напрямі. Результатом стала здійснена перша в Україні виплата винагороди викривачу.

Практика виплати винагороди існує до прикладу і в США, Литві, Чорногорії, Південній Кореї, проте різняться законодавчі вимоги щодо реалізації такого права та умови виплати винагороди. У заохоченні викривачів Україна йде шляхом, який довів свою ефективність в інших країнах. Так, наприклад, Закон про наклеп в США фіксує, що викривачі можуть отримати винагороду в розмірі 15-25% від будь-яких вилучених коштів і штрафів [13].

На сьогодні в Україні громадяни, які щодня дізнаються про корупцію, мало обізнані: хто такі викривачі, куди і як повідомити, які гарантії захисту викривачів. Тому, для підвищення обізнаності громадян було б доречним проводити інформаційно-просвітницькі кампанії для суспільства з метою популяризації викривання та зміни ментального сприйняття викривання.

Враховуючи, що викривачі окрім переслідування можуть піддаватися і психологічному тиску, забезпечення викривачів безоплатною психологічною допомогою такими країнами як Бельгія, Греція, Нідерланди, Словенія, Хорватія, Франція є вдалою практикою. Закон України «Про запобігання корупції» передбачає право викривача на психологічну допомогу, однак порядок надання допомоги залишається неврегульованим. Досвід країн ЄС показує, що створення центрів психологічної допомоги, гарячих ліній та навчання психологів – дієві кроки, які Україні варто взяти на озброєння та активно працювати над їх впровадженням [14].

Також українське законодавство потребує удосконалення у напрямку врегулювання процедури виплати винагороди викривачам, оскільки можливість винагороди викривачам корупції було запроваджено ще у 2019 році, а закріплена процедура і досі відсутня.

Захист викривачів корупції – досить важливий елемент у побудові ефективної антикорупційної системи. Європейські стандарти, в тому числі й Директива ЄС 2019/1937, можуть стати надійною основою для розвитку та покращення українського законодавства в даній сфері, що в свою чергу допоможе не тільки підвищити захист викривачів, обізнаність суспільства у сфері викривання, а й стимулюватиме більшу кількість людей до викриття корупційних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства союзу: Директива (ЄС) Європ. парламенту і ради ЄС від 23.10.2019 р.

№ 2019/1937. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Dyrektyva-YES-20191937.pdf>.

2. Практичний посібник щодо роботи з викривачами для уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції / В. Луцик та ін. Київ : Департамент запобігання та виявлення корупції, 2021. 116 с. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/07/Guide-final.pdf>.

3. Relative à la transparence, à la lutte contre la corruption et à la modernisation de la vie économique : Закон of 09.12.2016 no. 2016-1691. URL:

https://www.legifrance.gouv.fr/download/pdf?id=KD0RAy4kFqpKqgHYFfQDa3PzXyh2U2x_naRfEud_Wg=.

4. House for Whistleblowers. The Whistleblowers Authority. URL: <https://www.huisvoorklokkenluiders.nl/>

5. Hinweisgeberschutzgesetz: of 31.05.2023. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/hinschg/BJNR08C0B0023.html>.

6. Ley 2/2023, de 20 de febrero, reguladora de la protección de las personas que informen sobre infracciones normativas y de lucha contra la corrupción : Ley of 20.02.2023 no. 2/2023. *Boletín oficial del estado*. 2023. 21 February. URL: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2023-4513>.

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.

8. Єдиний портал повідомлень викривачів. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://whistleblowers.nazk.gov.ua/#/>.

9. Рік роботи Порталу повідомлень викривачів: досягнення та виклики інституту викривання. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/rik-roboty-portalupovidomlen-vykryvachiv-dosyagnenny>.

10. Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення. Usaid Engage. URL: https://engage.org.ua/stan-koruptsii-v-ukraini-2023-spryjniattia-dosvid-stavlennia/?fbclid=IwY2xjawFwo-FleHRuA2FlbQIxMAABHafkjbkAZhaoyqGSWmCHaDkJSYHx2r07GeB4e_Icsoe3-bk8q-7Y0xDQ_aem_bh9hSSYzcn8Pu49oM4ruEg.

11. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки. Київ : Нац. агентство з питань запобігання корупції, 2021. 55 с. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.

12. Державна антикорупційна програма 2023-2025 роки. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/derzhavna-antikoruptsiyna-programa-3/>.

13. Вперше в історії України викривач корупції отримав винагороду. Національне агенство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/vpershe-v-istorii-ukrainy-vykryvach-koruptsii-otrymav-vynagorodu/>

14. Захист викривачів: ЄС vs Україна. *Loyer Hunt*. URL: <https://loyer.com.ua/uk/zahyst-vykryvachiv-yes-vs-ukrayina/>.

УДК 343.352

Спінатій І. В.,

здобувачка вищої освіти IV курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник: Каплій О. В.,

канд. юрид наук, доцентка, доцентка кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ПРОВОКАЦІЯ ПІДКУПУ: ЗАКОННІ МЕЖІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Україна долучилася до міжнародних зусиль у сфері протидії корупції, цей напрямок має велике значення, оскільки стосується ключових інтересів суспільства. Актуальність теми полягає в тому, що протидія корупції є одним із пріоритетних напрямів правової системи, оскільки основною політичною та правовою метою в цій сфері є створення ефективної системи попередження та запобігання корупційним проявам. Досліджуючи питання провокації підкупу як кримінального правопорушення, було виявлено недоліки в законодавстві, де не встановлені чіткі межі, що дозволяли б якісно відокремити в спірних ситуаціях законну діяльність правоохоронних органів (оперативно-розшукових підрозділів) від провокаційних кримінальних дій, які підпадають під відповідальність згідно зі ст. 370 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

У 2006 році Україна долучилася до антикорупційних заходів як демократична країна, ратифікувавши міжнародно-правові акти з питань протидії корупції. Корупція загрожує правопорядку, демократії та правам людини, руйнує належне управління, перешкоджає конкуренції та економічному розвитку, а також загрожує стабільності демократичних інститутів і моральним засадам суспільства, як зазначено в преамбулі Кримінальної конвенції Ради Європи про

боротьбу з корупцією [1], додатково до цього в Конституції України закріплено євроатлантичний курс держави [2].

Для унормування законної діяльності правоохоронних органів та захисту суспільства від зловживання службовим становищем у законодавстві України є ст. 370 КК України. Згідно з її диспозицією, караною є провокація підкупу, тобто дії службової особи, які спрямовані на підбурювання іншої особи до пропонування, обіцянки чи надання неправомірної вигоди або прийняття таких пропозицій, з метою подальшого викриття того, хто пропонував, обіцяв, надав чи прийняв таку вигоду [4]. Для кваліфікації цього кримінального правопорушення достатньо, щоб особа, стосовно якої вчиняється провокація, усвідомлювала свої дії.

Невизначеність у застосуванні та кваліфікації ст. 370 КК України також підсилюється положеннями п. 23 постанови Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. №5 «Про судову практику у справах про хабарництво». У ній зазначено, що свідоме створення посадовою особою умов, які спонукають до пропозиції або отримання неправомірної вигоди з метою викриття того, хто її пропонує або приймає, є завершеним злочином з моменту виконання цих дій, незалежно від факту передачі чи отримання вигоди [3]. Дослідники вказують, що на практиці це створює значні труднощі при встановленні, документуванні та доведенні умисного створення посадовою особою умов для пропозиції чи дачі неправомірної вигоди.

Як зазначає Н. М. Ярмиш, «аналіз законодавчого визначення корупції дає підстави стверджувати, що провокації підкупу притаманні усі ознаки корупційного правопорушення, а саме: наявність відповідного суб'єкта (службова особа) та мети одержання неправомірної вигоди. Хоча така мета у диспозиції ст. 370 КК України не прописана, з нею цілком збігається прагнення до викриття особи, оскільки відповідно до законодавства неправомірна вигода може бути і нематеріальною. Проте законодавець цього не врахував, чим помилково або свідомо «облагодівав» фактичних корупціонерів» [5, с. 112].

Приблизниками доцільності декриміналізації ст. 370 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за провокацію підкупу, обґрунтовується, що з позиції здорового глузду, логічніше вести боротьбу із корупцією та одержанням службовими особами неправомірної вигоди, а не з працівниками правоохоронних органів, які шляхом провокації виявляють таких корупціонерів. За таких умов боротьба з корупцією та одержанням службовими особами неправомірної вигоди, яка ведеться правоохоронними органами за допомогою провокації, є виправданою, хоча і не завжди законною.

Виходячи з викладеного, можна припустити, що сучасна практика боротьби з корупцією йде в тому числі і шляхом провокації підкупу, тому що відсутня практика притягнення винних до кримінальної відповідальності за ст. 370 КК України. Погоджуємося з думкою І.В. Здреник, що сучасне законодавство потребує суттєвих змін, спрямованих на поліпшення ситуації навколо кримінальної відповідальності за ст. 370 КК України. Зміни б цьому напрямку сьогодні відбуваються [6, с. 101].

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції», корупційне правопорушення – це дія, що має ознаки корупції, вчинена особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яку передбачено кримінальну, дисциплінарну або цивільно-правову відповідальність. Також це може бути обіцянка/пропозиція або надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у ч. 1 ст. 3, або за її вимогою іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити її до неправомірного використання своїх службових повноважень або можливостей [7].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», під час проведення слідчих заходів може залучатися конфіденційна допомога громадян. Усі особи, які беруть участь у виконанні завдань оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД), зобов'язані зберігати конфіденційну інформацію. Її розголошення тягне за собою відповідальність, за винятком випадків, коли інформація стосується порушень прав людини. Співпраця має ґрунтуватися на дотриманні законності, захисті прав громадян і недопущенні поширення недостовірної інформації [8].

Як правило, учасники контрольованого підкупу – це люди, які добре знають підозрюваного, мають з ним довірчі стосунки. Вони самостійно вступають у контакт, зважаючи на своє становище. Однак їхні дії, як і дії інших учасників оперативно-розшукових заходів, можуть містити ризики порушення закону, зокрема, за ст. 370 КК України. Варто враховувати, що такі особи можуть відігравати непряму роль у провокаційних діях, оскільки ініціатива щодо інсценування злочину належить оперативним співробітникам, які вже мають попередню інформацію про можливий злочин. Ця інформація, навіть якщо вона надана майбутніми співробітниками правоохоронних органів, використовується для створення умов, що спонукають особу до скоєння злочину.

Наявні прогалини з питань провокації підкупу, на жаль, не тільки у кримінальному, але й у оперативно-розшуковому та кримінальному процесуальному законодавстві. Це сприяє майже повній відсутності судово-слідчої практики стосовно аналізованого суспільно

небезпечного діяння, а також унеможливорює належну протидію провокації підкупу, з одного боку, та ускладнює ОРД й досудове розслідування прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди, з іншого. Дослідники цієї проблеми пропонують різні шляхи вирішення цієї проблеми, а саме шляхом декриміналізації провокації підкупу, або шляхом удосконалення існуючої кримінально-правової норми із запровадженням дієвого механізму протидії провокаційним методам боротьби з підкупом [9, с. 67].

Імплементація законодавства Європейським Союзу (далі – ЄС) в Україні є ключовим аспектом євроінтеграційного процесу, який визначає майбутнє країни в контексті її прагнення до членства в ЄС. З моменту підписання Угоди про асоціацію в 2014 році, Україна зобов'язалася адаптувати своє законодавство до європейських стандартів у різних сферах, включаючи економіку, право та соціальну політику. Однак, імплементація європейських норм стикається з численними викликами, зокрема політичного, правового та соціальними, що вимагає комплексного підходу та тісної співпраці з європейськими інститутами. Тому, виходячи з цього, хочемо навести приклад з країни ЄС – Федеративної Республіки Німеччини (далі – ФРН). На наш погляд досвід ФРН є особливо корисним для України.

Так, за словами німецького криміналіста К. Людерсена, обережність осіб, схильних до кримінальних злочинів, від остаточного падіння – зловживання, яке є несумісним з повагою людської гідності та суперечить соціальним задачам держави [10]. Певні орієнтири щодо умов правомірності провокації закріплені в окремих приписах кримінально-процесуального законодавства ФРН. Так, у ст. ст. 110a, 110b, 110c німецького Кримінально-процесуального кодексу (нім. – *Strafprozeßordnung*) регламентується процесуальний статус та повноваження поліцейських агентів під прикриттям під час розслідування окремих категорій злочинів. Хоча корупційні правопорушення безпосередньо не згадані у переліку діянь, водночас вони можуть охоплюватися поняттям злочину, що вчинюється на комерційній чи регулярній основі ст.110a(1) [11].

Тобто, виходячи з цього, то можна помітити, що німецьке кримінальне право виходить із законності методу провокації, оскільки передбачений принцип верховенства права в державі, який, в свою чергу, вимагає ефективного кримінального переслідування уповноваженими органами, проте із суворим дотриманням конституційних засад кримінального процесу. Адвокат Вадим Красник надає оцінку проекту Закону №9305 від 16.05.2023 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення боротьби з

корупцією та хабарництвом» та зауважує, що провокацією борці з корупцією забезпечують собі можливість отримати докази та забезпечити розслідування. Але ЄСПЛ виходить із того, що завданням правоохоронців є запобігання злочинам, а не підбурювання до вчинення нових [12, 13].

Відповідно до вищезазначеного, диспозиція національного кримінального закону має дещо нечіткий характер, що дає можливості по-різному тлумачити зміст злочинного діяння, що є неприпустимо для кримінально-правового регулювання. Законодавцю слід чітко розмежувати характер та обсяг процесуальних повноважень посадових осіб, які межують з провокацією, чи декриміналізувати подібну діяльність. Наголошується на складнощах правового регулювання та недостатньо чітких меж між законною діяльністю правоохоронних органів і провокацією. Для вдосконалення законодавства України у межах провокації гарним орієнтиром слугувало законодавство ФРН у контексті провокації.

Список використаних джерел:

1. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173) : Конвенція Ради Європи від 27.01.1999 р. № ETS173 : станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення: 25.09.2024).
2. Конституція України : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 05.09.2024).
3. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 7 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 25.09.24)
4. Постанова Пленуму Верховного суду України Про судову практику у справах про хабарництво №5 від 26.04.2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-02#Text> (дата звернення 26.09.24)
5. Ярмиш Н.М. Провокація підкупу та співучасть у корупційних злочинах: парадокси кримінально-правового реагування. Вісник Національної академії прокуратури України. 2017. № 4/2 (52). С. 111–116.
6. Здреник І. В. Працівник правоохоронного органу як суб'єкт злочину: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ, 2020. 215 с.

7. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

8. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-XII : станом на 9 серп. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 06.10.2024).

9. Мирко Б. М. Провокація підкупу: кримінально-правові та кримінологічні засади протидії. Київський університет права Національної академії наук України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького Національної академії наук України, Київ, 2021. 211 с.

10. Görlitz F., Hubert J., Kucher J., Scheffer M., Wieser P. “Tatprovokation” – The Legal Issue of Entrapment in Germany and Possible Solutions. German Law Journal. 2019. No 4 (20). P. 496–509.

11. German Code of Criminal Procedure (Strafprozeßordnung – StPO). URL: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html (дата звернення 30.09.24)

12. Декриміналізація провокації підкупу порушить право на справедливий суд - думка. Закон і Бізнес. URL: <https://zib.com.ua/ua/156186.html> (дата звернення: 06.10.2024).

13. Картка законопроекту - Законотворчість. Електронний кабінет громадянина. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41937> (дата звернення: 06.10.2024).

УДК: 343.342

Ткаля О. В.,

канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри конституційного
та адміністративного права і процесу
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна

ЩОДО РОЗУМІННЯ КОРУПЦІЇ

Історико-правові дослідження достовірно засвідчують, що корупція існувала у суспільстві завжди з моменту виникнення держави, а отже, й утворення державного апарату управління. Так, ще за часів абсолютистських монархій в Європі (XVI–XVII ст.) вважали цілком прийнятним таке явище як торгівля дохідними державними посадами та

іншими престижними постами при королівських дворах, що фактично легалізувало явну корупційну практику заради поповнення державної скарбниці. У той же час на Русі домінували дві форми корупції: лихоїмство, що зі староруської означало отримання чиновником подарунків особисто або через посередників без порушення функціональних обов'язків; та мздоїмство - отримання чиновником матеріальних цінностей як подяки за вчинення протиправного діяння. Епоха радянської адміністративно-командної бюрократії породила свої моделі корупції у вигляді кумівства, сімейності, іншого протекціонізму в соціально престижних сферах; а штучно підтримуваний дефіцит матеріальних благ, продуктів, засобів дозвілля та відпочинку створював сприятливу для корупції ситуацію привілейованого споживання.

Розглядаючи корупцію як соціальне явище необхідно звернути увагу на наступне. По-перше, корупція притаманна суспільству відтоді, відколи виник інститут влади. Як невід'ємний супутник складного і багатоаспектного суспільного буття, корупція не може бути зведена до певного переліку дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави. Оскільки корупційні дії порушують широкий спектр соціальних норм (моральних, етичних, корпоративних), боротьба з ними можлива лише за умов використання усього спектру заходів соціально-юридичного впливу. По-друге, корупція має масовий характер. Жодна країна ніколи не була вільною від корупції. Як невід'ємний супутник суспільства та держави, корупція оформилась у сталі форми, що мають типовий характер. Вони охоплюють різні способи протиправного використання представниками влади свого статусу для задоволення власних (особистих або вузько групових) потреб. По-третє, причини, які зумовлюють існування корупції в різних країнах світу, також мають багато спільного. Зокрема, до типових рис відносяться: недосконалий механізм захисту права власності та відсутність зрозумілої та чіткої економічної політики в державі; неефективність діяльності бюрократизованої влади та відсутність нормативно деталізованих процедур надання населенню країни управлінських послуг, безвідповідальність контролюючих та правоохоронних структур; значний податковий пресинг, зайва ускладненість і запутаність правових засад оподаткування; слабка і неефективна судова система; відсутність адекватної правової бази боротьби з корупцією тощо.

Дослідники виділяють кілька варіантів походження терміна «корупція». Одні вважають, що він походить від сполучення латинських слів *corrupti* (кілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) і *gumpere* (ламати, пошкоджувати, порушувати, скасовувати).

В результаті утворився самостійний термін *concupere*, який передбачає участь у діяльності кількох осіб, метою яких є гальмування нормального ходу судового процесу або процесу управління справами суспільства. Іноді цей термін також пов'язують з латинським словом *concupitio*, яке тлумачиться як підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб

Аналіз наукових досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених підкреслює твердження, що наукове розуміння поняття корупція є досить розмитим. Аналіз вживання терміна корупція в юридичній літературі засвідчує, що вченими висловлюється надзвичайно широке розмаїття думок щодо сутності цього явища. При цьому інколи висловлюються не тільки надзвичайно загальні, нечіткі формулювання, а й такі, що виключають одне одного. Існує багато різних визначень поняття корупція, але повної ясності і правової точності до цього часу немає. Так наприклад, юридичний словник Г. Блека визначає корупцію як: «діяння, що вчиняється з наміром надати деякі переваги, які несумісні з офіційними обов'язками посадової особи і правами інших осіб; діяння посадової особи, яка неправомірно використовує своє становище чи статус для одержання будь-якої переваги для себе або іншої особи в цілях, які протирічать обов'язкам і правам інших осіб» [1].

Значна група науковців розглядає корупцію як суспільно небезпечне кримінально каране діяння. Деякі автори вважають помилковим зведення корупції до хабарництва. Окремі зарубіжні вчені підкреслюють, що «підкуп (одержання хабара), дійсно, був першою формою прояву корупції, проте, крім цього, даним поняттям охоплюються також випадки, коли посадові особи діють з інших вузькоegoїстичних мотивів (влаштування долі некомпетентних родичів, кумівство тощо)» [2, с. 340]. Найбільш поширеним визначенням корупції є використання державної влади в корисних цілях. Частіше корупція розуміється як використання службового становища посадовими особами для надання за винагороду різного роду матеріальних благ, пільг, послуг або інших переваг. Поряд з використанням влади або посадових повноважень корупцією визнається використання авторитету посади та пов'язаних з нею можливостей, але для задоволення інтересів третіх осіб шляхом неправомірного використання офіційних повноважень, авторитету влади та інших можливостей, які надає посадовій особі її посада, являє собою корупцію лише тоді, коли такі інтереси є груповими. Крім того, дана група науковців розглядають корупцію як елемент організованої злочинності.

В сучасній науковій думці корупцію розглядають також як певне негативне соціальне явище, що пов'язане або виражається у зловживанні владою (службовим становищем) в особистих корисливих інтересах чи в інтересах близьких осіб (вузькогрупових, корпоративних інтересах). В той же час корупцію доречно розглядати як соціологічну, кримінологічну, транснаціональну та правову категорії. Як зазначає у своєму дисертаційному дослідженні Мельник М., у кримінологічному аспекті корупцію слід окреслювати «як соціальне явище, яке охоплює усю сукупність корупційних діянь, пов'язаних з неправомірним використанням особами, уповноваженими на виконання функцій держави, наданої їм влади, службових повноважень, відповідних можливостей з метою задоволення особистих інтересів чи інтересів третіх осіб, а також інших корупційних правопорушень, у тому числі тих, які створюють умови для вчинення корупційних діянь чи є приховуванням їх або потуранням їм. Із точки зору правового аспекту корупція становить сукупність різних за характером та ступенем суспільної небезпеки, але єдиних за своєю суттю корупційних діянь, а також порушень етики поведінки посадових (службових) осіб, пов'язаних із вчиненням цих діянь» [3, с. 15].

Р.П. Тучак зосереджує увагу на трьох аспектах поняття «корупція»: «а) політичному, який виражається в проникненні осіб кримінальної орієнтації в структури політичної влади і використанні їх можливостей для задоволення своїх злочинних потреб; б) соціально-економічному, що полягає у спотворенні (викривленні) корумпованим держапаратом рішень держави з соціально-економічних питань, а також численними випадками допуску кримінальних елементів до економічних важелів управління; в) правовому, для якого характерне лобіювання інтересів у процесі законотворчої діяльності» [4, с.204]. Отже, в українській науці простежується існування двох підходів до розуміння корупції – вузького, заснованого на розумінні корупції як злочину, та широкого, де корупція розглядається як соціальне явище.

У міжнародно-правових актах корупції має особливе визначення та окреслення, причому державам надається право самостійно визначати поняття корупції. Зокрема, у Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятому 34-ю сесією Генеральної Асамблеї ООН у 1979 році, відзначено, що в загальному сенсі корупція являє собою дію чи бездіяльність при виконанні обов'язків або з причин цих обов'язків у результаті одержання подарунків, що приймаються або вимагаються, обіцянок або стимулів кожного разу, коли має місце така діяльність або бездіяльність. У Резолюції «Практичні заходи боротьби з корупцією» (Гавана, 1990 рік) корупція визначається як «порушення етичного (морального), дисциплінарного, адміністративного,

кримінального характеру, що проявилися у протизаконному використанні свого службового становища суб'єктом корупційної діяльності». У Довідковому документі ООН «Про міжнародну боротьбу з корупцією» вона визначається як зловживання державою владою для одержання вигоди в особистих цілях та охоплює хабарництво (винагорода за відхилення від службових обов'язків), непотизм (патрунування на підставі приватних відносин) і незаконне привласнення публічних коштів для приватного використання [5, с.191].

Страсбурзька конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію від 4 листопада 1999 р. тлумачить корупцію як «прямі чи опосередковані вимагання, пропонування, дачу або одержання хабара чи будь-якої іншої неправомірної вигоди або можливості її отримання, що порушують належне виконання будь-якого обов'язку особою, яка отримує хабара, неправомірну вигоду чи можливість мати таку вигоду, або поведінку такої особи» [6]. Палермська конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності, прийнята у 2000 році, характеризує корупцію наступним чином: 1) пропозиція чи надання, вимагання або прийняття якої-небудь неправомірної переваги, у тому числі такої, яка зроблена навмисно; 2) будь-яка неправомірно надана перевага включає в себе як матеріальну вигоду, так і переваги нематеріального характеру; 3) корупційні діяння можуть вчинюватись як особисто, так і через посередників.

Міждисциплінарна група з корупції Ради Європи подає таке визначення: «Корупція – це хабарництво та будь-яка інша винагорода особі, якій доручено виконання певних обов'язків у державному або приватному секторі, що веде до порушень зобов'язань, покладених на неї за статусом державної посадової особи, приватного співробітника, незалежного агента, або іншого роду відносин з метою отримання будь-якої незаконної вигоди для себе та інших» [7, с. 9]. Таку саму ідею закладено у положенні, підготовленому Секретаріатом ООН на основі досвіду різних країн.

Отже, корупційним може бути визнано будь-який умисний злочин, що вчинюється посадовою особою органу державної влади чи місцевого самоврядування з використанням свого службового становища з корисливих мотивів, іншої особистої заінтересованості або для задоволення інтересів третіх осіб. Тому до ознак слід віднести: особлива сфера соціальних відносин, в якій можливе вчинення корупційних злочинів, - сфера державного управління та місцевого самоврядування; неправомірне використання (зловживання) посадовою особою наданої їй влади або свого посадового становища; задоволення шляхом такого зловживання особистого інтересу чи інтересу третіх осіб; спеціальний суб'єкт - особа, уповноважена на виконання функцій держави.

Список використаних джерел:

1. Black's Law Dictionary, 11th ed. Bryan A. Garner, ed. — St. Paul: «Thomson/West», 2019. URL: <https://search.worldcat.org/title/1104139104>
2. Заяць В. Ю. Деякі теоретичні аспекти поняття (сутності) корупції як об'єкта протидії. *Право та державне управління*. 2022. № 2. С. 338-348
3. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. доктора юрид. наук : 12.00.08. К., 2002. 36 с.
4. Тучак Р. М. Корупція як соціально-правове явище. *Актуальні проблеми державного управління*: зб. наук. праць. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ «Магістр», 2006. № 3 (30). С. 203-209.
5. Трепак В. М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 181-194.
6. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: міжнародний документ від 4 листоп. 1999 р. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_102
7. Ревак І. О. Корупція: теоретико-методологічні засади дослідження : монографія. Львів : ДУВС. 2011. 220 с.

УДК 341.1

Щегельська Т. Є.,
здобувачка вищої освіти III курс,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент кафедри
історії та теорії держави і права юридичного факультету
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ПРОЗОРИСТЬ ПО-СКАНДИНАВСЬКИ: УРОКИ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НОРВЕГІЇ ТА АДАПТАЦІЯ ЦІЄЇ МОДЕЛІ В УКРАЇНІ

Сьогодні корупція залишається однією з найгостріших проблем сучасного світу підриваючи основи демократії, економічного розвитку та соціальної справедливості. Вона є серйозною перешкодою на шляху

прогресу багатьох країн, зокрема тих, що розвиваються або все ще перебувають у процесі трансформації.

У контексті пошуку ефективних рішень для подолання корупції вивчення міжнародного досвіду набуває особливого значення. Серед країн, які досягли значних успіхів у боротьбі з корупцією, особливе місце посідають скандинавські держави, зокрема Норвегія. Ця країна стабільно посідає провідні позиції у міжнародних рейтингах прозорості та ефективного державного управління і демонструє, що системна боротьба з корупцією може призвести до значних результатів. Важливо зазначити, що це результат тривалого історичного процесу, який включав не лише інституційні реформи, але й зміну суспільної свідомості.

Основою антикорупційної політики Норвегії є потужне законодавство, а успіх у цій сфері значною мірою пов'язаний з активною участю країни у міжнародних антикорупційних ініціативах [1]. Норвегія є підписантом низки ключових міжнародних антикорупційних конвенцій, чим підтверджує свою відданість світовим ініціативам у цій сфері. Серед найважливіших актів слід виділити Конвенцію про боротьбу з підкупом іноземних посадових осіб у міжнародних ділових операціях (1997), яка встановлює стандарти криміналізації корупції у міжнародному бізнесі. Не менш важливою є Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією Ради Європи (1999), яка забезпечує всеосяжний підхід до боротьби з корупцією у публічному та приватному секторах. Крім того, Норвегія ратифікувала Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000) та Конвенцію ООН проти корупції (2003), які встановлюють глобальні рамки для запобігання та боротьби з цією проблемою. Приєднання до цих міжнародних договорів не лише зобов'язало Норвегію адаптувати своє національне законодавство до міжнародних стандартів, але й дозволило країні брати активну участь у формуванні глобальної антикорупційної політики. Це також створило міцну основу для розвитку внутрішніх превентивних механізмів в державі.

Не менш важливу роль у антикорупційній діяльності Норвегії відіграють Національна прокурорська служба з розслідування економічних та екологічних злочинів (ОКОКРІМ), яка поєднує функції поліції та прокуратури, Фінансовий нагляд (підпорядкований Міністерству фінансів), Податкова та Митна служби, Служба праці та добробуту. Норвегія також є частиною міжнародної «мережі мисливців за корупціонерами», що сприяє обміну досвідом між прокуратурами та судами різних країн [2].

ОКОКРІМ, як орган підпорядкований Директорату поліції та Генеральному прокурору, має ключові повноваження щодо розслідування масштабних, комплексних і резонансних справ у сферах економічної, екологічної та кібер-злочинності на теренах Норвегії. Особливістю організації є залучення вузькопрофільних фахівців для проведення слідчих дій, превентивних заходів та експертної підтримки. Розслідування проводяться міждисциплінарними командами, до складу яких входять слідчі з поліцейським досвідом або додатковою спеціалізацією в економіці, технічних науках чи інших галузях [3].

Економічні та екологічні злочини все частіше відбуваються за межами державних кордонів Норвегії, тому ОКОКРІМ бере участь у міжнародній поліцейській співпраці через Інтерпол; очолює норвезьку делегацію Financial Action Task Force – метою якої є зміцнення міжнародного співробітництва у боротьбі з відмиванням доходів одержаних злочинним шляхом і протидії фінансування терористичної діяльності; крім того, щорічно бере участь у Nordic Eco Conference, де відбувається обмін досвідом між центральними підрозділами поліції, які працюють з економічною злочинністю в Північному регіоні.

Україна, яка прагне до європейської інтеграції та побудови сильної демократичної держави, особливо гостро відчуває негативний вплив корупції на всі сфери суспільного життя. Корупція тут має системний характер, пронизуючи різні рівні державного управління. Це ускладнює боротьбу з нею, оскільки вимагає не лише законодавчих змін, але й глибокої трансформації суспільних норм та цінностей.

Наша держава значно посилсила своє антикорупційне законодавство за останні роки. Ключові закони включають: Закон «Про запобігання корупції» (2014), Закон «Про Національне антикорупційне бюро України (2014), Закон «Про Державне бюро розслідувань» (2015), Закон «Про Вищий антикорупційний суд» (2018). Ці закони створили правову основу для функціонування спеціалізованих антикорупційних органів та впровадження превентивних механізмів.

Створено цілу низку спеціалізованих антикорупційних органів: Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Національне агенство з питань запобігання корупції (НАЗК), Вищий антикорупційний суд (ВАКС) та інші. Ці інституції покликані забезпечити комплексний підхід до виявлення, розслідування та запобігання корупційним злочинам.

Варто зазначити й такі досягнення, як: електронне декларування (е-декларування), яке забезпечує публічний доступ до інформації про доходи та майно посадовців, а також сприяє виявленню потенційних конфліктів інтересів та незаконного збагачення; запровадження

системи публічних закупівель ProZorro, яка забезпечує прозорість процесу державних закупівель, дозволяючи громадськості моніторити тендери; електронні петиції – впровадження цієї системи на різних рівнях влади значно підвищило залученість громадян до процесу прийняття рішень. Україна значно просунулась у відкритті державних даних, зокрема через портал data.gov.ua – де доступ до багатьох реєстрів став відкритим, що сприяє громадському контролю та розвитку інновацій. Однак, ефективність цих заходів все ще обмежена низкою системних викликів.

Для України, яка стоїть перед необхідністю радикальних змін у сфері боротьби з корупцією, досвід Норвегії може стати цінним джерелом ідей та практик [4, с.24]. Втім, важливо розуміти, що просте копіювання норвезької моделі навряд чи буде ефективним. Необхідна ретельна адаптація цього досвіду з урахуванням українських реалій, історичного контексту та соціокультурних особливостей.

Боротьба з корупцією в Україні – це не лише технічні завдання, але й фундаментальний виклик для всього суспільства. Досвід Норвегії демонструє, що створення прозорої та доброчесної системи державного управління можливе, але вимагає системних зусиль на всіх рівнях.

Україна вже зробила важливі кроки у цьому напрямку, створивши базову антикорупційну політику та впровадивши інноваційні інструменти прозорості [5]. Тепер ключовим завданням є забезпечення ефективного функціонування цих механізмів та їх вкорінення на суспільній практиці.

Адаптуючи найкращі міжнародні практики, зокрема норвезький досвід, до українських реалій, та спираючись на активну участь громадянського суспільства, наша держава має всі шанси побудувати ефективну систему запобігання та протидію корупції. Це не лише сприятиме економічному розвитку та підвищенню якості життя громадян, але й стане важливим кроком у реалізації європейських прагнень.

Підсумовуючи можна сказати, що шлях до прозорості та доброчесності може бути складним, але він є необхідним для створення справедливого, процвітаючого та демократичного суспільства.

Список використаних джерел:

1. Селюков В.С. Досвід Норвегії в запобіганні корупції. 2018. С. 251. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/9d21d534-3c60-45e8-9b4a-4e98c229ccac/content>

2. Королівство Норвегія. Мисливці за корупціонерами. ГО Антикорупційна ініціатива. 2018 [Електронний ресурс]. URL: <http://anticorruption.com.ua/news-korolvstvo-norvegya-mislivc-za-korupconerami.html> (дата звернення: 28.09.2024).

3. ØKOKRIM. Organisasjonen. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.okokrim.no/> (дата звернення 28.09.2024).

4. Національне агентство з питань запобігання корупції. Звіт за результатами опитування населення та бізнесу – Корупція в Україні 2022: Розуміння, сприйняття, поширеність [Електронний ресурс]. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/1f23b766-e031-4c3f-81a4-0167b4f93116.pdf> (дата звернення: 29.09.2024).

5. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 29.09.2024).

УДК 341.4

Шупило Д. В.,
здобувач вищої освіти III курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв
Науковий керівник: Валецька О. В.,
канд. юрид. наук, доцент
кафедри історії та теорії держави і права,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ANTI-CORRUPTION POLICY IN THE UNITED KINGDOM

First of all, it is necessary to start the presentation with the fact that Transparency International's 2023 Corruption Perceptions Index scored the United Kingdom at 71 on a scale from 0 ("highly corrupt") to 100 ("very clean"). When ranked by score, the United Kingdom ranked 20th among the 180 countries in the Index, where the country ranked first is perceived to have the most honest public sector [1].

Generally, the United Kingdom currently has numerous laws that punish civil servants for bribery and other forms of corruption, with the Bribery Act 2010 currently the most relevant. In turn, The Bribery Act 2010, which came into force on 1 July 2011, is currently the most relevant law in the United Kingdom that punishes public and private bribery. The law does not make any distinction in sentencing between those who bribe (or are bribed) in the public or private sector [2].

This Act makes it an offence for a UK national or person located in the UK to pay or receive a bribe, either directly or indirectly. The Bribery Act covers transactions that take place in the UK or abroad, and both in the public or private sectors. Companies and partnerships can also commit an offence for failing to prevent bribery, where a bribe has been paid on their behalf by an "associated person" (include employees, agents and any person performing services for or on behalf of the commercial organisation).

The main offences are [3, pp. 10-11]:

1) An offence of bribing another person (it means offering, promising or giving a financial or other advantage to a person to induce or reward a person to perform a relevant function or activity improperly).

2) An offence of being bribed (it means accepting, receiving or requesting a financial or other advantage as a reward for performing a relevant function or action improperly).

3) An offence of bribery of foreign public officials (using a bribe to influence a foreign public official to obtain or retain business or a business advantage).

4) A corporate offence of failing to prevent bribery.

The cross-government anti-corruption plan brings together all of the UK's activity against corruption in one place. Released in December 2014, the cross-government anti-corruption plan brings together, for the first time, all of the UK's activity against corruption in one place [4].

The government recognises that corruption harms societies, undermines economic development and threatens democracy. The plan demonstrates the breadth of the UK's current anti-corruption activities; clearly setting out the actions that will be taken to improve how corruption is tackled domestically and the priorities for raising international standards and leading the global fight against corruption. The plan will ensure that future activity to tackle corruption is joined up and collaborative across government, civil society organisations, law enforcement and other partners.

This Anti-Corruption Plan recognises the threat that corruption poses across different sectors both in the UK and overseas. It sets out the actions government will take to make it harder for criminals in the UK to use corruption to carry out their crimes; strengthen the integrity of institutions across the public and private sectors; make best use of the UK's position as a leading international aid donor and centre of world trade and investment to re-enforce the global fight against corruption; stamp out bribery and corruption; and raise global standards [5, p. 8].

Additionally, it should be mentioned about others important events, acts and other activity, that can be considered as a helpful and useful against development of corruption [6].

The Criminal Finances Act (2017) gives law enforcement agencies and partners, further capabilities and powers to recover the proceeds of crime, tackle money laundering, tax evasion and corruption, and combat the financing of terrorism.

Moreover, The OECD Anti-Bribery Convention establishes legally binding standards to criminalise bribery of foreign public officials in international business transactions and provides for a host of related measures that make this effective. It is the first and only international anti-corruption instrument focused on the ‘supply side’ of the bribery transaction.

On 1 September 2021, the United Kingdom formally joined the Beneficial Ownership Leadership Group and signed up to the best practice beneficial ownership disclosure principles. This Group was established to drive the global policy shift towards free, open beneficial ownership data. Improving the transparency of who owns and controls companies, known as beneficial ownership, builds business and market confidence, helps tackle corruption and criminal activities and can improve governance and public procurement.

In turn, The Serious Fraud Office (SFO) and the National Crime Agency’s International Corruption Unit (ICU) share primary responsibility for investigating allegations of International Bribery and Corruption. The Crown Prosecution Service (CPS) prosecutes international corruption investigated by the NCA and other investigative bodies.

The SFO tackles the most serious cases of fraud, international bribery and corruption and associated money laundering conducted by or involving corporate entities with a link to the UK. The SFO is responsible for offences committed in England, Wales and Northern Ireland. Allegations involving Scotland are usually referred to the NCA and Police Scotland.

The NCA ICU’s key role is to investigate:

- 1) money laundering in the UK resulting from corruption of politically exposed people.

- 2) serious and complex cases of bribery and grand corruption involving UK based companies or nationals, which have an international element, but do not meet the SFO’s remit.

All allegations of foreign bribery are considered by UK law enforcement agencies in the Foreign Bribery Clearing House, hosted by the National Economic Crime Centre and allocated to the most appropriate agency for consideration of further investigation. The SFO, NCA, Police Scotland and other law enforcement partners work closely together to de-conflict referrals and coordinate investigations to ensure the right agency is investigating.

As a result, a number of conclusions can be drawn and a number of key features of Britain’s anti-corruption policy can be noted that can be applied to Ukraine. First of all, it is necessary to note how, in addition to introducing anti-corruption laws, the British government instrumentally greatly reduced the level of corruption. This main tool is the full digitalization of the provision

of public services (obtaining licenses, renting housing, obtaining documents, making appointments with doctors and many other services). Due to this digitalization, the chances of corruption situations have significantly decreased as several anti-corruption bodies can freely monitor the activities and manner in which these public services are provided. In essence, the transition to digitalization has affected a significant decrease in receiving of public services live with visits to a large number of live queues and authorities. Moreover, this digitalization presupposes the presence of not only a single online government website through which it is necessary to receive government services, but also local government websites that decentralize the digitalized system of providing government services in accordance with the region. In turn, such a transition to a fully digitalized state system would be very useful for Ukraine to eradicate the receiving of public services live and, thereby, establish full online control to prevent bureaucratic corruption risks.

Additionally, it can be stated that even the presence of all necessary legal and regulatory documents in the Ukrainian system will not be able to effectively fight corruption. Undoubtedly, the presence of these acts is a mandatory aspect of the regulated state regulation of corruption. However, the social and moral attitude of a person who wants to commit a corruption case plays an important role, because this person can break the law if he/she wants to. As I'm a resident of the UK, from my experience it can be noted the example of Britain shows that people try to be responsible in their work and avoid corruption cases. And in the case of corruption, a person severely damages his reputation and will have serious problems in regaining that social reputation in the future. In essence, the fact that a person is suspected of a corruption offence, even without a court decision in a corruption case, is an indicator of his or her dubious professionalism and incompetence. In this regard, reputation is a very important factor that strongly influences career development and social perception of corruption in public authorities.

As a result, according to research data, there is no high level of corruption in Britain and they occupy a worthy place among other countries of the world and Europe. Therefore, it is very important for Ukraine to develop people's moral attitude towards corruption cases, social collective intolerance to corruption and to improve the anti-corruption legislative framework to reduce the number of 'workarounds' of laws, and to fully implement the full digitalisation of public service provision to establish full control over service provision processes and avoid corruption risks.

References:

1. Corruption Perceptions Index. *Transparency International*. URL: <https://www.transparency.org/en/cpi/2023> (date of access: 01/10/2024).

2. Bribery Act 2010. *The Law Society*. URL: <https://www.lawsociety.org.uk/topics/regulation/bribery-act-2010#sub-menu-dy16> (date of access: 01/10/2024).

3. Bribery Act 2010 : UK law from 01/07/2011: as of 01/10/2024. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5d80cfc3ed915d51e9aff85a/bribery-act-2010-guidance.pdf> (date of access: 01/10/2024).

4. UK anti-corruption plan. *Home Office, Department for Business, Innovation & Skills, The Rt Hon Karen Bradley MP and The Rt Hon Matt Hancock*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-anti-corruption-plan> (date of access: 01/10/2024).

5. UK Anti-Corruption Plan : UK law from 18/12/2014: as of 12/05/2016. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7eaccfed915d74e33f1b59/UKantiCorruptionPlan.pdf> (date of access: 01/10/2024).

6. Anti-corruption. *Home Office*. URL: <https://www.gov.uk/government/collections/anti-corruption> (date of access: 01/10/2024).

УДК: 343:9

Юзьків Д. В.,

здобувачка вищої освіти II курсу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

Науковий керівник: Ткаля О. В.,

канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри
конституційного та адміністративного права і процесу,
ЧНУ імені Петра Могили, м. Миколаїв

ДЕКЛАРУВАННЯ, ЯК ЗАХІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ: ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СИСТЕМИ ДЕКЛАРУВАННЯ

Протидія корупції є одним з ключових завдань України протягом усього періоду її незалежності. Це питання набуло особливої актуальності у зв'язку з євроінтеграційними прагненнями країни, реформуванням державних інституцій та необхідністю підвищення довіри як з боку громадян, так і міжнародних партнерів. З огляду на військові виклики та масштабну відбудову країни, ефективна боротьба з корупцією стає вирішальним фактором для забезпечення належного управління ресурсами та збереження суверенітету. Крім того, імплементація антикорупційних заходів є умовою для отримання зовнішньої підтримки та інвестицій, що робить тему ще більш нагальною для успішного розвитку України. Впровадження системи

електронного декларування було необхідною умовою для отримання безвізового режиму з державами Шенгенської зони, однак її справжня мета полягає у створенні дієвого інструменту запобігання корупції. Ця система є новацією в порівнянні з попередніми заходами.

Законодавство передбачає декілька видів декларацій для посадових осіб. По-перше, це щорічна декларація, яка подається в період з 1 січня до 1 квітня року, що йде після звітного. Ця декларація охоплює період з 1 січня по 31 грудня попереднього року. Щорічну декларацію зобов'язані подавати всі посадові особи, які продовжують виконувати функції держави або місцевого самоврядування. У випадку, якщо особа припиняє свою діяльність, що зумовлює обов'язок декларування, щорічна декларація подається наступного року після припинення діяльності або звільнення. По-друге, це декларація при звільненні, яка подається протягом 30 календарних днів з моменту припинення діяльності. Вона охоплює той період, який не був включений в попередні декларації, і містить інформацію станом на останній день виконання посадових обов'язків. Відлік строку для подання цієї декларації починається з наступного дня після припинення діяльності. У випадку, якщо підстав для подання декларації при звільненні було декілька протягом звітного періоду, кожна декларація подається окремо за той період, який не був охоплений попередніми деклараціями.

Однією з основних проблем, що постає перед Україною, є масштабність системи електронного декларування. За оцінками, кількість суб'єктів декларування може досягати трьох мільйонів осіб, включаючи державних службовців, посадовців комунальних підприємств, депутатів місцевих рад та інших осіб. Постає питання щодо того, чи зможе Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) ефективно обробляти такий великий обсяг даних і забезпечити належний захист персональної інформації суб'єктів декларування та їхніх сімей. Однак останні роки продемонстрували, що агентство успішно впоралося з цими викликами. [1]

У світовій практиці більше 150 країн впровадили різні форми декларування майна. Однак українська система електронного декларування відрізняється від стандартів, що застосовуються в інших країнах, особливо в Європі. Наприклад, у багатьох країнах декларування зосереджене на податкових аспектах, тоді як в Україні – на майново-інформаційних. Такі розбіжності вимагають ретельного аналізу ефективності цих систем. [2]

Наприклад, в Естонії річні доходи декларуються через систему Податково-митного департаменту, причому держава заохочує точність у поданні даних через повернення податків за певні витрати (на навчання, придбання житла тощо). Таким чином, декларанти зацікавлені в наданні правдивих даних, що контрастує з підходом в

Україні, де правдивість забезпечується через загрозу дисциплінарної, адміністративної та кримінальної відповідальності. У Німеччині система декларування також значно відрізняється. Звичайні громадяни, які не мають додаткових доходів, не зобов'язані подавати декларації – за них це робить бухгалтерія роботодавця. Лише в особливих випадках, коли громадянин отримує додаткові доходи, виникає необхідність у поданні декларації. Крім того, у Німеччині доступ до фінансових даних високопосадовців, таких як канцлер або депутати, обмежений і надається лише за офіційним запитом. В свою чергу, німецькі громадяни впевнені, що спеціальні органи займаються перевіркою законності доходів високопосадовців [3].

Законопроект «Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2023, № 94, ст.372) та Державна антикорупційна програма на 2021-2025 р. (ДАП), затверджена Постановою Кабінету міністрів України від 16.03.2023, стали ключовими для України на шляху до інтеграції в ЄС та зміцнення довіри суспільства і міжнародних партнерів. Голова НАЗК Олександр Новіков підкреслив, що ці ініціативи є вирішальними для подолання корупції в державі.

Антикорупційна ініціатива ЄС відреагувала на нові виклики, спричинені війною, та визначила свою діяльність у сфері боротьби з корупцією, керуючись чотирма напрямками. А саме, «це доброчесність у відбудові України, євроінтеграція, повернення активів та підтримка антикорупційних інституцій задля посилення їхньої роботи», - зазначив керівник EUACI Аллан Паг Крістенсен [4].

В Державній антикорупційній програмі на 2023-2025 роки Україна передбачає автоматизований процес подання декларацій посадовими особами, забезпечуючи контроль за їхніми доходами, витратами та майновим станом з метою запобігання корупції та забезпечення прозорості [5]. На шляху до зміцнення механізмів фінансового контролю та боротьби з корупцією запроваджено електронне декларування для посадових осіб. Однак законодавче регулювання цього процесу є недосконалим, що обмежує ефективність застосування інструментів фінансового контролю. Основною проблемою є недосконале визначення кола суб'єктів декларування. Нині заходи фінансового контролю поширюються на посадових осіб господарських підприємств, у статутному капіталі яких державна або комунальна частка перевищує 50%.

Згідно з чинним законодавством, обов'язок декларування поширюється на низку осіб, серед яких керівники та їх заступники юридичних осіб публічного права, члени колегіальних органів

управління державних підприємств, а також члени наглядових рад державних банків та інших організацій з державною часткою понад 50%. Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК) усунуло прогалини в законодавстві, провівши оцінку корупційних ризиків та розробивши методику для визначення осіб, зобов'язаних подавати декларації. За результатами цієї оцінки, до суб'єктів декларування включено осіб, які виконують державні або місцеві функції. Понад 75% фахівців у сфері антикорупційної політики високо оцінили цю ініціативу, підтверджуючи її позитивний вплив.

Важливою зміною стало об'єднання посад з високим та підвищеним рівнем корупційних ризиків в одну категорію. Тепер всі особи, які займають відповідальне становище, зобов'язані подавати декларації в рамках єдиної категорії "посади з високим рівнем корупційних ризиків". Це законодавче нововведення сприяє посиленню фінансового контролю та зменшенню корупційних ризиків.

Поряд із законодавчими проблемами існують технічні та адміністративні труднощі, зокрема процес подання інформації до Єдиного державного реєстру декларацій. Система інколи має технічні проблеми, що ускладнює своєчасне подання та перегляд декларацій. Для вирішення цієї проблеми було впроваджено оновлене програмне забезпечення, що покращило функціонування реєстру. Суб'єкти декларування витрачають менше часу на заповнення та роблять менше помилок завдяки новим формам декларацій та можливості інтеграції між базовими державними реєстрами.

Однією з ключових проблем у системі декларування в Україні залишається недостатня ефективність механізмів автоматичного перенесення інформації з інших державних реєстрів до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування.

Наразі запроваджено функціонал автоматичного перенесення окремої інформації з базових державних реєстрів до декларацій, що дозволяє декларантам зменшити кількість помилок та витрачати менше часу на заповнення документів. Крім того, було проведено масштабну інформаційно-роз'яснювальну кампанію, яка включала надання консультацій суб'єктам декларування щодо правильного заповнення декларацій. Результати опитувань показують, що 75% декларантів оцінили надану інформацію як вичерпну та корисну [6].

Також важливим досягненням стало впровадження законодавчих норм, які забороняють змінювати правила декларування під час періоду подання щорічних декларацій, що забезпечує стабільність та передбачуваність процесу. Це дозволяє декларантам адаптуватися до нових вимог у достатній термін, що значно підвищує ефективність декларування.

Однак проблема недостатньої дієвості попередніх заходів контролю за деклараціями залишається актуальною. Для покращення ситуації було оптимізовано процеси перевірки декларацій та оцінки ризиків. Удосконалена автоматизована система моніторингу та логічного контролю дозволяє Національному агентству ефективніше виявляти ознаки корупційних правопорушень.

Крім того, Національне агентство отримало доступ до іноземних реєстрів та баз даних, що дозволяє здійснювати перевірку інформації про нерезидентів, зокрема щодо бенефіціарних власників та корпоративних структур. Це підвищує результативність міжнародного співробітництва та розширює можливості фінансового контролю.

Проблеми фінансового контролю та моніторингу способу життя суб'єктів декларування залишаються актуальними в українському правовому полі. Одним із кроків у напрямку вдосконалення антикорупційної політики стало нормативно-правове регулювання порядку моніторингу способу життя суб'єктів декларування. Відповідні повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) були унормовані в статті 11 Закону України «Про запобігання корупції» (дата прийняття), що усунуло правову невизначеність щодо вибіркості проведення таких перевірок.

Крім того, НАЗК забезпечило дієві інструменти для фінансового контролю щодо осіб, які входять до кадрового складу розвідувальних органів та здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Для цього було запроваджено порядок проведення логічного та арифметичного контролю декларацій окремих категорій осіб, що дозволяє виявляти порушення навіть у специфічних галузях із обмеженим доступом до інформації [5].

У боротьбі з корупцією Україна продовжує впроваджувати європейські стандарти, зокрема через вдосконалення системи електронного декларування та фінансового контролю. Завдяки впровадженню автоматизованих процесів подання декларацій та моніторингу майнового стану посадових осіб, держава робить важливі кроки до забезпечення прозорості та підзвітності влади. Нормативно-правове регулювання та нові підходи до фінансового контролю, включаючи доступ до іноземних реєстрів і співпрацю з міжнародними партнерами, створюють основу для більш ефективної боротьби з корупцією.

Застосування європейських практик, таких як інтеграція реєстрів, автоматизовані перевірки та захист персональних даних, дозволяє підвищити ефективність контролю та відповідальності за порушення. Однак, повне досягнення результатів залежить від подальшої адаптації національного законодавства до європейських стандартів і створення умов для належного виконання цих заходів.

Список використаних джерел:

1. Капліна Г. А. Проблеми чинного законодавства в сфері протидії корупції у державних органах: Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля 2018. 99 с.

2. Як декларують майно держслужбовців у різних країнах світу. URL:https://www-eurointegration-com.ua.cdn.ampproject.org/v/s/www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/09/26/7054986/index.amp?amp_gsa=1&_js_v=a9&usqp=mq331AQIUAKwASCAAGM%3D#amp_tf=%D0%94%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB%D0%BE%3A%20%251%24s&aoh=17276226197131&referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com&share=https%3A%2F%2Fwww.eurointegration.com.ua%2Frus%2Farticles%2F2016%2F09%2F26%2F7054986%2F (дата звернення 29.09.2024)

3. Порівняння європейських податкових систем: індивідуальні податки URL:<https://taxfoundation.org/data/all/eu/comparing-income-tax-systems-europe-2023/> (дата звернення 29.09.2024)

4. Антикорупційні інституції України та ЄС виступають за якнайшвидше ухвалення Державної антикорупційної програми та відновлення декларавання. URL:<https://nazk.gov.ua/uk/antykoriupsiynapolityka/antykoriupsiyni-instytutsiyi-ukrayiny-ta-yes-vystupayut-za-yaknajshvydshe-uhvalennya-derzhavnoyi-antykoriupsiynoyi-programy-ta-vidnovlennya-deklaruvannya/> (дата звернення 29.09.2024)

5. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: постанова КМУ від 4 березня 2023 р. № 220 Київ

6. Очікувані стратегічні результати з виконання Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки:Додаток КМУ 25.01.2023. URL:https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/01/04_Dodatok_1-do-DAP_OSR-25.01.23..pdf (дата звернення: 29.09.2024).

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Друкується у авторській редакції
Друк С. Волинець. Фальцювальні-палітурні роботи О. Мішалкіна

Підп. до друку 18.10.2024.
Формат 60х84_{1/16}. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2. Обл.-вид. арк. 7,4.
Тираж 15 прим. Зам. 6890.

Видавець та виготівник:
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81,
e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2020.